

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Ciru Deconomu

Din Rucăr

(Scene văzute)

Cu o scrisoare de Delavrancea

BUCUREȘTI
Atelierele grafice I. V. SOCECU, Str. Berzei, 59
1905

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iubite Domnule Oeconomu,

Am citit romanul d-tale «*Din Rucăr.*» Natura, tipurile, moravurile sunt fixate cu o precisiune admirabilă. Am trăit din nou o vieață petrecută odinioară în mîndreția munților din Muscel, în umbrile parfumate ale codrilor bătrîni de fagi și de brazi, în contrastul dintre măreția gravă a naturei și mișuna fluș-turatecă a escursioniștilor amatori.

S'a zis că istoria ar fi prelungirea vieței, că studiul serios al istoriei provoacă în răstrînsa noastră vieață ilusia indefinitei vieți a omenirei.

Ori-ce carte bine gîndită și bine scrisă sporește existența ta cu o părticică din existența scriitorului. In deosebire de lucrările cu cari îți perzi vremea, din cele 200 de pagine ale d-tale, te alegi cu un șir de zile, trăite de autor și adăogate la cititor.

In afară de ori-ce teorie estetică—numeroase, felurite și contradictorii—s'a afirmat că meritul unei opere s'ar putea măsura după gradul ei de sugestiune. Și din acest punt de privire scrierea d-tale deschide—mai în fund de ea însăși—o vastă scenă pe care se dăstășoară o vieață intensă cu toate pasiunile, cu toate aspirațiunile, cu toate micimile și cu toată idealitatea ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un colțișor din lume asupra căruia ai țintit o puternică lumină, te face să te gîndești la ce ar fi dincolo și să înțelegi cum va trebui să fie dincolo. In romanul d-tale — mai ales în cercul superficial al escursioniștilor—ai revărsat atita lumină și adevăr, că am descoperit o nesfîrșită mișună de indiferenți prăpădiți cu firea, de orbi descriind natura, de secături inspirate, de poltroni eroici, de cavaleri ridicoli, de parveniți schimonosiți, de savanți nătîngi, de tinere cochete a cărora timiditate poetică se ilustrează minunat cu subtila grije a «ciorapilor bine trași» și cu deliciosul țipăt ascuțit la fie ce petricică clătinată sub tocul lor Louis-Quinze și la fite-ce apărare de muscă a bieților cai cari le suportă blajin nobila lor greutate.

Ai studiat ca un om de știință și ai redus ca un artist. Ai notat, de sigur, călătoriile, mesele, petrecerile și intrigele lor cu toate amănunțimele, și din toate ai scos elementele esențiale, acele trăsături caracteristice cari determină tipul fie-căruia. Și unele tipuri sunt așa de viu surprinse, că, după ce isprăvești romanul, le continui viața și le vezi, în diferite împrejurări, cum ar umbla, cum ar simți și cum ar vorbi, ca și cum ar face parte din vechile tale cunoștințe.

Pe prea puține din aceste ființe le-ai satirizat. In genere le-ai studiat cu simpatia artistului care nu'și nedreptățește eroii și cu plăcerea înnăscută de a aprofunda viața. Mi se pare că Goethe susținea că un subiect de care n'ai avea simpatie n'ar merita să'l tratezi. Marii autori comici și-au iubit, neapărat, tipurile lor, chiar pe aceia cari ni s'au părut caricaturi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/nrr1901-1932

E vorba de iubirea creatorului care nu este niciodată numai sentiment.

D-ta nu ești revoltat ci emoționat, nu urăști ci judeci, nu diformezi ci limpezești natura omenească așa de complexă în fondul și manifestările ei.

Eleonora și Clotilda bogătașului Pantiru din Rucăr, ajunse doamnele doctor Xenofon Bengalicĭ și inginerul Irimescu-Răstoacă, sunt două ființe vii resumînd parvenitismul în esența lui. Până să se mărite umblau cu pulpa goală, descheeate la piept, cu mînecele sumese, și erau sănătoase, robuste, brave, cu minte, pitorești. Se mărită, se duc în București și, cu pospaiul de cultură tîrzie, ajung prefăcut-fricoase, anost-elegante, botoganos-mînușate, închipuit-plăpînde și fără pic de farmec. Calcă scîlciat pe tocurile înalte de unde aldată apăsau așa de sigur cu călcîiul lor sdravăn; trebuesc susținute ca să treacă un pîrleaz de nimic pe cînd în copilărie să aruncau pe cal din fuga mare; le miroase urît cojocul și nu mai simt delicatul parfum al fînețelor, după ce și-au stricat mirosul cu abuzul de apă de Colonia de la droghiști; și vorba lor împestrițată cu cuvinte franțuzești desăvîrșește decăderea dela om în toată firea la maimuță disgrațioasă. Din ele nu mai remîne nicĭ numele. Doctorul Xenofon Bengalicĭ a schimbat pe Petra în Eleonora, iar inginerul Irimescu-Răstoacă pe Mitana în Clotilda. Și bietul Pantiru e mîndru că, cu banii lui, a dobîndit, în locul pietroaselor de Mitana și Petra, pe molesitele desrămate de Clotilda și Eleonora. Cu asemenea surori Mariuca era fatal să se crează cea mai nefericită ființă după ce se mărită cu Niță Pălie. Și dacă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

idila de la început nu'mĭ pare destul de firească, drama din urmă este un desnodămînt absolut logic.

Dar, cel maĭ reuşit tip din opera d-tale este — şi nu staŭ la îndoeală — faimosul Alcibiad Bilureaţă, judecătorul de pace. Eacă un zevzec încîntător. E convins, e plin de el însuşĭ, e serios, e variat, e statornic, are principiĭ, e progresist, e savant, e vorbăreţ, e grav, e melancolic, e moralist, e curtesan, e poltron, e bolnav, e eroic, e de toate, e el: Alcibiad Bilureaţă. Şi l'aş fi preferit pur şi simplu: Bilureaţă! Bilureaţă, licenţiat în drept? Dar ce nu poate să fie un aşa Bilureaţă? Il văz la escursiunĭ. Nu se putea să fie altfel:—pălărie tiroleză, cîrlionţĭ de răţoiŭ la ceafă, veston de postav, nasturĭ de corn de cerb, jumelă, baston cu bold de fer. Şi unde s'ar opri competinţa luĭ? Unde? Ar fi posibil să ştim? Bilureaţă e tactician şi vrea să convingă pe căpitan Cenuşe de greşelile de la Plevna,— e patolog şi se încumete să discute «din senin» cu doctorul Bengalicĭ o problemă de patologie internă, — e mamos distins, uĭmind cu ştiinţa luĭ pe domnişoara Sevastiţa Maghirescu, moaşe comunală,—e geograf din naştere şi în opintirea luĭ plimbă namila uriaşe de Mont Blanc prin Savoia şi Elveţia, — e in curent cu ultimele speranţe ale ştiinţeĭ şi se înfige în teoria regenerăreĭ a învăţatuluĭ Metchnicoff,—e mare economist şi «esplică efectele defrişăreĭ Argentineĭ»,— e estetician fin şi se preocupă serios de rătăcirile poeţilor, — e geolog şi descrie vieaţa antedeluviană din peştera de la Dîmbovicioară, întrevăzînd — şi de ce nu?—în troglodiţĭ pe oameniĭ preistoricĭ din epoca de peatră cioplită,—e istoric şi descrie moartea tragică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

a împăratului Maximilian,—e archeolog și aruncă de sus amintiri despre tiara lui Saitafarnes. Dar ce nu e și ce nu poate fi Bilureață? Și n'ar fi fost un adevărat Bilureață dacă nu era să fie și neîndemînetec, și fricos, și laș, și slab de nervi. Se înnecă la masă, ia cîmpii cînd căpitanul Cenușe trage cîte-va focuri de revolver în vînt și leșină în tîrgul de la S-tu Ilie cînd, din întîmplare, face explosie o mînă de praf de pușcă.

D-ta ai schițat pe Bilureață, dar l'ai schițat așa de bine, că el e, după părerea mea, eroul principal al romanului de și nu participă la desfășurarea și desnodămîntul dramei. In opera d-tale ne apare Bilureață și ne ești dator un volum în onoarea lui Bilureață, un Bilureață în acțiune, căci ar fi păcat ca o natură așa de bogată să ne facă numai să surîdem. Vrem să pufnim de rîs, să rîdem cu lacrimi. Ai fi nedrept cu eroul d-tale. Nu e de figurant. Il vrem amoresat, îl vrem în miezul unei intrigi, îl vrem în împrejurări mai favorabile naturei sale încîntătoare. Ai creat omul, i-ai înțeles sufletul, i-ai găsit numele, ne ești dator tesaurul întreg.

Și toată această societate frivolă se mișcă într'o natură măreață, pe poale înflorite, pe coaste întunecate de păduri seculare, pe cărări misterioase, pe clăbucete ce se nărue și pe piscuri de pe vîrful cărora privești cum se desfac șiruri de munți năprasnici, cum se deschid văi cu ape repezi și cum se cască prăpăstii amețitoare.

Ai privit natura cum se privește un grandios spectacol. Detaliile dispar și nu rămîn decît numele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bătrînești, formele fantastice și tonalitatea generală. Și, cu toate acestea, din sobra d-tale descripție, reese și perspectiva liniară și perspectiva aeriană. Aĭ văzut și ca un om de litere și ca un pictor, adică cum se cuvenea să vezĭ, emoționat în acea parte a sufletuluĭ care vibrează la fel în toate artele și le apropie pe toate în unele punte fundamentale.

Iubite Domnule Oeconomu,

In această scrisoare n'am vroit să fac nicĭ critică, nicĭ măcar o dare de seamă, ci numaĭ să'țĭ mărturisesc deosebita plăcere ce mi-a făcut romanul d-tale, și în acelașĭ timp, să'țĭ mulțumesc că mi-aĭ înlesnit citirea luĭ ceva maĭ nainte de a apărea într'o ediție definitivă.

Al d-tale cu vechia și nestrămutata dragoste.

Martie 1905. **Barbu Delavrancea.**

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DIN RUCĂR

I.

Ghimbavul, luminat dela spate, se înalţa, rătund şi negru, ca un moşoroiŭ gigantic, d'asupra Rucărului, cufundat încă în umbră. Pe repedea potecă bolovănoasă ce duce, de sus, dela stîna lui Baştea, în vîrful muntelui, doi flăcăi urcaŭ cu topoarele pe umăr. Sculaţi înainte de zori, ei făcuseră deja o lungă cale; străbătuseră defileul de stînci, — Valea Chiciei, — prin care se tîreşte, suspinînd, pîrîul cu acelaş nume; suiseră, la poalele Ghimbavului, Purdelul, ale cărui repezi povîrnişuri domină prăpăstiele de pe Chieia Dîmboviţei; urmaseră drumul ce taie, costişiŭ, prin marea pădure de fagi şi care îi scosese drept la stînă, pe plaiŭ. Aci, după ce aprinseseră cîte-o ţigară, stătuseră un moment ca să răsufle; apoi se îndreptaseră, după cum am spus, spre creasta muntelui, unde păreaŭ grăbiţi ca să ajungă.

Ei veneaŭ din sat, din Podul-Dîmboviţei, şi se duceaŭ la lucru în pădurea de pe Ghimbav, pusă de curînd în tăiere.

Cel mai tînăr, Niţă Pălie, băeţandru de abia nouă-spre-zece ani, plăviţ şi frumos la chip ca o fată mare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dar înalt și solid ca un brad, era din Rucăr. Un prietășug cum nu se mai văzuse încă, ce mergea până la sacrificiul vieței, la uitarea de sine însuși, îl legase, încă de mic, de tovarășul său, Moise Băgeac, din Podul-Dîmboviței, și-l ținea nedespărțit de pașii acestuia. Moise, cu cîțiva ani mai în virstă, simțea și dînsul pentru amicul său o dragoste aproape tot atît de mare. Ei crescuseră împreună pe plaiurile dintre satele lor vecine, unde, copii, se duceau să păzească vitele și unde se întîlneau zilnic. Cînd fuseseră destul de mari pentru a munci și a-și cîștiga singuri viața, ei se făcuseră *bușteneri*, și legăturile ce îi uneau se strînseseră, prin acest fapt, și mai mult încă.

Meseria lor le impunea, în adevăr, un traiu comun, care le da prilegiul să se ajute și să se iubească.

Îndată ce ultimele zăpezi ale iernei se ștergeau de pe înălțimele dimprejur și dulcile adieri ale primăverei începeau să umfle, în brădet, seva ca un izvor, ei își luau topoarele și porneau în pădure. Lucrînd pe seama vre-unuia din bogații proprietari din localitate, ei rămîneau acolo până pe la sfîrșitul lui Maiu, ocupați cu tăiatul copacilor, cu curățitul lor de crăci, cu scurtatul și cojitul butucilor, cu însemnatul și tîritul acestora până la gura *padinilor*, de unde, la vreme, îi prăvăleau în riu, la vale. Apoi, cînd apele, umflate de topirea zăpezilor, începeau să vie mari, îndeletnicirile lor luau o altă formă. Înarmați cu lungi cîngi, ei își întrebuințau atunci timpul cu plutirea, cu descurcarea, cu conducerea bușteniloi până la ferăstraele ce aveau să-i preschimbe în scînduri. Și această parte a meseriei lor, era, cu bună seamă, cea mai obositoare și cea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?an=1901 1932

mai periculoasă. Stînd mereŭ în apă, adesea până la briŭ, în cioareci şi în opinci, ceea ce îi ţinea toată ziua uzi şi cu picioarele îngheţate, ei trebueaŭ să fie, în acelaş timp, cu ochii în patru, să evite loviturile butucilor, împinşi de curent, să profite de momentul prielnic pentru a sări d'asupră-le şi a-i pune pe drumul cel bun, dacă se abăteaŭ din cale, să lupte, la cotişuri, cu forţa apei ca să-i descurce, cînd se îngrămădeaŭ, sărind unul peste altul, de coprindeaŭ toată gîrla. Uneori, vara, de nu aveaŭ altă treabă, se duceaŭ la coasă, la strins, la înclăit, dîndu-se, astfel, la munci agricole şi umplîndu-şi peptul de îmbătătorul miros de fîn verde. Iar, iarna, cînd dumbrăvile de pe coaste, atinse de ger, se transformaŭ într'o vegetaţiune fantastică de sticlă şi zăpada scîrţîia subt picior, ei mergeaŭ, cu boii de tinjală, prin văile înfundate, de unde scoteaŭ la maidan, tîrîndu-i, marii fagi saŭ brazi ce nu era alt chip ca să aducă de acolo.

Acest traiŭ le plăcea, şi nu l-ar fi schimbat pentru altul mai liniştit. El le dase, afară de aceasta, în două rînduri, ocazia să-şi scape viaţa unul altuia, şi amintirea acestui lucru li-l făcea şi mai scump încă.

Într'o toamnă, se aflaŭ, cu alţi lucrători, în munte, dincolo de Păpuşa, în preajma Tămaşului, ocupaţi a scobori buşteni în Dîmboviţa. Era noapte. Oameni întinşi, pe cetină de brad, împrejurul unui foc dogorîtor, dormeaŭ numai în cămăşi, cu toată asprimea vremei, ce, despre ziuă, presăra codrii cu albeaţa. Moise şi Niţă, cu zeghile căpătiiŭ şi cu tălpile la foc, staŭ unul lîngă altul, gata să închiză ochii. De-odată, cîinii ce îi însoţeaŭ începură să latre. Mai întîiŭ, ei nu deteră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mare băgare de seamă acelor lătrături, deprinşi a le auzi adesea, noaptea, stîrnindu-se fără cauză şi apoi potolindu-se tot astfel. După cîteva momente însă, ele deveniră, rîndul acela, aşa de furioase, încît cei doi tovarăşi ridicară capul, înţelegînd că ceva neobicinuit se petrecea la cîţiva paşi de acolo.

— «Ce-o fi avînd potăile să latre astfel? zise Moise, sculindu-se. De n'or fi Moicenii ăia, pe cari i-am zărit aseară prin vale! Mai ştii!.. or fi venit să ne fure caii!.. Mă duc să văz...»

Şi, luînd din foc un tăciune, se îndreptă spre partea de unde porneau lătrăturile. Abia trecuseră însă două minute dela plecarea lui, cînd strigăte de spaimă s'auziră, însoţite de lătrături mai furioase ca înainte.

— «Săriţi! răcnea glasul lui Moise; săriţi că mă mănîncă fiara spurcată!..»

Niţă, trezit, se află într'o clipă în picioare. El nu îşi luă vreme decît pînă să pue mîna pe o bîtă ciobănească, groasă ca braţul şi tare ca ferul, ce se afla lîngă dînsul, şi alergă, ca un nebun, în ajutorul prietenului său. La vr'o cinci zeci de paşi de acolo, îl zări la lumina focului, la pămînt, iar d'asupră-i, gata să-l sfîşie, un urs enorm, pe care, totuşi, cîinii îl ţineau încă de scurt, grămădindu-se împrejuru-i. În faţa pericolului ce ameninţa, Niţă nu ascultă decît de curagiul său. El se repezi la fiara sălbatică, şi, încordîndu-şi toate puterile, îi dete o lovitură aşa de tare, încît bîta se rupse în două. Apoi, dezarmat, aşteptă să fie, la rîndu-i, atacat de animalul furios. Spre marea-i mirare însă, îl văzu că-şi lasă prada şi, urmat de cîinii ce continuau a-l hărţui, că se retrage şi dispare în întunerec.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Moise scăpă, cu chipul acesta, dela moarte, alegîndu-se numai cu cîteva sgîrieturi. Cît despre urs, el fu găsit, a doua zi, într'un hăţiş, cu şira spinării ruptă, incapabil să mai facă o mişcare.

Altă dată, se aflaŭ pe Cheia Dîmboviţei, prin dreptul *Pereţilor*.

Se ştie că Dîmbovița, înainte de a sosi în Rucăr, taie, între Ghimbav şi Pleşcioare, un lanţ de stînci, de o sălbatică şi impuitoare frumuseţe, formînd un defileŭ de aproape doi chilometri, prin care îşi deschide un drum. Pe la mijlocul defileului, stîncile se apropie, dintr'o parte şi dintr'alta, înalte şi drepte ca nişte pereţi, lăsînd între ele abia o strîmtă deschizătură. În acel loc, albia rîului, strivită între zidurile de piatră ce o mărginesc, devine aşa de profundă că, chiar în timp ordinar, cînd apele sînt mici, nu se poate trece decît în not. Cînd apele sînt mari, ea se preschimbă în viltoare şi constitue astfel un serios pericol pentru cine se aventurează pe acolo.

Niţă şi Moise se aflaŭ, deci, într'o zi, prin dreptul Pereţilor, descurcînd buştenii veniţi, în număr considerabil, dela munte, şi aşa de tare încîlciţi, încît formaŭ un fel de leasă ce acoperea tot rîul. Acesta, pe de altă parte, era în creştere, şi undele-i furioase aduceaŭ pe fiecare moment noui trunchiuri ce se izbeaŭ cu putere de cele deja sosite şi măreaŭ astfel obstacolul. Niţă, în picioare pe un butuc, pîndea, cu cangea în mînă, buştenii ce curentul aducea, îi agăţa, în treacăt, printr'o scurtă şi repede lovire a cangei sale, îi punea pe calea ce trebuia să urmeze. Deodată, o falşă mişcare îl făcu să-şi piarză echilibrul. El

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

căzu în apă până la piept şi rămase un moment zăpăcit, luptîndu-se cu curentul ce-l împingea la vale. În timpul acesta, un trunchiŭ enorm, impuitor prin massa-i şi prin iuţeala cu care venea, se îndreptă spre dînsul, ca un monstru ameninţător, gata să-l răpue. Minutul era suprem. O clipă încă, şi trunchiul îl izbea, îl da afund, îl băga sub leasa de lemn şi, de acolo, în vîltoarea dintre Pereţi, unde o moarte sigură îl aştepta. Din norocire, Moise, care lucra alături, văzu primejdia, şi, cu repeziciunea hotărîrilor eroice, îşi expuse viaţa pentru a o înlătura. El sări înaintea bușteanului, primi lovitura în locul prietenului său, însă, aşteptîndu-se la dînsa, reuşi a-i micşora violenţa. Bușteanul, abătut din drumu-i, se duse să se izbească de alţii, la cîţiva paşi de acolo, iar Niţă, scos din apă, îşi reluă lucrul, ca şi cînd nimic nu s'ar fi întîmplat, nu, totuşi, fără să fi aruncat, mai întîiŭ, o privire de adîncă recunoştinţă asupra tovarăşului său, devotamentului căruia el văzuse că-şi datoreşte scăparea.

Ei urmară a trăi astfel, legaţi şi nedespărţiţi, iubindu-se, ajutîndu-se, silindu-se să-şi facă viaţa cît mai bună cu putinţă. În primăvara aceea, ei se învoiseră, dimpreună cu alţii, să taie brădetul din vîrful Ghimbavului, şi, fiindcă, Dumineca, mîneaŭ în Podul-Dîmboviţei, la casa lui Moise, unde le venea mai aproape, Lunea, dis de dimineaţă, se grăbeaŭ să urce muntele, după cum am văzut, ca să ajungă mai iute la lucru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

II.

— «Niță, zise de o dată Moise, rupînd tăcerea, știi tu la ce mă gîndesc?.. Mă uitam, adineaurĭ, la padina cea mare, pe care scoborîm bușteniĭ în Dîmbovița, ca pe un sghiab, și-mi ziceam: Unde-o fi, Doamne! locul cu noroc! unde s'o fi ascunzînd comoara! Căci o comoară se află negreșit îngropată împrejurul padinei. Am auzit aceasta din chiar gura lui moș Burlan, pîndarul lui nea Paraschiv din Rucăr, și o crez, fiindcă el știe multe taine...».

Niță, care mergea în urmă, ridică capul și se uită la tovarășul său, nedomirit.

— «De ce comoară vorbești, măi Moise? întrebă el cu mirare, căci, pînă azi, nu te-am auzit pomenind nici odată de acest lucru!...».

— «Ba, da! afirmă Moise, dar oĭ fi uitat... — Ți-aduci aminte, urmă el, după o mică pauză, de vîlva ce se făcu, acum cîțiva ani, în satul nostru, cînd cu omorul circiumarului Ilie Besnea din Zărnești? El avea un pîlc de oĭ la pășune în Ghimbav, și, într'o seară, după Sîntă Mărie, se duse la stînă ca să-și aleagă brînza. Fiind tîrziŭ, el rămase să treacă noaptea acolo; însă, cînd să se culce, făcu prostia să și scoată chimirul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spre a și-l pune subt căpătîiŭ. Baciul și alți doi ciobani, ce-i îngrijeaŭ de oĭ, văzură acel chimir, lat și greŭ, ba chiar îl simțiră plin de galbeni, de aceîa che-saro-crăești, bătuți în zimți, și așa de frumoși că-ți fură ochiĭ, cînd îi vezi, și-ți cîntă cum nu se poate maĭ dulce la ureche. Dimonul ispiteĭ îĭ muşcă îndată de inimă, și, fără multă vorbă, se învoiră să uciză pe cîrciumar ca să-i fure banii. Pe la miezul-nopțeĭ, cînd îl crezură bine adormit, eĭ tăbărîra cu ciomegile pe dînsul, îi zdrobiră capul ș'apoĭ, încărcîndu-i trupul pe calul cu care venise, îl duseră în susul muntelui, la gura padineĭ ce tulește în Cheîa Dîmboviței, și-l prăbușiră de acolo ca pe un buștean. Dupa aceea, îngropară banii într'un loc ales de dînșii, lîngă padină, — așa spune moș Burlan, — cu gînd de a-i lua de acolo după ce se vor potoli lucrurile. Scopul lor era să lase să se crează că Ilie Besnea alunecase și căzuse singur în prăpastie, din întîmplare; ba chiar se încercară să susție aceasta, zilele următoare, cînd se găsiră rămășițele mortului și cînd veni primarul să cerceteze la fața locului. Din păcate pentru dînșii, un baețoiŭ de vr'o zece anĭ, pe care l țineaŭ la stînă și pe care-l credeaŭ adormit cînd săvîrșiseră fapta, îi dete de gol. El văzuse tot și spuse cum se petrecusera lucrurile. Atunci, omoritorii, ne mai avînd încotro, mărturisiră, iar curtea cu jurĭ din Cîmpulung îi trimise la ocnă. Ceea ce nu voiră, totuși, să spue, e unde ascunseseră banii. Poate că trag nădejde să scape într'o zi din închisoare și să vie să-i desgroape . . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

III.

Vorbind astfel, ei sosiseră pe culmea Ghimbavului, subt pădure.

Privelişţea din locul acela era fermecătoare, şi, cu toate că eraŭ deprinşi cu dînsa, deoarece o văzuseră de nenumărate ori, ei tot se opriră un minut ca s'o admire.

Dinainte-le, în orice parte îşi întorceaŭ ochii, nu întîlneaŭ decît munţi şi iarăşi munţi, un întreg orizont de munţi în relief, desfăşurîndu-se la infinit, pe un fund verde-albăstriŭ. Părţile păduroase se desinaŭ în negru; livezile şi poienele în verde ca smaraldul; drumurile, adevărate panglici, în alb; surpuşurile în galben roşcat; iar colţii şi stîncile în cenuşiŭ închis.

La dreapta, spre nord, Piatra-lui-Craiŭ, precedată de Petricica, de Plaiul şi de Plăicul, care se scoboară până în Dîmboviţa, apărea ca un animal fantastic, un fel de monstru marin gigantic, al cărui cap ar fi ameninţat Rucărul, pe cînd coada-i se pierdea în Transilvania. Alături de dînsa, mai spre apus, sta Păpuşa, massă enormă, piramidă triunghiulară, al cărui creştet domina toate înălţimile şi din care porneaŭ, ca din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tr'un nod puternic, cinci mari ramificări, ca cele cinci degete dintr'o mînă deschisă: Draxinul, în fund de tot, îndreptîndu-se spre răsărit; Caţcoe, paralel cu acesta, însă ceva mai înclinat; Boteanul, continuat de Drăganul şi de Drăgănelul, luînd direcţiunea sudului; lanţul de munţi ierboşi, ce subt denumirile succesive de Mâra, Ţefeleica, Preajma, Muntişorul şi Căpitanul formează valea Rucărului şi înaintează până spre Dragoslavele; în fine Găinaţele, subt cari curge Argeşelul şi din cari nu se deosibea decît o particică.

Pe d'asupra acestor înălţimi, în faţă, închizînd orizontul, Grădişteanul, Plaiul-luĭ-Pătru, Bătrîna, Iezerul-cel-mare şi cel mic îşi arătaŭ, în depărtare, crestele albastre, formate din piscuri inegale, pe d'asupra căror răzbea, ca un punct perdut, Negoiul; iar, în vale, şi aşa de aproape că părea că le poţi atinge cu mîna, se răsfăţaŭ Plaiul-lui-Maldăr, Măgura şi Măguricea, Pleaşa, Plescioarele, Crucile, şi, la poalele acestora, Rucărul, splendid pe acea dimineaţă senină de Maiŭ, înşirat d'a lungul Riuşorului, ce-l udă, cu casele-ĭ albe şi bine aliniate, învelite cu şiţă neagră, cu ogrăzile-ĭ sădite, închise prin parmaci şi lăturoaie, cu bisericele-ĭ boite cu culori bătătoare la ochi, ce-şi profilaŭ turlele pe verdele intens la livezilor ce le înconjoară.

La stînga apăreaŭ, pe primul plan, Valea Ghimbavului, Brădetul, Petrele, Vîrful-lui-Neagu, acoperit de păduri în pantă, formînd o nestrăbătută perdea de vegetaţiune neagră. La spatele acestora, mai spre răsărit, se vedeaŭ Muntele Roşu, Pristopul, Peatra Dragoslavelor, Algăiul, şi, în fund de tot, massa colosală

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

a Leaotei, ce desparte două basine, — al Dimboviței de al Ialomiței, — iar alături de dînsa, Secările.

Spre sud înfine, ochiul întîlnea o linie confuză de coline, în mijlocul căreia lucea Cîmpulungul, și, dincolo de acesta, cu totul în fundul orizontului, zarea șesurilor întrevăzute, perzîndu-se cu încetul în ceața depărtărei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IV.

— «Măi Moise, zice Niţă, după ce-şi sătură ochii de acel spectacol scump inimei sale, ştii tu că ce-mi spuseşi de banii lui Besnea începe să mă frămînte? Am să mă pun să-i caut, şi, de vor fi ascunşi în padină saŭ prin prejur, după cum spui, n'o să mă las până n'oi da de dînşii!..»

— «Şi, găsindu-i, ce o să faci cu ei? întrebă Moise, cam mirat de hotărîrea tovarăşului săŭ.

— «Ce-o să fac cu ei? repetă Niţă, zîmbind; hei! să rămie vorba numai pe atît că ştiŭ eŭ cum să-i întrebuinţez!.. Mai întîiŭ, jumătate din ei ţi-o daŭ ţie, căci aşa se cuvine, ca frate de cruce şi bun prietin ce-mi eşti. Apoi, cu cealaltă jumătate, o să mi fac casă nouă în Rucăr, o să cumpăr livezile din Gruiul Rati, ce sînt de vînzare, şi, astfel înzestrat, o să mă duc la Mariuca spre a-i cere mîna; iar dînsa, văzîndu-mă cu niţică avere, va primi, poate, să mă ia de bărbat.»

— «Înţeleg, zise Moise, ţi s'a urît cu viaţa noastră şi doreşti să o schimbi, ca să trăeşti şi tu ca un bogătaş!..

— «Ba asta vorbă să fie! protestă Niţă; de tra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iul nostru nici prin gînd nu-mi trece să mă las vre o dată, căci unde să găsesc altul mai bun şi mai fericit! Nu-mi dă el tot ce-mi trebue? Nu mă ţine fără griji şi sănătos? Ş'apoi, afară de aceasta, de-ar fi să-mi schimb viaţa, ar trebui să mă despart de tine, şi acest lucru nu se poate. Împreună am crescut, împreună am trăit până azi, şi tot astfel se cuvine să urmăm şi de aci înainte, cît o vrea Dumnezeŭ, până cînd bătrîneţile ne vor ajunge şi n'om mai avea puteri să muncim.»

—«Taci, mă, că nu te crez, replică Moise, serios; vorbeşti astfel fiindcă n'ai nădejde d'o viaţă mai bună. Dar, ia să dea norocul peste tine, ia să găseşti comoara, la care rîvneşti de p'acuma, ş'om vedea cum o să ţi schimbi graiul. Cine ştie chiar dacă mai m'oi băga în seamă!..»

Niţă, care, după cum am spus, avea o dragoste nemărginită pentru prietenul său, se simţi adînc mîhnit de cuvintele lui. El nu-şi putu stăpîni lacrimile, şi, cu vocea schimbată, răspunse:

—«Moise, ceea ce zici e afară din cale! Eşti nedrept cu mine, şi nu ştiŭ pentru ce, căci, păn'acum, nu ţi-am dat prilej să mă bănueşti. Fost-am vre o dată făţarnic cu tine? Avut-am vre un lucru din care să nu-ţi fi făcut o parte şi ţie? Dacă ţi-aduci aminte, spune, arată, şi să fiŭ cîine de nu voiŭ zice şi eŭ ca tine! Însă, nu! tu ştii că aceasta nu e, tu cunoşti curăţenia sufletului meŭ, şi, deaceea, mă mir că mai mă necăjeşti cu astfel de cuvinte!..—Acum, urmă el, după o scurtă pauză, fiindcă vorbim de astfel de lucrurĭ, am să-ţi spuiŭ una şi bună. Nu numaĭ banii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Besnea, mînca-i-ar focul, de se vor găsi, vor fi pe jumătate ai tăi, dar încă orî-ce bun am saŭ mă voiŭ învrednici să dobîndesc, de aci înainte, prin muncă, noroc saŭ altă întîmplare, îl voiŭ împărți pe din două cu tine. Acum, ești mulțămit? Mai te îndoești de mine?»

— «Că ții la mine și-mi voești binele, replică Moise, de asta nu m'am îndoit nici o dată, și n'ai nevoe să mai mă asiguri. Însă sînt unele lucruri de cari nu trebue să zicem vorbă mare. Iată pentru ce cam cîrteam auzind făgăduelile tale.

— «Și în aceasta greșești, întîmpină Niță, căci nu e lucru pe care să fi înțeles a-l da d'o parte cînd făceam legămîntul de adineaori!..»

— «Atunci, insinuă Moise, de ți-aș cere unul din caii ce închiriezi, vara, samsarilor ca să plimbe pe boeri la Dîmbovicioara, mi l-ai da?

— «Fără îndoeală că da, și, chiar de acum, poți să zici că al tăŭ este!..»

— «Dar jumătate din locul ce ai în Posada de subt Cruci?

— «A ta să fie! s'o stăpînești sănătos!»

— «Dar pe Mariuca, de s'o întîmpla să fie vre o dată a ta?»

— «Și pe ea ți-o daŭ! repetă Niță, — nu însă, astă dată, fără puțină ezitare.

— «Mă, bagă de seamă la ce spui! Să nu te căești într'o zi de vorbele tale!»

— «Nu, nu! protestă Niță; mă voiŭ ține de cuvînt! Din ce am saŭ voiŭ avea, încă o dată, nu las

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

nimic d'o parte. Ori-cînd veĭ cere, jumătate va fi a ta!..»

— «Şi pe ce să mă întemeĭez ca să crez că veĭ urma după cum zicĭ?»

— «Maĭ întîiŭ, pe cinstea mea care n'a şovăit nicĭ odată. Pe urmă, pe acest jurămînt ce fac. Să n'am parte de prieteşugul tăŭ, nicĭ de această mîndreţe de privelişte ce ne stă în faţă; să nu dea Dumnezeŭ să o maĭ văd cu ochiĭ, dacă mă voiŭ abate vre-odată dela cuvîntul meŭ!..»

— «Adu mîna 'ncoaci! zise Moise, mişcat de atîta mărinimie... Dar ştiĭ ceva? Asta a fost numaĭ o glumă şi o 'ncercare! Am vrut să mă încredinţez dacă, în adevăr, mă iubeştĭ!..

Şi amîndoĭ prieteniĭ, luîndu-se în braţe, se strînseră la piept cu căldură.

În momentul acela, un nor gros şi negru, ridicîndu-se din vale, se 'ntinse peste tot cerul, întunecînd soarele ce începea să se arate la spatele Ghimbavuluĭ.

— «Nu-ĭ nimica, zise Niţă, după ce aruncă o repede privire în partea de unde venea negura. E fumul dela varniţa luĭ domnu Iosif din gura Cheieĭ. Se vede că ĭ-aŭ dat foc. Mă! dar mult maĭ mănîncă varniţa aĭa! Nu-ĭ ajung cincĭzecĭ de stînjenĭ de lemne de cuptor pe săptămînă, şi ştiĭ că are două cuptoare!..»

Apoĭ, reluîndu-şĭ mersul cîteva minute întrerupt, ceĭ doĭ tineri se afundară în pădure.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

V.

Mariuca era cea mai frumoasă și una din cele mai bogate fete din Rucăr.

Tatăl ei, — Ghică Panțiru, — moșnean din localitate, se înavuțise făcînd, în timp de mai bine de patru-zeci de ani, comerț cu var și cu cherestea. Pornit dela aproape nimic, el reușise, prin activitate, dibăcie și un însemnat spirit de întreprindere, să-și facă o stare frumoasă, să cumpere livezi și munți, cu mii de ectare de păduri de brad secular, să posede turme de oi, cirezi de vaci, herghelii de cai, — un întreg economat de vite, — pe cari le trimitea regulat, în toți anii, în ziua de sfîntul Ilie, la bîlciul din Cîmpulung, spre a desface cît mai multe din ele. Afară de aceasta, el avea și bani gata, strînși în ladă, dați cu ipotecă sau transformați în obligațiuni de stat. Reputațiunea lui de chiabur, om cu dare de mînă, bogătaș, era, deci, bine stabilită în tot județul, și ea ce resfrîngea favorabil asupra persoanei lui, înconjurată de stima și considerațiunea generală. Acum, la vîrsta de șai-zeci de ani trecuți, după luptele și greutățile vieței, în cari izbutise să învingă norocul, el încetase de a mai munci, și, retras în satu-i iubit, din care nimic nu l-ar fi mai scos, își trecea liniștit ultimele zile, bucurîndu-se de fructul osîrdiilor din trecut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Traiu-ĭ, de altmintrelea, era din cele mai simple. Sculat înainte de a se fi luminat de ziuă, el își întrebuința dimineţile ca să vază şi să auză tot ce se petrecea prin sat. De obiceiŭ, după ce înbuca cîte ceva, o lua pe strada Păpuşa, d'a lungul Riuşorului, în sus, şi, după ce urma până în Suseni, trecea gîrla, pe partea cealaltă, se abătea un minut pe la primărie, ca să afle ce mai era pe acolo, apoi, pe strada Doamna Florica, se scobora până la podul din faţa grădinei publice, unde se aflaŭ otelul, cofetăria, cîrciumile şi prăvăliile de căpetenie şi unde era sigur că va găsi pe cei cu cari îi plăcea să stea de vorbă. În drumu-ĭ, el se oprea mai la tot pasul ca să răspunză trecătorilor, ce-l salutaŭ, şi pe cari îi întîmpina, nelipsit, prin vr'o glumă, vr'o povaţă saŭ vr'o observaţiune prietenească cam în felul acesta:

— «Bună ziua, cumetre Niculae; azi, o să avem ploaie, căci văz nori pe cheia Dîmboviţei!..»

— «Dar bine, Chivo, nu-ĭ ruşine pentr'o fată mare să umble cu picioarele nespălate, cînd apa curge pe toate potecile?..»

— «Lele Pufo, ce ascunzi aşa subt zeghe? Mă prinz că iar duci vr'o oală cu unt, în ciuda prăvăliaşilor din vale!..»

— «Bravo, Vică! aĭ prins-o de dimineaţă la limbă! Se vede că ţi-e punga plină. Vorba aĭa: e 'ntr'însa atîţi bani cîţi beţivi într'o comună....»

— «Surată Despo, de cînd tot îndrugi la lînă, n'aĭ mai făcut pe dracul ghem?...»

— «Mai dă-le odihnă cailor, Lixandre, c'o să le cază cozile de strapaţ!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Nicĭ azĭ nu te-aĭ dus la lucru, Ivane? Ferice de tine!.. Iţi place să munceştĭ ca unuĭ ciine să lingă sare...»

— «Fă, fetelor, maĭ daţi-vă d'o parte! Ce v'aţĭ grămădit în drum, ca găinele pe un pumn de porumb?..»

— «Văz bine, nea Andreĭ, că, decît să înţelegĭ ceîţĭ spuiŭ, maĭ lesne ţi-aĭ da seamă de ce boiĭ îşĭ mestecă mîncarea de două orĭ!..»

— «Lele Safto, nu maĭ sta umflată ca o fertură de lapte în cratiţa de pe foc!..»

— «Ce plîngĭ aşa, măĭ băete? Nu vezĭ ce urît îţĭ şade! Îţĭ strîmbĭ buzele maĭ răŭ ca vacile cînd îşĭ leapădă udul!..»

— «Mulţămim, părinţele, Mariuca e bine sănătoasă. Despre vorba măritişuluĭ, doritorĭ sînt — bată-i cîrnia! — destuĭ! ca gologaniĭ într'un disc de biserică în ziua de Paştĭ. Păcat numaĭ că nu se hotărăşte pentru nicĭ unul!..»

Şi altele asemenea.

Peste zi, el se ducea la cofetăria din faţa grădineĭ, la *tarabă*, cum se zicea, din cauza laviţelor de lemn, precedate de mescioare, ce staŭ dinaintea prăvălieĭ, invitînd pe muşterii să le ocupe. Acolo, el găsea sindrofia ce-ĭ era dragă, cîţiva chiaburĭ ca şi dînsul, cu carĭ sta de vorbă, discutînd asupra lucrurilor curente, — preţul varuluĭ, al scîndurilor, al fînuluĭ, — saŭ jucînd cărţi orĭ table până pe subt seară. Apoĭ, dacă apuca să se înnopteze, se întorcea acasă ca să cineze, şi, după masă, luîndu-l somnul, se întindea pe patu-ĭ de scînduri, aşternut cu procoviţe, în cerdacu-ĭ cu geamlîc, unde adormea îndată ce închidea ochiĭ şi unde se odihnea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

pînă a doua zi, la cîntatul cocoşilor, cînd se scula spre a face întocmai aceleaşi lucrurĭ ca în ziua precedentă.

Cu cîţi va ani înainte, el perduse pe soţia sa, Haritina, model de femee, bună, harnică, credincioasă, pe care o jelise multă vreme şi de pe urma căreia rămăseseră treĭ fete. Pe două din ele le măritase, la oraş, cu tîrgoveţi, una cu un funcţionar, şef de biuroŭ la ministerul lucrărilor publice, iar pe cealaltă cu un medic. Amîndouă nemeriseră, de almintrelea, destul de bine, deşi bărbaţiĭ lor tuseseră atraşi, luîndu-le, nu atît de persoana lor, cît de zestrea ce li se înnumărase, şi, maĭ presus de aceasta, de speranţele de moştenire ce le rămîneaŭ după moartea bătrînuluĭ. Fata cea mai mică, Mariuca, abĭa de şaptesprezece anĭ, rămasă acasă şi crescută ca la ţară, îngrijea de tatăl săŭ şi era slăbiciunea acestuia.

Ea era, după cum am spus, de o rară frumuseţe. Cînd o vedeaĭ, în zilele de lucru, la fereastră saŭ prin curtea caseĭ, cosînd saŭ dîndu-se după treburĭ, nurlie şi bine croită, cu ochiĭ negri ca porumba, cu părul galben ca aurul, despărţit în două lungĭ coade, împletite cu panglicĭ, ce-ĭ atîrnaŭ pe spate, pănă în călcîe, cu faţa albă şi rumenă în aceeaşi vreme, cu gura, nasul, bărbia cum nu se maĭ poate, cu surîsul fermecător înfine, staĭ în loc ca s'o admirĭ, şi, depărtîndu-te, te întorceaĭ ca s'o maĭ priveştĭ încă. Iar, duminica şi sărbătoarea, dacă se ducea la petrecere, — la horă saŭ la vr'o nuntă, — ochiĭ tuturor se întorceaŭ fără voe pentru a nu se maĭ lua dela dînsa. Ea era, în adevăr, vrednică de văzut în acele ocaziunĭ, în frumosu-ĭ costum de Rucăr, mai scump şi mai luxos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

decît cele mai bogate, — cu cămaşa-i de borangic, străvezie, cusută pe pept şi la umeri numai în fir şi'n mătăsuri; cu minteanu-i de postav subţire, tivit pe margini cu catifea de culoare şi acoperit, pe la încheieturi, cu găetane; cu salba-i de galbeni împărăteşti, a cîte zece unul, căzînd, în trei şiruri, ca o ploaie de aur, pe sînu-i de fecioară; cu fota-i minunată, de lînă aleasă, prinsă de mijloc printr'o încingătoare de bete cu fluturi şi mărgele, strînsă pe şolduri, şi, de jur împrejur, împodobită cu un chenar de argint şi mătase, ţesut din bucată, pe fund conabiu saŭ albastru închis, care o acoperea mai toată; cu pantofi-i de piele galbenă pe ciorapi de aţă neagră, bine traşi; cu pălăria-i de pluş cafeniu, de formă bărbătească, pe care lucea o muşcată roşie şi care, aşezată, cam într'o parte, pe părul-i blond, îi încadra admirabil obrazul de o frumuseţe neîntrecută. Apoi, de apuca să se prinză în joc, privelişţea era şi mai încîntătoare. S'o fi văzut atunci cum se ţinea, cu ce farmec suveran îşi mişca capul, îşi pleca ochii, îşi mlădia corpul, nu te mai puteai sătura de a o admira, uitai tot din prejuru-ţi, şi, uimit ca de o vedenie seducătoare, ţi se părea că a rămas singură dinainte-ţi pentru a evolua într'un nimb de graţie şi de armonie!

Mulţi încercaseră să-i dobîndească mîna, flăcăi din sat, mai toţi băeţi de oameni cu dare de mînă; învăţători rurali, mîndri de posiţiunea lor, ce constituia pentru dînşii un fel de aristrocraţie intelectuală; absolvenţi de prin seminare, cu înfăţişarea blajină, cari, înainte de a se preoţi, căutaŭ să se căsătorească; chiar funcţionari publici de prin oraşe, ce avuseseră ocazia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

să o vază, vara, în timpul vacanţilor, cînd veneaŭ să petreacă o lună saŭ două în partea loculuĭ. Nimeni însă nu avusese norocul să fie primit, căcĭ, nefiind grăbită să se mărite, făcea pe greoaea şi găsea fiecăruĭa cîte un cusur

În ceata adoratorilor ce umblaŭ după dînsa, se număra şi Niţă Pălie. El o văzuse crescînd, fiind cu vr'o doĭ anĭ maĭ mare decît dînsa, o'ntîlnea adesea la horă, jucase de multe orĭ alăturĭ cu dînsa şi se simţise, într'o bună dimineaţă, cuprins, aşa, ca din senin, de dragostea eĭ. Sorţiĭ luĭ însă de a o obţine de soţie eraŭ maĭ slabĭ decît aĭ tuturor celorlalţĭ, de oarece el era maĭ sărac dintre toţĭ. Mariuca, ce e drept, deosebise pe acest frumos tînăr, blond şi rumen, înalt şi subţire, cu muşchiĭ de fer şi cu mişcările pline de graţie, pe care-l cunoştea, de mică copilă; totuşi, chiar dacă pornirile inimeĭ sale ar fi împins-o spre dînsul, îndemnînd-o să-ĭ dea preferinţă, deosebirea de condiţiunĭ punea un obstacol neînvins între eĭ doĭ. Ea era fată de om bogat, — ajuns, — şi se considera de un aluat superior pretendentuluĭ săŭ. Prejudicăţile de clasă, mult maĭ vii şi maĭ tenace la sat decît în oraşe, o împiedicaŭ, prin urmare, ca o micşorare, ca o reîntoarcere la starea inferioară din care eşise, de a se uni cu un om fără avere, şi de aceea nicĭ nu vrea să auză de dînsul.

După ce încercă în toate chipurile să-ĭ moaie îndărătnicia, dar în zadar, Niţă Pălie începu să-şĭ ia nădejdea de a o vedea vre-odată a sa. El păstră, fără îndoială, în sufletul săŭ, o mare dragoste pentru dînsa, însă o dragoste din acele fără speranţă, ce omoară orice luptă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru posesiune şi fac pe om să se dea mai dinainte drept învins. Iată pentru care cuvînt, ori de cîteori venia ocazia, el nu mai vorbea de dînsa de cît ca de ceva foarte depărtat, aproape perdut pentru el. Iată pentru care cuvînt iarăşi, în convorbirea de pe Ghimbav, la care am asistat, el nu se supără de propunerea prietenului său Moise Băgeac, ba chiar, crezînd lucrul cu neputinţă, făcu, după cum am văzut, jurămînt că va împărţi cu dînsul tot ce va dobîndi, *chiar pe Mariuca,* dacă se va întîmpla să fie vre-odată a lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901_1932

VI

Era prin întîia jumătate a lui Iulie, şi Rucărul apucase să se umple de orăşenii veniţi ca să petreacă vara, la răcoare, în mijlocul munţilor.

În ziua aceea, pe subt seară, cînd soarele, roşiŭ şi rătund, se scoboară, — după Munţişor, — la asfinţit, Mariuca se afla, cu cîteva fete de vîrsta ei, pe laviţa dela poartă, lucrînd şi stînd de vorbă. Ea aştepta, de cîteva zile, noutăţi dela Bucureşti, şi, cu ochii întorşi spre partea de unde ştia că are să vie, pîndea trecerea factorului ce împărţea corespondenţa dela oraş.

Cum auzi, de departe, pasul acestuia milităresc, — iute şi regulat, — ea se sculă, şi, eşindu-i înainte, îi adresă această întrebare:

— «Astăzi, ai ceva pentru mine, domnule Nae?»

— «Da, domnişoară!» îi răspunse împiegatul poştal, surîzînd.

Apoi, căfînd în geanta sa de piele, plină cu hîrtii şi ziare, scoase un plic pe care i-l dete.

Era o scrisoare dela surorile ei, deprinse a veni, la acea epocă, să respire aerul natal, în casa părintească. Printr'însa, ele o înştiinţaŭ că sosesc peste două zile şi-i recomandaŭ să fie gata spre a le primi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din norocire, Mariuca, cunoscînd obiceiul lor, avusese grijă să pue, mai dinnainte, casa în regulă. Odăile de sus, — cele gătite, — nelocuite în timpul anului, căci erau rezervate numai pentru primirea persoanelor de consideraţiune, la vizitele dela zilele mari, fuseseră spoite, spălate, deretecate. Ea pusese să cureţe curtea, — foarte spaţioasă, — împrejmuită cu parmaclîc şi frumos umbrită de cîţiva paltini şi brazi seculari, printre cari creştea o iarbă scurtă şi deasă, pururea verde; regulase grădina, plină de flori, rustice, fără îndoeală, însă variate ca formă şi ca miros: — trandafiri, garoafe, indruşaim, muşcate, crini albi, canale, crăiţe, dalii, busuioc, ochiul bouluĭ, etc. —; îngrijise chiar de livedea dela spatele caselor, sădită cu pruni, crescuţi pe povîrnişul dealuluĭ, pănă la jumătatea luĭ, şi acoperită cu fîn mare, unde, la ocazie, se putea aşa de bine întinde masa saŭ dormi, la umbra nucilor. Totul era, prin urmare, gata pentru primirea musafirilor, şi aceştia n'aveaŭ decît să vie sănătoşi. Singurul lucru ce mai rămăsese de regulat era cestiunea trăsurilor ce trebueaŭ să aducă persoanele şi bagagiul dela Cîmpulung; însă aceasta era treaba tatălui, şi Mariuca se lăsă în nădejdea luĭ, ştiind că, şi fără dînsa, el va pune la cale cele de cuviinţă spre mulţumirea tutulor.

În ziua hotărîtă, Eleonora şi Clotilda, — căci astfel se numeaŭ acum fetele cele mari ale luĭ Ghică Panţiru, în semn de protestare, probabil, contra prozaicelor numiri de *Petra* şi *Mitana*, cu cari le gratificaseră naşiĭ lor la botez, — Eleonora şi Clotilda sosiră în Rucăr, în goana cailor, într'un nor de praf, precedate de sgomotul clopotelor şi pocnetul bicelor,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ce scoteaŭ lumea la ferestre. Ele eraŭ însoţite de bărbaţii lor, şi, cum se scoborîră, umplură casa de gălăgioasa lor personalitate. Ele începură prin a scotoci pretutindeni, voind să vază tot, să afie până la cele mai mici incidente petrecute, în lipsă-le, de anul trecut, decînd nu mai daseră pe acolo. Şi aceasta, nu la rînd şi cu încetul, ci dintr'o dată şi pe nerăsuflatele, vorbind amîndouă în acelaş timp, nedînd vreme să li se răspunză, trecînd, fără transiţie, dela o întrebare la alta, zăpăcind atenţiunea celor la cari se adresaŭ:

— Ba moş Colilie mai trăeşte încă? ba cînd se mărită fata lui Sava Pipercu, dascălul dela Adormirea din Suseni? ba doamna Emilia Oarcă, institutoarea, tot în vrajbă e cu bărbatul ei? ba la cine se fac, acum, mai des, sindrofiele şi partidele de *maus*? ba ce fel de om e tînărul Alcibiad Bilureaţă, noul judecător de pace? ba ce e adevărat în grozăviile ce se spun despre domnişoara Sevastiţa Maghirescu, moaşa comunală? ba cu cine e în relaţiuni mai intime locotenentul Francisc Vaja, comandantul companiei? Şi cîte altele de felul acesta!

Mariuca, buimăcită de acest torent de întrebări ce cădea asupră-i, căta să răspunză cît mai complet, impresionată încă de aerul de cucoane mari, ce luaseră surorile sale, de gesturile lor pline de superioritate, de costumele tapagioase ce purtaŭ, de graiul ce adoptaseră, greŭ de înţeles, amestecat cu cuvinte străine, cu franţuzisme, pe cari ea, biata fată crescută la ţară, îşi da toate ostenelile să le priceapă.

După ce satisfăcu, pecît îi era prin putinţă, curiozitatea mai marelor sale, ea le lăsă să se gătească,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

avînd, de altmintrelea, ea însă-şi trebuinţă să se schimbe, căci îi spuseseră că voiaŭ să iasă îndată, nerăbdătoare de a face vizitele obligatorii pe la cunoştinţele mai intime, precum şi de a da ochi cu lumea străină ce, pe subt seară, se aduna în grădina publică, împrejurul chioşculuĭ, unde cîntaŭ lăutariĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VII

Rucărul, anul acela, părea mai plin şi mai animat decît de obiceiŭ. Nu e vorbă, lumea ce se strînsese într'însul nu era din cele mai alese. Dimpotrivă, ea era foarte amestecată. Însă făcea număr, şi, de departe, da iluziunea unei societăţi cum se cade.

Ea se compunea, mai întîiŭ, din categoria oamenilor de rînd, — a mitocanilor, — cum se zice, cari, îndată ce încep căldurile, îşi iaŭ giamantanele şi pornesc la munte. Gloata acestora, — cea mai numeroasă, — timp de cinci săptămîni, cît durează vilegiatura, locueşte în casele cele mai eftine, şi, prin urmare, cele mai sărace, dela estremitatea nordică a satului, în Suşeni, unde se hrăneşte escluziv cu lapte, cu brînză şi cu măsline murate. Ziua, aceşti oameni se respîndesc prin împrejurimi, cutreeră văile, străbat înălţimile, rup puii de brad pentru a se împodobi cu ramurile lor, calcă în picioare iarba de prin poiene, se tăvălesc prin livezile necosite, unde încurcă fînul verde, umplu pădurile cu cîntecile lor obscene şi cu cojile de ouă răscoapte ce lasă în urmă-le, strică în fine farmecul locurilor celor mai încîntătoare prin nota vulgară ce ese din toate actele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Veneaŭ, după aceea, micii funcţionari şi rentierii cu mijloace restrînse, cari, aflîndu-se, acolo, la largul lor, căteaŭ să facă pe marii şi pe grozavii. Ei locueaŭ pe unde apucaŭ, în otel, dacă găseaŭ camere, saŭ pe la particulari, unde închiriaŭ cîte-o odae, şi constitueaŭ clientela cea mai serioasă a ospătărielor lui Oncescu şi lui Moldoveanu, la cari luaŭ masa. Peste zi, ocupaţiunea lor era să ia băi reci în Dîmboviţa, să joace popice saŭ să facă partide nesfîrşite de table şi de pichet la taraba lui Nicu cofetarul. Ei duceaŭ mai toţi o viaţă vegetativă, căci puţini dintr'înşii aveaŭ curagiul să intreprinză vre o escursiune mai depărtată. Numărul lor era asemenea foarte mare.

În fine, şi ca o slabă escepţiune, eraŭ şi cîteva familii cunoscute, aşezate prin case mai prezentabile, — la Ghicuţă, la Poţincu, la preotul Muşetescu, la Moşoi, la Cotîrleţ. Însă aceste familii trăeaŭ la o parte, îşi aveaŭ menagiul şi bucătăria lor proprii, nu comunicaŭ decît între dînsele şi evitaŭ de a se pune în relaţie cu ceilalţi. Spre seară numai, — cîte odată, — pentru a ucide timpul pănă la ora mîncărei, ele făceaŭ cîte o scurtă aparițiune în grădina publică, unde, după cum am spus, lăutarii atrăgeaŭ pe toţi gurăcască din localitate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

VIII

Cum își terminară vizitele, Eleonora și Clotilda apărură în poarta grădinei, — despre pod, — întovărășite de Mariuca și urmate de doctorul Xenofon Bengalici și de inginerul Irimescu-Răstoacă, soții lor. Ele își puseseră, pentru ocasiune, niște costume noui, ultima creațiune a modei, menite a atrage vederile și a face sensațiune: — rochi de postav roșiu, cu bolero și sutașuri negre; gulere scrobite, cu cravate formă marină, pe peptare de fulard roz; pălării de paie bărbătești, cu panglici în două culori. Pentru a nu mătura praful, ele ridicau, umblînd, rochile, dela spate, foarte sus, ceea ce lăsa să se vază, subt cascada volanelor dela fuste, ce părea un curcubeŭ de mătăsuri suprapuse, pulpele lor rătunde, cu ciorapii bine trași, și picioarele lor, cam virile, în pantofi de lac cu tocurile înalte.

Ele intrară, superbe, cu aere de prințese, și, înainte de a se așeza, voiră să facă ocolul grădinei pentru a-și da seamă de societatea ce se afla într'însa. Ele apucară, deci, pe aleea cea mare, de subt chioșc, și o urmară până la capăt, — despre tăiere, — schimbînd saluturi discrete cu persoanele pe cari le cunoșteau. Pe urmă, după ce, printr'o repede privire, in-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spectară aleele vecine, unde bănci de mesteacăn goale aşteptaŭ pe trecătorĭ, urcară taluzul de brazdă până la parapet, şi, de acolo, o luară d'a lungul cheiuluĭ de pe Rîuşor înapoĭ până la punctul esact de unde plecaseră.

În timpul acesta, lăutarĭĭ executaŭ, cu nepăsarea lor de maşine însufleţite, cîntecile cele maĭ variate din repertoriul lor: — polcĭ, valsurĭ, sîrbe, romanţe, — străine saŭ indigene —, chiar arĭĭ de operă, prinse din ureche şi reproduse după cum da Dumnezeŭ. Iar publicul, grămădit în rondul dela intrare şi împrejurul chioşculuĭ, d'asupra căruĭa fîlfîea drapelul naţional, sta pe loc saŭ circula în micĭ grupurĭ, unde predomina elementul femeesc. Unĭĭ, răsturnaţĭ pe băncile agreste ce primăria le pusese la dispoziţiune, vorbeaŭ de afacerile lor; alţĭĭ, privind, ascultaŭ muzica; cea maĭ mare parte făceaŭ aprecierĭ răuvoitoare asupra trecătorilor, cu carĭ, cu un moment înainte, schimbaseră saluturĭ politicoase.

— «Şi cînd te gîndeştĭ, draga mea, zicea încet către amica lînga care era aşezată, o profesoară, arătînd din ochĭ pe o doamnă ce trecea urmată de o doĭcă şi de maĭ mulţĭ copiĭ, cînd te gîndeştĭ că şi aceasta face pe marea şi pe bogata, îţĭ vine să ieĭ cîmpiĭ şi nu ştiĭ ce să maĭ crezĭ! În toate ocaziile, ea se arată pretenţioasă, o ĭa de sus cu ceilalţĭ, parc'ar fi de viţă nobilă şi nu s'ar numi madam Pepenel, şi nu vorbeşte decît de veniturile şi de moşiile sale. Cu toate acestea, ascultă cum trăeşte. Copiiĭ şi-ĭ ţine în dosul oteluluĭ, — la Matei, — unde, de calicie, îĭ hrăneşte numaĭ cu pîne şi cu brînză. Doĭca şi-o lasă aproape nemîncată. Ea singură se duce la birt; însă, aci, ca să nu cheltu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ească, găsește cusur bucatelor, le încearcă pe toate, și, după ce le gustă bine și se satură din ele, le dă înapoi subt pretext că nu sînt bune. Tocmai într'un tîrziu, se hotărăște să ia cîte ceva, dar nici o dată mai mult de o jumătate de porție, străpățuind cît zece pe bietul Oncescu, care numai cu profit nu se alege de pe urma ei!...»

— «Dar asta! replica prietina ei, indicînd pe o țărancă chipeșă, cu înfățișare trufașă, ce venea spre ele în splendid costum național. O vezi cum calcă? parcă s'ar trage din Por Împărat și n'ar fi Rîța lui Niță Cotoiu din Dragoslavele! Mă prinz că nici n'are să ne salute! Totuși, în tinerețe, — și nu e așa mult de atunci, — ea a umblat în opinci, cu fota împetecată și cu cămașa ruptă sdrențe. Pe atunci, ar fi fost fericită ca persoane ca noi să-i zică măcar bună ziua. Tatăl său n'a avut decît cîteva dramuri de pămînt în moșia comunei, care se întinde pînă la graniță. Azi însă, el stăpînește munți, păduri, livezi, de mii de pogoane, dobîndite prin jaf, cotropire și înșelăciune. Acestea nu sînt, — pare mi-se, — titluri destul de frumoase ca să te mîndrești cu ele, și, avîndu-le pe suflet, fiica lui ar trebui să fie mai puțin îngîmfată!..»

— «Ia privește, mă rog, la Elena lui Ștefan Caponea, șoptea, pe banca de alături, soția unui militar către o damă în vîrstă, cu care sta de vorbă, cum face ochi dulci locotenentului Francisc Vaja, parcă azi l-ar vedea pentru întîia oară! Cu toate acestea, ea îl cunoaște destul de bine, — prea bine chiar, — spun gurile rele, căci, de multe ori, noaptea, pe cînd bietul Caponea era dus să-și inspecteze varnițele,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

tînărul ofițer a fost zărit strecurîndu-se în casă, pe furiș, și rămîind acolo pănă la ziuă! . .»

— «Dar de Aneta Minghiruș ce zici? răspundea interlocutoarea ei, neputîndu-și ține rîsul. Dacă e vorba de ofițeri, apoi nimeni nu are mai multă aplecare pentru ei decît dînsa, și aceasta în ciuda bărbatului său, care, el, nu-i poate suferi, și cu drept cuvînt, sărmanul! O vezi ce iute a făcut cunoștință cu cei doi căpitani, veniți, azi-dimineață, din Cîmpulung? Parcă i-ar fi păscut decînd lumea! Nu e chiar de mirare să-i fi poftit la masă, mai ales că e singură acasă, bărbatul-său fiind dus la București după daraverile sale! . .»

— «Grozav s'a mai dichisit, azi, Emilia Oarcă! observa o damă în negru, plecîndu-se la urechea unui domn scurt și gros, de care umbla vecinic însoțită. Ai zice că voește să sperie lumea saŭ că așteaptă pe cineva! . . . — Ce ți-e, frate, și cu dăscălițele astea? reluă ea, după o scurtă pauză, învelnind pe aceea despre care vorbea într'o lungă căutătură. Aŭ ajuns să se ia în serios și să creadă că totul le e ertat. Uită-te la aceasta. Deși eșită din opincă și măritată cu un negustoraș d'aici din sat, fiindcă a trecut prin Azil și a fost în urmă numită într'un orășel de provincie, se socotește dintr'un aluat superior și-și ia aere de prințesă. Cu toate acestea, ea n'are nimic, nici merite, nici moralitate, pe care să se sprijine, afară, poate, de protecția cîtorva funcționari din minister, cărora le împarte favorurile sale. Școala și-o ține ca vai de lume, deoarece numai la cursuri nu-i e mintea. Pe bărbatul-său îl vede odată pe an, în timpul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

verei, cînd vine să-şi treacă vacanţele la munte, şi atunci pentru a-i face viaţa amară şi a-l acoperi cu dispreţul său, căci ea se crede nedreptăţită de soarta care i a dat un om modest drept soţ. Singura-i plăcere e să se gătească, să cate a place bărbaţilor, să lege cunoştinţă cu dînşii, nesfiindu-se de a trimite pe chiar fiică-sa cu bilete pe la aceia din ei cu cari se află în intimitate ! . . Azi, ea a mirosit vre un vînat nou; de aceea s'a împopoţonat, ca o păpuşă, şi a eşit la pîndă, ca o pisică ce umblă după vrăbii ! . .»

— «Tot cam în felul ei, şi făcîndu-i grozavă concurenţă, e şi moaşa diplomată din Urlaţi, răspundea domnul cel scurt şi gros, gentila domnişoară Sevastiţa Maghirescu, venită şi ea în vilegiatură la părinţi, în Rucăr, şi pe care o zăreşti, fericită, în grupul cela de studenţi, cari se întrec să-i facă amabilităţi. După cum poţi băga de seamă, ea e prietină cu fiecare dintr'înşii, ceea ce nu o împiedică de a cultiva şi cunoştinţa altora, a acelui Izidor Umbertovici, spre esemplu, ce-i zîmbeşte de pe banca din faţă, unde s'a aşezat cu un aparat fotografic în mînă . . . Apropo de acest jidan, ştii care 'i e boala? De a bălăci mai toată ziua în apă, subt pretext de pescuit, şi de a fixa prin fotografie tot ce 'i ese înainte, chiar lucrurile cele mai neînsemnate. Dimineaţa, cum se scoală, îşi ia instrumentele şi porneşte pe Dîmboviţa, încotro vede cu ochii. El se depărtează cît poate mai mult de sat, pătrunde în locurile cele mai retrase, stă ceasuri în udătură, protegiat de încălţămintele impermeabile ce poartă, şi nu pare mulţumit decît cînd a prins vre o liţă de păstrăv sau a fotografiat pentru a suta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

oară aceleaşi lucruri, ce nu mai prezintă nici un interes. Apoi, după prînz, pe cînd nevastă-sa îşi face somnul, el se duce, spre a-şi desvolta clişeurile, la Sevastiţa Maghirescu, unde a găsit şi a luat cu chirie o cameră obscură admirabilă! . . .»

— «Iată şi pe Alcibiad Bilureaţă, fiinţa cea mai zevzeacă de pe lume! zicea, într'un grup de tineri, unul mai guraliv, arătînd pe judecătorul de pace ce, tocmai, trecea, însoţit de un domn înalt şi smead, cu înfăţişarea galeşă şi cu vorba mălăeaţă. Mîncărimea de vorbă şi presumpţiunea omului acestuia întrec orice închipuire, şi el nu se poate desbăra de dînsele, deşi a păţit multe neajunsuri de pe urma lor. El se crede universal, e gata să discute asupra oricărui subiect, posedă o soluţiune la problemele cele mai dificile, îşi dă opiniunea, fără jenă, pe toate cestiunile, chiar pe cele de cari aude vorbindu-se pentru întîiaşi dată, şi plictiseşte lumea prin pretenţiunea ce are de a trece drept competent în orice materie. Cu toate acestea, n'a citit în viaţă-i nimic serios, studiile şi le-a făcut pe sponciu şi n'a căutat nici odată să şi le completeze, bunul simţ îi lipseşte cu desăvîrşire, iar întreg bagagiu-i de cunoştinţe se reduce la notiţe prinse de prin ziare, nemistuite bine, ba chiar, în mare parte, denaturate, prin propria-i imaginaţiune. De unde să i vie, deci, atîta încredere în sine? După părerea mea, din două cauze. Mai întîiu, din inconştienţă, căci natura-i necioplită şi lipsa-i de judecată îl fac să nu-şi dea seamă de enormităţile ce spune; pe urmă, din succesele-i dela cafenea, unde, în faţa ţăranilor simpli şi fără cultură, poate să spue, necontrazis, tot ce-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

trece prin cap, ba chiar să provoace admirațiunea prin siguranța cu care debitează bazaconiile cele mai necrezute! . . .»

— «Dar prietenul lui, — Rașcu, — pe care, uitați-vă! l-a prins și-l pisează fără milă, ce cusur are? reluă un alt tînăr, continuînd comentariile răutăcioase ale tovarășului său. Acesta e adevăratul tip al literatului răsuflat, fără spirit, nici talent, care caută totuși să se impue prin mijloace neonorabile. După ce a încercat din toate, — avocatură, diplomație, profesorat, — cu un invariabil nesucces, el s'a aruncat în critica literară, agățîndu-se de pulpana marilor noștri poeți și crezînd că, prin îngenuchieri, va reuși să fie măcar băgat în seamă. Vană speranță! Scrierile lui nu stîrniră nici chiar disprețul, pentru cuvîntul că nu fură citite de nimeni. Atunci, el recurse la o altă tactică. Subt pretext de a sprijini o publicațiune cu pretenții literare și artistice ce, fie zis în treacăt, n'are valoare decît prin luxul tiparului ce i se dă gratis, el se adresă saloanelor, unde ține cîteva conferințe, cerșind votul cucoanelor și puindu-se subt protecțiunea de fuste. Izbinda însă fu și aci problematică, deoarece nu reuși decît să-și plictisească auditorul prin miorlăiturile anoste la cari îl făcu să asiste. În desperare de cauză, văzînd că totul îi merge pe dos, chiar politica, în care căută asemenea să se vîre, el veni aci ca să se gîndească la noi combinațiuni spre a învinge piaza rea ce-l urmărește, ferice, de altmintrelea, de a fi întîlnit pe Bilureață, cu care poate discuta, pe îndelete, despre toate din lume, și căruia nu-i e oprit să spue orice, chiar că e un scriitor de merit! . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

IX.

În momentul acela, tînărul care rostea această critică severă, fu întrerupt prin aparaţia Eleonorei şi Clotildei, carî, după ce ocoliseră grădina, precum am spus, se întorseseră, d'alungul cheiului, iarăşi la chiosc.

— «Dar astea cine-or mai fi!» esclamară toţi tinerii din grup într'un glas, văzîndu-le pentru întîia oară.

Ei se apropiară.

Fetele lui Panţiru găsiseră deja cunoştinţe şi intraseră în vorbă, răspunzînd întrebărilor, cerînd, la rîndul lor, esplicaţiuni.

— «Bonjur, madam Cotoiŭ! zicea Eleonora, în limbagiul ce-i era familiar. Tot tînără şi frumoasă eşti?... Ce vesele sîntem de a te vedea!.. Dar micuţii? dar întreaga familie?... ce fac?..»

Ţăranca, despre care am auzit deja vorbindu-se şi căreia se adresaŭ aceste cuvinte, se roşi de plăcerea de a fi astfel interpelată în faţa lumei. Apoi, pentru a nu se lăsa mai pe jos, se grăbi a răspunde şi ea în aceeaşi limbă împestriţată, ce suna grozav de urît în gura unei femei dela ţară.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Mersi, madam Bengalici, sîntem cu toţii bine! Dar dumneavoastră, decînd aici? decînd *supriza* de a vă avea în mijlocul nostru?..»

— «Noi, replică Clotilda, am sosit chiar azi, şi, abia spălate de praf, am alergat aci spre a ne găsi amicii!.. Şi bine am făcut, căci mare parte din ei îi vedem adunaţi în acest loc!.. — Bonjur, madam Oarcă! bonjur, madam Caponea! bonjur, madam Minghiruş! bonjur, madmoazel Maghirescu! adause ea, întinzînd mîna acestor doamne, ce, zărindu-le, se apropiaseră spre a le saluta.

— «Rucărul dumneavoastră, reluă Eleonora, după ce strînse şi dînsa mîna amicelor sale, a devenit de necunoscut. Ce sublimă idee de a se fi aranjat grădina, ce, anii trecuţi, nici nu merita acest nume! Cel puţin, acum, lumea are unde să se vază! Ea găseşte aci un *rendez-vous* destul de plăcut...»

— «Dar chioscul acesta, urmă Clotilda, cine o fi meşterul care l-a făcut? E nostim de tot, în forma-i octogonă, cu temeliile-i de piatră, cu stîlpii de brad cioplit, cu acoperişu-i tăvănit, cu garnitura-i de şipci încrucişate! *Parole d'honneur*, nici chiar în Karlsbad, unde am fost astă primăvară, n'am văzut mai frumoase! Nu-i aşa, *ma chère Eléonore?*»

— «Fără îndoeală! confirmă Eleonora... — Da! trebue să constatăm, continuă ea, că începem să facem progrese! O dovadă mai mult sînt aceşti *musiciens*, aduşi ca să distreze publicul şi despre cari nici vorbă nu era altă dată!»

— «Şi nu-i numai atît! interveni Emilia Oarcă, care se umfla în pene auzind pe aceste îmbucureşte-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nite estaziindu se asupra progreselor ce făcuse satul în care era nevoită să-şi petreacă verile. Ceea ce vedeţi aci nu e nimic pe lîngă celelalte îmbunătăţiri introduse de noua administraţiune în comuna noastră. Mai întîiŭ, avem cheiul de peatră, pe care, poate, l-aţi observat deja, ce porneşte de aci şi se prelungeşte, d'alungul Rîuşorului, pănă dincolo de Ghică-Năstăseanu, în Suseni, şi pe care ar putea să ni-l invidieze oraşe cu mijloace mult mai mari, chiar Bucureştii...»

— «Da, da, aprobară ambele fete ale lui Panţiru într'un glas. Acest cheiŭ e într'adevăr minunat, şi, deşi nu l-am văzut decît în treacăt...»

— «Avem, după aceea, şcoala, întrerupse Emilia Oarcă, care, o dată pornită, nu se oprea aşa lesne. Cînd va fi gata de tot, ea va putea sta alături cu cele din Cîmpulung pentru cari statul a cheltuit atîţia bani. Avem, în al treilea rînd, biserica cea nouă, Adormirea, bine zidită şi frumos împodobită, ce posedă, afară de aceasta, drept iconastas, tîmpla Sărindarului, din timpul lui Matei-Basarab, dăruită comunei noastre la dărîmarea bisericei. Avem, însfîrşit, drumul cel nou dela Dîmbovicioara, pe care te poţi duce în trăsură pănă la gura peşterei...»

— «Cum? esclamară Eleonora şi Clotilda, s'a făcut drum de trăsură la Dîmbovicioara?»

— «Negreşit, urmă Emilia Oarcă, şi chiar bun de tot! De acum, persoanele ce nu pot călări, nu mai sînt nevoite să se priveze de a vedea această minune a Rucărului saŭ să sufere mii de torturi, încălecînd pentru a se duce s'o vază. De acum, comod aşezate în trăsuri, chiar cu patru cai, ele pot răzbi pănă în fundul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_1901-1932

defileului și admira fără osteneală această podoabă a munților noștri».

— «Dar girla, repede și bolovănoasă, cum fac s'o treacă pe la cotișuri? obiectară iarăși ambele surori, nedomirite bine.

— «Gîrla o trec pe punți de bîrne, solid construite și așternute cu pietriș, explică Emilia Oarcă. O! în privința aceasta, să n'aveți nici o grijă! s'au luat toate măsurile, s'au înlăturat toate dificultățile, și escursiunea la Dîmbovicioară a devenit, azi, o adevărată jucărie!..»

Împiedicată în circulațiunea sa, lumea, în vremea aceasta, se grămădise împrejurul-le, uitîndu-se cu curiozitate, ascultînd, căutînd să lege cunoștință.

— «Madam Bengalici, madam Irimescu, dați-mi voe să vă prezint pe domnii căpitani Cristian Cenușe și Alexandru Toroș! zise deodată Aneta Minghiruș, tăind vorba Emiliei Oarcă, care se uită cam rău la dînsa.

— «Încîntate! repetară, una după alta, fetele lui Panțiru, înclinîndu-se spre ofițeri c'un surîs amabil. Apoi, întorcîndu-se spre soții lor, cari stau nemișcați la spate:

— «Domnii căpitani Toroș și Cenușe; domnii doctor Bengalici și inginer Irimescu-Răstoacă, ziseră ele, prezintînd.

Cei patru bărbați își deteră mîna.

— «Sînteți de mult în Rucăr, domnule doctor? întrebă, pentru a intra în vorbă, căpitan Cenușe.

— «Nu, domnule căpitan, răspunse acesta. Abia de cîteva ceasuri. Am sosit cu trenul de unsprezece

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în Cîmpulnng, şi, pe la trei, am fost aici. Dar dumneavoastră ?

— «Noi, v'am precedat cu puţine ore, replică Cenuşe, căci sîntem veniţi abia de azi dimineaţă... — Frumoasă localitate e satul acesta ! adaose el, plimbîndu-şi ochii pe înălţimile din faţă. Nu ne mai putem sătura de a admira».

— «Şi aţi venit să staţi mai multă vreme!» întrebă, la rîndul său, Irimescu-Răstoacă, pentru a zice şi el ceva.

— «Din nefericire, nu, răspunse căpitan Toroş. Regimentul nostru e în Constanţa; am venit în Cîmpulung numai pentru cîteva zile, şi, aci, abia sosiţi, am fost invitaţi la o escursiune ce are să se facă, mîine, la o peşteră foarte interesantă din apropierea Rucărului, nu ştiu cum îi zice. Poimîine, va trebui însă să ne înapoiem, căci permisiunea ce avem expiră. Ne propunem, totuşi, a ne reintoarce cît de curînd, şi atunci vom sta mai mult timp...

— «Auzi, *ma chère Eléonore*, zise Clotilda către soră-sa, domnu căpitan spune că mîine are să fie o escursiune la o peşteră din apropiere !»

— «Da, confirmă Aneta Minghiruş, şi încă o escursiune frumoasă, cu dejun şi lăutari, organizată de un cerc de amici. Dacă voiţi să ne faceţi plăcerea, vom fi încîntaţi cu toţii de a vă avea cu noi».

— «Şi unde aveţi să mergeţi ? întrebă Eleonora, sedusă de ideea de a dejuna, pe iarbă, în aer liber, în mijlocul unei vesele societăţi.

— «Ne-am propus, răspunse Aneta Minghiruş, să ne suim la Plescioare, colo, d'asupra stîncilor ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

domină Cheia Dîmboviței. O! acolo, e un loc încîntător, într'o dumbravă de aluni, cu o priveliște admirabilă în față. După ce vom dejuna pe covorul verde al ierbei smăltate de flori, vom porni în procesiune, precedați de lăutari, și, prin valea dela spatele Pleașei, ne vom urca la Brădițel. Aci, vom sta ca să vizităm peștera, care e foarte interesantă, iar pe subt seară, ne vom întoarce prin livezile de subt Branițte, cîntînd și rîzînd, ca niște oameni cari aŭ petrecut bine».

— «Dar știi că va fi *charmant*, *ma chère Clotilde!* esclamă Eleonora, cu totul decisă prin perspectiva unei bune distracții ce li se oferea. — *Chéri*, adaose ea, întorcîndu-se spre doctorul Bengalicĭ, nu-i așa că vom merge și noi?»

— «Negreșit, răspunse acesta, dacă lucrul vă face plăcere și dacă, totuși, societatea primește să o însoțim».

— «O! despre societate, ea va fi onorată și fericită de a vă avea cu dînsa! încredință Aneta Minghiruș, care părea promotoarea partidei proiectate...— Nu-i așa, doamnelor? adaose ea, întorcîndu-se spre persoanele ce asistaŭ la acea scenă.

— «Fără îndoeală!» zise Emilia Oarcă.

— «Mai e vorbă!» răspunseră Rîța lui Niță Cotoiŭ și Elena lui Stefan Caponea.

— «Cum de nu!» strigă Sevastița Maghirescu.

— «Lucrul nu se mai întreabă!» repetară căpitanii Cristian Cenușe și Alexandru Toroș, făcînd loc, în acelaș timp, locotenentului Francisc Vaja, care se apropiase și ceru să fie prezintat.

Aneta Minghiruș profită de ocasiune pentru a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prezinta și alte persoane, pe cari Eleonora și Clotilda nu le cunoșteaŭ încă, și care trebueaŭ să ia parte la escursiune, pe doamna Tarsița Pepenel, pe Alcibiad Bilureață, pe Rașcu, pe tinerii Gabriel Rușescu și Mișu Veinea, ce faceaŭ pe *gomoșii* Rucărului și pe cari i-am auzit pronunțînd diatribe așa de acerbe contra judecătorului de pace și amicului săŭ, de care umbla însoțit. Apoi, fiindcă se inserase bine și fiecare urma să se ducă la masă, se despărțiră cu toții, dîndu-și întîlnire pentru a doua zi, la ora opt dimineața, în acelaș loc, — grădina publică, — de unde escursiunea trebuia să pornească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X.

Cu mult înainte de ora hotărîtă, cea mai mare parte din escursioniști era de față, la locul de întîlnire. Fiecare adusese, împachetate în hîrtii, în șervete sau în coșulețe de voiagiu, proviziunile ce, puse în comun, trebuiau să servească la ospățul general. Doi țărani, tocmiți pentru a le transporta, le așezau, pe îndată ce li se predau, în dăsagi, deja enormi din cauza numărului celui mare de pachete. Un al treilea țăran avea însărcinarea să ducă ploscile, comandate la Oncescu, care era reputat că are vinul cel mai bun din localitate.

Cu toate acestea, cei sosiți înainte căutau să-și facă de treabă, adăstînd pe ceilalți. Unii se plimbau încet prin grădină, consultîndu-și din cînd în cînd ceasornicele ; alții, adunați pe podul de pe Riușor, priveau la trecători și schimbau glume între dînșii ; alții, aducîndu-și aminte, în ultimul moment, că au uitat să cumpere cîte ceva trebuincios, se repezeau în prăvălia lui Busuiocescu sau a fraților Ioneștî, din față, unde erau siguri că vor găsi ceea ce le lipsea ; cîțiva chiar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luaseră loc la taraba dela cofetărie şi puseseră să le servească consumaţiuni: ceaĭ, cafea cu lapte saŭ ciocolată.

Alcibiad Bilureaţă, în costum de escursionist alpin: — pălărie tiloreză verde, cu cîrlionţi de răţoiŭ la ceafă; veston de postav, cu nasturi de corn de cerb şi buzunare prétutindeni; jumelă, în toc de piele, după gît; lung baston, cu bold de fer, în mînă, — se plimba pe dinaintea ospătăriei lui Moldoveanu, vorbind cestiuni militare cu căpitan Cenuşe, pe care vrea să-l convingă de competinţa sa şi în această materie.

— «Dacă vreĭ să-ţi povestesc bătălia dela Plevna, zicea el, iată cum s'a intîmplat...»

— «Mulţumesc, răspundea Cenuşe; am fost faţă, şi o cunosc in toate amănunţimile eĭ!»

— «Fără îndoeală, insista Bilureaţă; însă ceeace am să-ţi spuiŭ, sînt lucruri inedite, pe cari mi le-a povestit un general din marele stat-major...»

Şi, fără să dea timp interlocutorului săŭ să mai facă vr'o observaţiune, începea, pentru a suta oară, o naraţiune lungă, confuză, greoaie, plină de absurdităţi, ce avea obiceĭul să facă, adesea, ţăranilor, la taraba dela prăvălia luĭ Nicu cofetarul, pe care o recita, ca învăţată pe din afară, şi o întrerupea prin pauze, spre a restabili, prin lungi aspiraţiuni, echilibrul respiraţiuneĭ sale scurte şi dezordonate.

Căpitan Cenuşe abĭa se stăpînea.

— «Cic a dă-mĭ pace, nenişorule, că m'aĭ înnebunit! strigă el în cele din urmă, scos din răbdări. Îţi repet că nu e aşa şi că nicĭ idee n'aĭ despre ce spuĭ!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi, întorcîndu-se către căpitan Toroș, care se apropiase :

— «Ia ascultă, Alexandre, ce pretinde domnul ! Susține că Vidul curge la răsărit de Plevna, și că, în ziua de 28 Noembrie, Osman-pașa și-ar fi putut scăpa armata dacă, fiind mai cu cap, în loc s'o ia spre Sofia, prin Orkanie, ar fi apucat-o spre Tîrnova și Gabrova, căci ar fi ajuns, astfel, d'a dreptul la Șipca și, de acolo, ar fi trecut Balcanii spre Adrianopol !..»

Un hohot de rîs fu răspunsul lui Toroș la această enunțare.

— «Frumos plan, în adevăr ! esclamă el. Păcat numai că generalul care l-a conceput a uitat că Șipca, dimpreună cu toată linia, pînă dincolo de Iantra, pe care cade Tîrnova, se afla de mai multe luni în mîna Rușilor, ceeace revine a se zice că bietul Osman, pentru a evita de a fi mîncat, trebuia să se arunce de bună voe în gura ursului !..»

Bilureață, cam ofensat, se întoarse spre amicul său, Rașcu, și-i șopti astfel ca să nu fie auzit decît de el singur :

— «Sînt un soiu de Moș-Teacă amîndoui și habar n'aŭ de meseria lor !..»

— «Pe urmă, mulțumit de reflecțiunea sa, care îi da, în propriii săi ochi, o superioritate asupra contrazicătorilor săi, se îndreptă spre grădina publică.

În momentul acela, taraful de lăutari, ce trebua să însoțească pe escursioniști în petrecerea lor, intonă imnul național, și, tot atunci, Eleonora și Clotilda, urmate de Mariuca și de soții lor, apărură la poarta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grădinei, unde se adunaseră deja toți invitații. Ele se îmbrăcaseră, pentru ocasiune, în costume naționale, de care, de altmintrelea, aveaŭ oroare, probabil fiindcă le purtaseră prea mult în tinerețe.

— «Bonjur, *mesdames!* bonjur *messieurs!* ziseră ele, intrînd cu surîsuri amabile și salutînd societatea. Ne ertați, nu-i așa? dacă am zăbovit puțin...»

Și, pe cînd Mariuca preda țăranilor însărcinați cu transportul două mari legături cu merinde, aduse pînă acolo de o servitoare, ele schimbară strîngeri de mînă cu cunoștințele cele mai intime. Apoi, totul fiind gata, se dete semnalul plecărei, și grădina se goli cu încetul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/index1901-1932

XI.

Escursioniștii apucară pe de vale, — pe la moara lui Baștea, — spre Cheia Dîmboviței. Ei mergeaŭ în grupuri, precedați de lăutari, și formaŭ o frumoasă privelişte prin numărul, veselia și varietatea elementelor din cari ceata lor se compunea. Cînd fură în dreptul zăgazului, o luară la stînga, spre Posadă, trecură pe dinaintea caselor lui Moise Bunescu, bătătoare la ochi prin fațada lor cu geamlic, și, de acolo, pe o ulicioară strimtă, dintre două garduri, eșiră la pîrleazul ce trebueaŭ să sară înainte de a pătrunde în livezi.

Aci, fu o întreagă istorie până să treacă damele. Bărbații se așezaseră, la capetele pîrleazului, dintr'o parte și din alta, pentru a le ajuta. Ele însă, făcînd pe dificilele, cu tot felul de falșe ezitațiuni și nazuri, reținîndu-și fustele, ca spre a nu li se vedea picioarele, plecîndu-și pleoapele saŭ rîzind pe înfundatele, se decideaŭ cu greŭ a păși obstacolul. Pe urmă, cînd, apucate de subțiori și ridicate pe sus de bărbați, se aflaŭ în partea cealaltă a gardului, se întorceaŭ, vesele, ca să privească pe cele ce nu trecuseră încă, chiuind și făcînd glume pentru neîndemănătăcia saŭ fasoanele fiecăreia din ele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mariuca trecu foarte simplu, ca o fată deprinsă cu asemenea lucruri. Surorile ei însă păreau îngrozite d'a se sumete *devant tout ce monde*, după cum ziceau ele, răspunzînd doctorului Bengalici şi lui Irimescu-Răstoacă, cari le îndemnau să se deciză o dată.

— «*Ne regardez pas!*» strigară în fine, hotărîte, puind piciorul pe laviţa dela trecătoare şi ridicîndu-şi poalele aşa de sus că li se zăriră jaretierele.

După ele, urmă Elena Caponea, care se lăsă, ca o massă inertă, în braţele locotenentului Francisc Vaja. Acesta pîndea momentul că s'o apuce şi o învîrti de trei ori în aer înainte de a o pune pe pămînt, spre necazul Emiliei Oarcă, care fulgeră din ochi.

Aneta Minghiruş fu primită de căpitanii Toroş şi Cenuşe, cari o luară de subţiori şi o purtară o bucată bună pe d'a 'nsusele.

Celelalte trecură cum putură, Emilia Oarcă ajutată de Raşcu, Sevastiţa Maghirescu de Bilureaţă, Tarsiţa Pepenel şi Riţa lui Niţă Cotoiu singure, fără sprijinul nimenui. Apoi, toţi fiind dincolo de pîrleaz, cortegiul îşi continuă drumul prin livezile de subt Cruci, urcînd panta dulce ce duce la Plescioare.

Dimineaţa era splendidă, şi cărarea ce urmau şerpuia prin iarba înaltă, necosită încă, smăltată de flori cîmpeneşti, cu mii de feţe, ce răspîndeau un miros delicios. Damele îşi deschiseseră umbreluţele şi înaintau încet, oprindu-se la fiecare pas ca să culeagă vre o floare nouă sau ca să facă haz de glumele cavalerilor lor. Bilureaţă pusese mîna pe doctorul Bengalici şi-l pisa amarnic cu o cestiune de patologie internă, pe care o ridicase, aşa, din chiar senin, şi de care bietul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

medic nu ştia cum să se mai scape, asfixiat de enormităţile ce auzia debitîndu-se asupra acestei teme.

Către orele nouă, caravana se afla sub Cruci, în valea de unde începe poteca bolovănoasă ce sue, costişiŭ, la Plescioare. Aci, întreaga companie se aşează pe iarbă, ca să răsufle, înainte de a începe ascensiunea, destul de dificilă. Damele profitară de ocaziune, spre a pune în regulă florile ce culeseseră, întocmind cu ele buchete enorme; iar domnii le ajutară să-şi sporească colecţiunea, adunîndu-le scaeţi de munte, soiŭ de siminoace, foarte decorative, ce creşteaŭ, în partea aceea, în număr aşa de mare că acopereaŭ tot cîmpul, ca nişte stele albe.

Urcarea se efectuă cu oarecare greutate. Poteca, la început repede, era aşternută cu petre rătunde ce se rostogoleaŭ subt picior şi expuneaŭ pe ascensionişti la dese poticneli. Damele găsiră într'aceasta un motiv pentru a se aşeza la fiecare pas, a reclama ajutor, a nu se urni din loc decît împinse şi susţinute. Elena Caponea, trupeşă şi massivă, se agăţase de locotenentul Francisc Vaja, pe care nu voea să-l mai slăbească, iar dînsul, suflînd, sărmanul! şi asudînd, o tîra la deal din greŭ, ca p'o targă pe uscat. Aneta Minghiruş se aşezase între căpitanul Toroş, care o preceda, şi căpitanul Cenuşe, care mergea după dînsa, ambii încordîndu-şi puterile spre a o pune în mişcare, unul trăgînd-o de mînĭ, cellalt împingînd-o de umerĭ. Emilia Oarcă ceruse sprijinul lui Raşcu, dar acesta, înalt şi mălăeţ cum era, în loc să-ĭ fie de vre un folos, avea el însuşi trebuinţă de a fi ajutat spre a înainta. Bilureaţă îşi oferise serviciile domnişoarei Sevastiţei Ma-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ghirescu, şi aceasta nu atît pentru a-i înlesni urcatul, cît pentru a-i împuia urechile cu o cestiune de obstetrică chirurgicală, ce făcea pe bîata moaşă comunală să deschiză ochii mari, mirată de atîta erudiţiune. Fetele lui Panţiru, urmate mereŭ de soţii lor, suiaŭ cum puteaŭ, oprindu-se, din cînd în cînd, ca să respire, ca să-şi aranjeze pe frunte frizetele, moleşite de sudoare, şi ca să arunce cîte-un: «*Oh! mon Dieu, que c'est difficile!*», nevoind să-şi mai aducă aminte de timpul, — nu aşa de depărtat, — cînd, înainte de a se fi măritat, şi pecînd locueaŭ încă în sat, aveaŭ obiceiul să urce coaste cu mult mai grele, fără să încerce cea mai mică incomoditate.

Cu încetul, poteca, mai lină şi mai puţin abruptă, permise escursioniştilor să o urmeze cu mai multă uşurinţă. Ea 'i conduse, cîtăva vreme, prin o succesiune de alunişuri, de adăpoaste de fag umbroase, de verzi poïene, alternînd, în chip graţios, cu pîlcuri de pădure, şi-i scoase, de odată, într'un loc deschis, aşternut cu o ïarbă scurtă şi deasă, d'asupra căreia, la vr'o trei sute de paşi, apărea muchea Plescioarelor, unde urmaŭ să-şi ia dejunul. Vederea ţinteï spre care, de aproape trei ore, tindeaŭ toate trudele lor le reînsufleţi puterile. După o scurtă pauză, dame şi bărbaţi îşi reluară suitul mai cu înviorare, şi, la ceasurile unsprezece precis, puneaŭ cu toţii piciorul pe culmea muntelui, termen al tutulor greutăţilor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

XII.

Priveliștea din acel loc era splendidă.

Spre nord, subt un cer de un albastru profund, subțiindu-se treptat, la estremitățĭ, până a deveni de de un liliachiŭ deschis, de o nuanță foarte delicată, apărea Peatra-luĭ-Craiŭ, în formă de ihtiosaur gigantic, cu capul îndreptat spre Rucăr, pe care voea, parcă, să-l îmbuce. Tot în partea aceea, dar mai la stînga, Păpușa, piramidă uriașă, își ascundea creștetul în nuoriĭ ce se adunaseră d'asupră-i, ocean imens de aburi, cu suprapunerĭ de toate fețele, dela cenușiŭ închis, până la alb ca fumul de praf de pușcă, de unde amenință să iasă o furtună. Pe urmă, la apus și la sud, linia neîntreruptă a Căpitanuluĭ, cu prelungirile luĭ, — Muntișorul, Preajma, Țefeleica, Măra, — închideaŭ orizontul, nelăsînd să se mai zărească, în acea direcțiune, decît crestele Iezeruluĭ, Bătrînei, Piscanuluĭ, Plaiuluĭ-luĭ-Patru, ce dominaŭ în fund, albăstrite de depărtare. De vale, Rucărul, vesel și curat, se resfățа la soare, cu casele-ĭ albe și bine aliniate, cu Riușorul luĭ, închis între cheĭurĭ de piatră frumos lucrate, cu Dîmboviță, acoperită de buștenĭ plutitorĭ, cu șoseaua Cîmpulunguluĭ, ce-l tăia în două și se desfășura, ca o panglică albă și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şerpuindă, dela sud la nord, între Pravăţ şi Muntele Sasului, cît puteai să vezi cu ochii.

Dar ceea ce constituea interesul acelui spectacol neîntrecut, erau prăpăstiele dela spate, despre răsărit, formate de Cheia Dîmboviţei, între Ghimbav şi Plescioare. Din puntul unde se aflau escursioniştii noştri, ochiul îmbrăţişa, cu spaimă, într'o adîncime vertiginoasă, un noian de stînci, de rîpe, de bolovani rostogoliţi, de surpuşuri, unele drepte şi alunecoase, ca nişte ziduri, altele atîrnate în aer şi menţinute acolo printr'un miracol de echilibru, altele formînd scobituri şi terate ce se succedau neîntrerupt până în fundul abisului, unde, la cîteva sutimi de metri, se zăreau petice din Dîmboviţă, mari cît mîna, ce licăriau, livide, în umbră. Dincolo de prăpastie, vederea era închisă prin povîrnişurile Purdelului, îmbrăcate într'o vegetaţiune bogată şi tăiate, ici şi colo, de padine colosale, pe cari buşteni centenari, ce păreau nişte simple chibrituri, se coborau la vale.

— «Vai! exclamară fetele lui Panţiru, puindu-şi mînile la ochi, ce grozăvie!»

— «Aş vrea să ştiu ce s'ar alege de acela care ar cădea într'această prăpastie!» zise Aneta Minghiruş cu spaimă.

— «Lucrul e lesne de închipuit, răspunse căpitan Toroş; până jos, el s'ar face piftie.»

— «Ce oroare!» murmură Emilia Oarcă şi Sevastiţa Maghirescu.

— «*Chéri,* nu te apropia aşa de margine! strigă Eleonora doctorului Bengalici, care întindea gîtul ca să vază până în fund. N'ai auzit că abisul atrage!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Ce-mi dați mie să mă cobor până în Dîmbovița?» întrebă locotenentul Francisc Vaja, prefăcîndu-se că-și ia avîntul pentru a se arunca în gol.

— «Domnule Vaja! domnule Vaja! te rugăm, nu face copilării!» repetară toate damele cu interes.

— «De ce, cuconițelor? reluă acesta. Ce? credeți că e așa de greŭ cuĭva a se duce până jos?.. Nu-i așa că lucrul e cu putință, măĭ băeți? adaose-el, adresîndu-se către țăranii cari aduseseră dăsagiĭ cu merindele.

— «De! domnule, știm și noĭ? raspunseră aceștia; cică sînt poteci pe cari, ziua, ciobanii tulesc de vale ca să ia apă...»

— «Trebue să fie, fără îndoeală! confirmă Bilureață, intervenind. Am citit, urmă-el, alegîndu-și vorbele și suflînd ca o pereche de foale, — tic ce-i era obicinuit, mai ales cînd se pregătea să povestească cîte ceva, — am citit despre prăpăstiĭ cu mult mai adînci și mai periculoase... pe cari omul,... cu voința și inteligența superioară,... cu cari natura l-a înzestrat,... a reușit să le învingă... cu succes. Chiar anul acesta, pe muntele *Blanc*, din Elveția;... pardon, din Franța;... ba, nu, mă 'nșel, din Italia, căci Savoia e italiană,... chiar anul acesta, pe muntele *Blanc*...»

Foamea și trebuința de a-și reîntrema puterile opriră pe escursioniști să asculte mai departe povestea ce judecătorul de pace se pregătea să le facă, și care promitea să fie nesfîrșită, ca tot ce eșia din gura acestuĭ magistrat. Eĭ se risipiră, deci, reclamînd dejunul în gura mare. Aneta Minghiruș, care mai fusese pe acolo, alese, subt un fag bătrîn și umbros, un loc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

admirabil pentru popasul ce voiaŭ să facă, loc adăpostit contra vîntului şi arşiţei soarelui, cu un orizont imens dinainte-i. Ajutată de tovarăşii săi, ea întinse o faţă de masă pe covorul de ĭarbă verde, unde colţi de peatră eşiţi, ici şi colo, din pămînt simulaŭ scaune naturale, pe carĭ fiecare putea să se aşeze pentru a mînca.

În vremea aceasta, ţăranii aprinseseră, între două petroaie, un foc de uscăturĭ, care, fără multă zăbavă, dete un bun jăratic, la dogoreala căruĭa puseră să se frigă doĭ purcei. Pe de altă parte, mînele îndemînatice ale doamnelor scoaseră din dăsagĭ proviziunile ce aduseseră şi le aşezară pe masă, unde, pentru niştе stomacurĭ flămînzite, făcură cel maĭ bun efect. Eraŭ cutiĭ cu sardele, pungĭ de hîrtie cu măsline, ouă fierte, şuncă şi salam de Sibiŭ, puĭ de raţă şi de găină, fripţi de Oncescu chiar în ziua aceea, coşuleţe şi burdușele cu brînză, pregătite în vederea mămăliguţei ce fierbea pe foc, un tort mare de ciocolată, cu bază de pandeşpan, cap d'operă al lui Nicu coşetarul, care-şi pusese tot meşteşugul ca să-l înnemerească cît de bine. Să se adaoge la acestea purceiĭ din frigare şi ploscile cu vin, ce aşteptaŭ agăţate de crăcile fagului, şi se va vedea că avea fiecare cu ce să-şi îndestuleze foamea şi setea cu prisosinţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaransilvania.ro/ndr1901-1932

XIII.

La unsprezece şi jumătate, lăutarii deteră semnalul dejunului, intonînd, din instrumentele lor, un marş de ocazie. La auzul acestei invitaţiuni mult aşteptate, oaspeţii, ce pîndeau cu nerăbdare terminarea preparativelor, alergară din toate părţile spre a se pune la masă. O sticlă cu ţuică, mai dinainte trimisă, de vale, pe Cheia, printr'un băiat de cioban, şi ţinută acolo pănă se răcise în apa ca ghiaţa a unui izvor, fu destupată şi împărţită comesenilor cari îi făcură cea mai bună primire. Apoi, cu toţii se aşezară şi atacară merindele. Pofta lor era aşa de mare că, la început, nimeni nu avu curagiul să scoată o singură vorbă. Puţin cîte puţin însă, prima impresiune a foamei potolindu-se, fiecare îşi regăsi graiul, şi limbile se deslegară, într'un concert asurzitor de glasuri, în cari puteai să prinzi crîmpeie de fraze ca acestea:

— «*Chéri*, trece-mi, te rog, cutia cu sardelile... Mersi!.. şi lămîea, *s'il vous plait*...»

— «Eşti bun, drăguţă, să împingi şunca şi în partea aceasta?..»

— «Domnule Cenuşe, niţică sare, dacă nu te superi!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Ia fă vînt, nenişorule, ploscei ălia şi spre mine!.. Uite, cucoanele vor să bea!..»

— «Salamul ăsta, parol! nu e rău de loc. Mai dă-l puţin încoa, amice!..»

— «Dar bine, madam Cotoiu, numai cu măsline o să te saturi! Nu poftești şi dumneata nişte mezeluri?..»

— «Întinde-ţi paharul, domnişoară!.. Aşa!.. Care din doamne mai doreşte vin?..»

— «Pîine! pîine! mai tăieţi pîine, căci s'a adus destulă, îmi pare!..»

— «Vă mărturisesc, doamnă, că de mult n'am mîncat cu atîta poftă!..»

— «Mă, Bălane, bagă de seamă la purcei. Dacă sînt răzbiţi, ia-i de pe foc!..»

— «Madam Minghiruş, o aripă de puiu, dacă vă face plăcere...»

— «Răţuscele acestea sînt delicioase! Daţi-mi voe cuconiţă, să vă mai dau un picior...»

— «Încă o bucăţică de piept, madam Oarcă!.. N'aveţi grijă,... o să vă rămîe poftă şi pentru celelalte...»

Şi aşa mai departe.

De o dată, un ţipăt se auzi.

— «Doctore! doctore! ajutor!.. Uitaţi-vă! lui domnu Bilureaţă nu-i e bine!..»

Toate privirile se îndreptară, la moment, îngrijate, spre partea de unde porneau aceste vorbe. Judecătorul de pace, în adevăr, cu gura căscată, cu ochii daţi peste cap, cu faţa învineţită, făcea din mîni gesturi desperate, ca un om care se înnecă, iar vecina sa din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dreapta, Sevastița Maghirescu, care dase alarma, se silea să-i toarne vin cu paharul pe gură. El însă nu se lăsa, și, prin semne expresive, arăta că nu mai poate să înghiță.

Ce se întîmplase? Pecînd toți erau ocupați să mănînce, fiecare văzîndu-și de sine sau de cei de alături de dînsul, Bilureață, așezat între moașa comunală și amicul său Rașcu, se silea, cu gura plină, să explice acestuia o descoperire de un imens interes, o cucerire a științei care avea, — zicea el, — să revoluționeze omenirea și pe care, fără a o spune, o citise de curînd în *Universul*. Era vorba de teoria doctorului Metchnicoff asupra regenerării celulelor și prelungirea vieței omenești peste limitele ce i-au fixat natura.

— «Prin întărirea microfagilor, esplica Bilureață, prin puterea ce se va da acestor microbi apărători ai organismului de a se război avantagios cu fagocizii distrugători, degenerescența senilă va fi oprită în loc, și celulele nobile eșind învingătoare din luptă, slăbiciunile și suferințele bătrîneței vor fi pentru tot-d'auna înlăturate!..»

Zicînd aceste cuvinte, el făcuse o opinteală violentă spre a da drum, la vale, oului răscopt ce, din distracție, băgase în gură și ce nu putuse, până atunci, să strecoare dimpreună cu frasele profeției sale. Oul însă, îndărătnic, nu voise să meargă mai departe, ci, oprindu-se drept în gît, îi tăiase vorba ca un cep ce se închide. Bilureață începuse să gîlîe, iar domnișoara Maghirescu, speriată, aruncase țipătul ce deșteptase atențiunea tutulor.

Cazul era destul de grav, și suferindul trebuea să fie grabnic ajutat. Pe de altă parte, doctorul Bengalică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care se afla la capul celălalt al mesei, unde se îndeletnicea a servi pe soția sa, punea oarecare întîrziere de a se scula și a alerga la chemarea ce i se făcuse. Atunci, căpitan Cenușe, care se găsea mai aproape, se ridică dela locu-i, și, făcînd semn celorlalți să nu se sperie, căci nu e nimic, se apropiă de judecătorul de pace și-i aplică după ceafă un pumn așa de sdravăn, — în care intra, poate, și un pic din resentimentul ce păstrase din discuția de dimineață, — încît oul eși ca un glonț din gura pacientului și se duse de împușcă drept în piept pe doamna Tarsița Pepenel care mînca în partea cealaltă. Bilureață, ușurat, făcu un gest de mulțumire către mîntuitorul său, însă își frecă mult timp după aceea ceafa congestionată de lovitură și nu se putu opri de a șopti către amicul său Rașcu :

— «Ce mitocan ! Militarii ăștia sînt brutali chiar cînd voesc să-ți facă bine ! . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

XIV.

Dejunul, un moment întrerupt prin acest incident, își reluă animația și veselia de mai nainte. Acum, se serviseră purceii, fripți la meșteșug, unși cu saramură, ca să le trosnească șoriciul, așezați pe funduri de fag, ca să se poată tăia bine. Toți făcură cea mai mare cinste acestei fripturi delicate, ce, în Iulie, nu se poate mînca cu gust decît pe vîrf de munte. În acelaș timp, apeluri, din ce în ce mai dese, se adresaŭ ploscelor cu vin, amîndouă avantagios aprovizionate spre a satisface cererile tutulor, grație pîntecelor lor semisferice, în cari se inmagazinase cîte o vadră și jumătate. Cu incetul, petrecerea lua fisionomia unui chiulhan, la care damele participaŭ fără să bage de seamă. Rîsete, țipete, glume, apostrofări, jocuri de cuvinte, cu înțeles pipărat, cîntece, porneaŭ din toate părțile și se încrucișaŭ d'asupra meseĭ, într'un tapaj, pe care lăutarii, cu diblele lor, nu puteaŭ să-l mai domine.

— «Domnișoară Mariuco, v'ați roșit ca o cireașă pîrguită!...»

— «Eŭ, domnule? Mă mir, se vede că vă plac lămîile...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Spre a putea obține o mică 'ncuragiare,
O doamnă! eŭ, poetul, setos de ideal,
Aș merge pîn'a-mĭ pune Pegazul în frigare
Și v'aș servi, la masă, o aripă de cal!...»

— «Bravo! bis! bis!..»

— «Ba de ce nu de coțofană? Unde-o mai găsișĭ și p'asta, nenișorule!..»

— «Ideĭa nu e urîtă. Pácat numaĭ că am maĭ auzit-o undeva...»

— «Tra la la la! Tra la la la!..»

— «Madam Pepenel, cînd o să ne pofteștĭ la moșie ca să maĭ tragem un chef ca ăsta?..»

— «Ba, nu, te rog, maĭ încoa! La Paștele caĭlor e prea departe.»

— «Cunoașteți cîntecul cel noŭ din Constanța?

Noaptea, subt a ta fereastră,
Sultano, Sultano,
Cînt'o pasăre prin ĭarbă,
Sultano, Sultano,
Ș'acea pasăre măeastră,
Sultano, Sultano,
Are mustățĭ lungĭ și... barbă,
Sultano, Sultano!...»

— «Ura!.. Trăească armata romînă!...»

— «Domnule Bilureață, d'ar fi limba omuluĭ cît a boului, ce-ar face cu dînsa?»

— «Frumoasă întrebare! Ar vorbi toată ziua fără să ostenească...»

— «Eŭ cred, maĭ de grabă, că și-ar șterge nasul cu ea, ca să nu maĭ poarte batistă.»

— «Ha! ha! ha!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

Şi celelalte.

Cînd fu însă la desert, — tortul lui Nicu cofetarul, adus neatins între două cartoane, — entusiasmul nu mai cunoştea marginî. Paharele se ciocneaŭ neîntrerupt, sănătăţile se trăgeaŭ la fiecare minut în toaste nesfîrşite, unde nu era vorba decît de viaţa şi fericirea doamnelor, a domnişoarelor şi a familielor lor. În acelaş timp, lipsa de jenă se accentua din ce în ce mai mult. Căpitanii Toroş şi Cenuşe asediaŭ cu galanteriile lor bombastice pe Aneta Minghiruş, aşezată între dînşii şi fericită de simţimîntele ce inspira la amîndoî.

— «De nu veneam în Rucăr ca să vă cunosc, aş fi putut zice că de giaba m'am născut!» declara unul.

— «Dacă soarta nu vă scotea în cale-mî ca să vă văz, viaţa-mî ar fi fost ca o noapte fără stele!» asigura celălalt.

— «Sînteţi un înger!...»

— «Păreţi o divinitate!...»

— «Prin farmecul ce ese din persoana dumneavoastră, aţi mişcat toate fibrele fiinţeî mele!..»

— «Aţi aprins, prin graţiele cu care sînteţi înzestrată, un vulcan mistuitor în pieptu-mi!..»

— «Madam!»

— «Doamnă!..»

Locotenentul Francisc Vaja nu se lăsa mai pe jos. El se culcase pe spate, cu capul pe ghenunchii Elenei Caponea, şi-i făcea încet declaraţiunî, pe carî aceasta părea că le respinge, puindu-i într'una palma peste gură, ca spre a-l opri de a le mai repeta, dar pe carî, în realitate, le încuragia, fiindcă-i da, prin aceasta, mijlocul să-i sărute mereŭ mîna. Raşcu, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vocea-i miorlăită, declama Sevastiței Maghirescu, care îl asculta fără să priceapă, pasage dintr'o disertațiune ce ținuse, iarna trecută, într'un salon din capitală. Eleonora și Clotilda, aprinse la față, rîdeau ca niște nebune de ceea ce le spunea Gabriel Rușescu, care, venit cu o săptămînă înaintea lor și foarte în curent cu toate cancanele locale, le povestea cronica scandaloasă a Rucărului. Emilia Oarcă, pe de altă parte, se apropiase și schimba priviri dulci cu Mișu Voinea, căruia Bilureață îi explica efectele defrișărei Argentinei asupra crizei *banale* ce bîntuia piața. Singure Rița Cotoiu și Tarsița Pepenel stau liniștite la locurile lor și-și vedeau de treabă. Cea d'intîiu era ocupată să sfîrșească o cutie cu sardele ce rămăsese pe masă, iar cea de a doua își îndopa buzunarele cu bucăți de piine, de mezeluri și de friptură, spre a le duce acasă copiilor și doicei.

La ora unu, se turnă, în paharele ce serviseră pentru vin, cafeaua, mai dinainte pregătită, adusă în sticle și încălzită numai la fața locului. Apoi, cu toții se sculară și se mutară într'altă parte, spre a lăsa pe lăutari și pe țăranii de serviciu să se satur și ei din rămășițe. Atunci petrecerea luă o altă formă. Spre a digera mai bine, doctorul Bengalici și cumnatul său Irimescu-Răstoacă se trăseseră subt un alun umbros și se culcaseră pe iarbă, unde somnul nu întîrziase să-i fure. Fetele lui Panțiru, soțiele lor, totdeauna pregătite cu cîte un joc de cărți, pe care-l purtau în săculețul unde-și țineau pudra, oglinjioara și celelalte accesorii de toaletă, începuseră o partidă de *maus*, la care participau locotenentul Francisc Vaja, Elena

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Caponea şi Mişu Voinea. Raşcu, spre a-şi arăta agilitatea, se suise într'un arbore, şi, de acolo, ca de pe o catedră, îşi continua disertaţiunea în auzul Sevastiţei Maghirescu, care îl asculta cu admiraţiune. Aneta Minghiruş se făcuse nevăzută, în curînd urmată de Alexandru Toroş. Iar căpitan Cenuşe, cam scrobit, din cauza cognacului ce consumase după cafea, scosese revolverul şi trăgea la focuri, spre spaima lui Bilureaţă, care avea o frică teribilă de arme şi care fugise la o mare depărtare, strigînd şi rugîndu-se de-acolo să înceteze, căci îi vine rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XV.

Către orele trei, se dete semnalul de plecare, şi tabăra se ridică îndată. Ţăranii ce aduseseră proviziunile se întoarseră pe unde veniseră, cu vasele în dăsagi, iar domnii şi doamnele, precedaţi de lăutari, o apucară pe culmea muntelui înainte. Acum, ne mai fiind nevoe de urcat, calea devenise de o frumuseţe şi varietate admirabilă, îndemnînd la mers. Ea trecea prin poene necosite, înconjurate de păduri de fag, unele verzi ca smaraldul şi aşternute cu o iarbă scurtă şi deasă, altele smăltate de flori de cîmp, ce răspindeau un miros îmbătător. Pe alocurea, poteca se afunda subt bolţi de verdeaţă, formate din crăci de alun împreunate, subt cari soarele nu pătrundea nici odată. Alteori, ea scotea iarăşi la luminiş, pe plaiul gol şi neted, de unde ochiul îmbrăţişa tot orizontul, cu splendida panoramă ce se desfăşura dinainte-i. Escursioniştii eraŭ încîntaţi. Ei făceaŭ dese popasuri, nu atît pentru a se odihni, căci nimeni nu se simţea obosit, cît pentru a prelungi plăcerea de a se afla în acele locuri fermecătoare. Damele cîntaŭ, bărbaţii se tăvăleaŭ prin iarbă, Bilureaţă nu mai scotea o vorbă, Raşcu declama versuri. El îşi adusese aminte de o poezie a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

amicului său Corneliu Morcovescu, poet nevropat, din speța desnădăjduiților, intitulată *Crize nervoase*, și ce-ruse voe să o recite pentru a arăta, zicea el,—uitîn-du-se la Sevastița Maghirescu, care, de bună seamă, îi căzuse cu tronc la inimă,—starea sufletească a unui om căruia îi lipsește liniștea interioară.

— «Dacă nu e ceva vesel, nu ne-o mai spune, protesta căpitan Cenușe; azi, nu sîntem dispuși a auzi lucruri triste...»

— «Ba, da! întîmpina moașa comunală; aceasta va întrerupe puțin monotonia prea deplinei noastre mulțumiri!..»

— «Ba, nu!»

— «Ba, da!»

Însfîrșit, se decise ca Rașcu să-și spue versurile. El luă poza galeșă și inspirată ce-i era obișnuită în asemenea împrejurări, și, cu glasu-i cel mai plîngător, începu astfel:

—«Am, pe rînd, ore de pace și d'o dulce transportare,
Precum am ore funeste de desgust și disperare!
Firea mea dezordonată mă silește ca să caz,
Cînd în valuri de mâhnire, cînd în cel mai pur extaz!...»

—«Hîm! întrerupse căpitan Cenușe, tușind în chip demonstrativ.

Rașcu se opri un moment, cam turburat; apoi, văzînd că ceilalți ascultă, reluă mai cu curagiu:

—«Uneori, lăsîndu-mi gîndul să se plimbe 'n liniștire,
Mă afund în adînci visuri și în mii de suvenire,
Ca pilotul ce măsoară al abisurilor fund
Și-și încrede viața măreți și curentului profund.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alteorĭ, încruntînd ochiĭ, caut, parcă, o fiinţă
Ca s'o fac răspunzătoare de nespusa-mĭ suferinţă,
Saŭ, ironic, dinainte-mĭ chem pe însu-şĭ Dumnezeŭ
Voind, parcă, să-l acoper cu întreg dispreţul meŭ!...»

— «Dă-ĭ pace! întrerupse ĭarăşĭ Cenuşe; sărmanul e nevinovat!...»

Raşcu continuă, fără să pară că bagă de seamă:

—«Atuncĭ, sumbru, mut şi palid de necaz şi de oroare,
Aş voi să perd pămîntul de subt slabele-mĭ picioare,
Să rup pînza mişcătoare a sburdalnicilor nuorĭ
Şi să vărs potopul groaznic peste vilĭ muritorĭ!
Aş voi, sub boldul aprig al durerilor supreme,
Să ating cu a mea mînă înălţimile extreme,
Şi, de toată omenirea blestemat şi huĭduit,
Să mă simţ perind cu dînsa în imensul infinit!...»

—«Aoleo! maĭ încet! întrerupse pentru a treia oară Cenuşe. Dar ce ţĭ-a făcut bĭata omenire, nenişorule, de-ĭ porţĭ gînduri aşa de rele!...»

Raşcu, fără să asculte, urmă în culmea inspiraţiuneĭ:

—«Cîte-odată, cer tumultul şi a trîmbiţelor voce,
Provocînd războĭul crîncen, orb, infam, infect, atroce;
Vreaŭ să văd curgînd şiroae de un sînge omucid
Şi scheletul morţiĭ, noaptea, stînd fantastic şi livid!
Oh! ce geniŭ mă va duce pe cîmpia de urgie!
Acolo s'ar stinge numaĭ ne'mpăcata mea mînie,
Şi, 'n concertul de durere ascuţit şi monoton,
Privind moartea cum coseşte, aşĭ striga: O Lord Byron!..»

— «Amin! exclamă Cenuşe, respirînd din adînc, cu afectaţiune.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Bravo! strigă Sevastiţa Maghirescu, bătînd din amîndouă palmele.

— «Cam exagerat! încheiă Bilureaţă, care găsi ocaziunea, de mult pîndită, de a începe o discuţiune nesfîrşită asupra rătăcirilor la carî sînt expuşi poeţii din cauza imaginaţiuneî lor prea vii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVI.

Acum, escursioniştii sosiseră la extremitatea culmei pe care umblaseră pînă atunci, şi, cu tot felul de jocuri şi de nebunii, — sărind, alergînd, luîndu-se la întrecere, — începuseră să coboare clina dulce ce scoate în şosea. Aci, un fermecător spectacol le izbi, de o dată, privirile şi-i pironi loculuï, cîteva momente, ca să-l admire.

La picioarele lor, la o mare adîncime, se deschidea, regulată şi rătundă, ca un circ de verdeaţă, încîntătoarea vale unde Dîmbovicioara se varsă în Dîmboviţa, loc poetic, închis din toate părţile prin munţi înalţi. La dreapta, pe primul plan, domina Ghimbavul, acoperit de păduri, aruncînd pe împrejurimi umbra sa imensă, de o întunecime verde. După dînsul, în faţă, — dar cu mult mai departe, — se vedeaŭ muntele Zăbavă şi Crobu, cel d'întîiŭ negru de vegetaţiunea ce-l acoperea, cel d'al doilea alb ca un perete bătut de soare. Mai la stînga, Sînt-Ilie străpungea cerul cu crestele-i ascuţite. Veneaŭ apoi muntele Sasuluï, ierbos, presărat cu buchete de brazï, încins, ca cu o panglică, de şoseaua naţională, ce-i urcă povîrnişurile, formînd mii de cotişurï, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Giuvala ce se prelungeşte pînă la graniţă, unde se zărea, lucind, vama, cu învelişu-i de tinichea roşie. În sfărşit, pe stînga de tot, apărea massa sumbră a Petricichii, precedată de Plaĭul şi de Plăicul, în pântecele cărora se deschidea intrarea Dîmbovicioarei.

— «Frumoasă poziţiune mai are şi satul acesta! esclamă doctorul Bengalici, întinzînd mîna spre Podul-Dîmboviţei, cătun de vr'o douăzeci de case, într'o poziţiune pitorească, la capul podului pe care trece şoseaua ce duce la fruntarie.

— «În adevăr! aprobă căpitan Toroş. Şi ce împrejurimi neîntrecute! Ia priviţi, mă rog, la livezile acele de fîn, verzi şi vesele, ce se scoboară pînă la gîrlă! Fără voe, ele îţi daŭ ideĭa unuĭ raiŭ pămîntesc. Vă mărturisesc că, în viaţă-mi, n'am văzut altele mai frumoase. . .«

— «D'ar fi satul mai mare, reluă doctorul Bengalici, şi d'ar avea mijloace mai multe, ar putea să fie locuit, cu preferinţă, de bolnavii ce vin să-şi caute plămînii la munte. Poziţia-i avantagioasă, într'o localitate sănătoasă, închisă din toate părţile şi adăpostită în contra curenţilor, îi dă superioritate chiar asupra Rucărului. . . Cu puţină cheltueală, ce frumos sanatoriŭ s'ar putea face în acest loc!»

— «Unde mai puĭ, adause căpitan Cenuşe, că sexul frumos lipsind, leacul bolnavilor ar fi asigurat, eĭ ne mai avînd a se teme de ispită.»

— «Domnule Cenuşe! protestară într'un glas damele scandalizate; o! domnule Cenuşe!..»

— «Aveţi o idee rea despre femeĭ!» declară Elena Caponea, zîmbind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Sînteţi un răutacios!» urmă Emilia Oarcă, cu o severitate prefăcută.

— «Şi, drept pedeapsă, aţi merita să vă gonim din societatea noastră!» încheiă Aneta Minghiruş, privindu-l pe subt gene.

Căpitan Cenuşe, simţitor mai cu seamă la această ultimă ameninţare, căută să se scuze cum putu; apoi,— rîzînd, glumind, chiuind, — întreaga companie făcu la stînga, şi, pe poteca din Valea-după-Peatră, ce taie prin fîneţuri, o apucă spre peştera din Brădiţel, situată la vr'o doi chilometri de acolo.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?an=1901-1932

XVII.

Pe la orele cinci și jumătate, excursioniștii se aflaŭ dinaintea locului ales ca țintă a excursiunei lor. Căpitanul Cenușe, care mergea înainte și sosise cel dintîiŭ, se opri, pe teraţa superioară, acoperită cu bolovani rostogoliți și pe jumătate îngropați, ce precedă peștera. El se uită cîtva timp cu atențiune la intrarea acesteia, care are, după cum știŭ toți cîți aŭ văzut-o, o formă extravagantă, impudică, de necrezut. Apoi, după ce-și făcu semnul crucei, izbucni într'un rîs sgomotos, ce grăbi pasul tovarășilor săi, curioși de a vedea de unde provine atîta veselie.

— «Maică Luminată! zicea el, svîrcolindu-se, ce-o mai fi și asta!.. Ha! ha! ha!.. Mari mai-și sînt minunile, Doamne!.. Domnule Bilureaţă, adause el, văzînd pe judecătorul de pace alergînd spre dînsul, dar nu ți-a fost silă, — căci ideea numaĭ în capul dumitale a putut sa nască, — să aduci cucoanele ca să vază comedia asta!..»

Bilureaţă și cei ce urmaŭ după dînsul nu pricepură, la început, ce voea să zică. Ei se apropiară și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

cătară din ochi lucrul ce provoca ilaritatea căpitanului. Pe urmă, după ce înțeleseră despre ce era vorba, fiecare, după felul și temperamentul său propriu, făcu haz la rîndu-i sau își plecă capul, silindu-se să întoarcă atențiunea aiurea.

— «Eŭ? protestă Bilureață; te înșeli! Pe onoare îți jur că, pentru prima oară, puiŭ piciorul în locurile acestea!..»

— «St! strigă doctorul Bengalicĭ, care sosise și el; s'o lăsăm încurcată! Nu vedeți că damele ne observă!..»

Acestea, în adevăr, auziseră, și, printr'o repede privire, își daseră seamă de ceeace se petrecea. Unele roșiră, altele rîseră pe înfundatele, altele se făcură că nu pricep.

— «Înainte de a vizita peștera, să ne oprim puțin! propuse Eleonora. Eŭ una, declar că sînt *toute en nage*, și n'aș voi să răcesc, intrînd asudată într'o temperatură ca cea de acolo...»

Propunerea fu numai decît primită, și întreaga companie se așeză pe colții din fața peșterei, acoperiți cu acea rugină vegetală ce vremea depune pe petre și le dă o așa de pitorească înfățișare.

Un moment toți stătură tăcuți și admirară. Decorul, în adevăr, nu era banal și merita să fie luat în seamă.

Dinainte-le, la răsărit, de formă semi-circulară, ca o absidă, sprijinită, în dreapta și în stînga, pe contraforturi, ce păreaŭ niște adevărate columne, se ridica blocul de peatră în care peștera a fost săpată de natură. De o nuanță generală cenușie, p'alocurea brăz-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dată cu alb, bătînd în gălbuiŭ, această stîncă e cu totul goală şi abruptă. Pe vîrfu-i numaĭ, la o mare înălţime, se zăreşte puţină vegetaţiune şi cîţiva arborĭ ce-ĭ pun pe creştet ca un fel de coroană de verdeaţă. În partea cealaltă, la apus, apăreaŭ, într'o succesiune nesfîrşită de văĭ şi de dealurĭ, contopite prin depărtare, astfel c'aĭ fi crezut că formează un tot neîntrerupt, Măguricea şi Măgura, cu livezile lor paradisiace, încadrate de păduri de fag; Plaiul-luĭ-Maldăr, acoperit cu fineţe, ce sue mereŭ spre înălţimĭ; Dobriaşul, cu cocoaşa-ĭ ierboasă, închizînd orizontul. La Sud, se desfăşura Căpitanul, apoĭ Pravăţul, în fine Valea Dîmboviţeĭ, cu biserica din Dragoslavele, a căreĭ turlă de tinichea albă lucea la soare. Iar de vale de tot, subt nestrăbătuta perdea de frunze, ce se interpune dinaintea ochilor, se simţea, fără a se vedea, totuşĭ, Rîuşorul ce-şĭ goneşte veciniC undele de cristal pe o albie de pietre rotunde, şi Rucărul ce palpită, în apropiere, într'un flux de viaţă şi de mişcare.

— «Fericit petic de pămînt maĭ e şi localitatea aceasta! exclamă căpitan Toroş, scoţîndu-şĭ chipiul şi ştergîndu-şi fruntea de sudoare. Încotro te întorcĭ, încotro îţĭ plimbĭ ochiĭ, trebue să daĭ de un spectacol noŭ, deosebit de cel ce aĭ văzut cu un moment maĭ înainte, însă tot atît de frumos şi de interesant ca şi acela, şi pe care cel ce te aşteaptă în urmă te face să-l uiţĭ îndată!.. Uite! valea aceasta, aĭ crede că n'are nimic atrăgător într'însa. Cu toate acestea, ce linişte şi armonie! Ce pervaz admirabil îĭ fac împrejurimile eĭ, de carĭ nu te poţĭ sătura!.. Despre mine, adaose el, uităndu-se la Aneta Minghiruş, care se roşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de plăcere, d'aşi fi fost p'aicí înainte de a îmbrăca uniforma, nu maĭ m'aşĭ fi făcut militar, ci, luînd meseria de sihastru, m'aşi fi închis în peştera aceea şi mi-aşĭ fi petrecut restul zilelor acolo ! . .»

— «Asta o crez şi eŭ, întrerupse cu maliţie Cenuşe ; maĭ ales dacă peştera ar fi fost după cum se arată, ĭar nu de peatră . . .»

— «Cristiane, te-aĭ emancipat de tot ! şopti Toroş, trăgîndu-l de mînecă ; maĭ ţine-ţĭ gura ! nu vezĭ că vorbeştĭ prostiĭ ! . .»

Damele plecară ochiĭ.

— «Drept să spuiŭ, mie unuia nu mĭ-ar fi convenit una ca aceasta ! declară Bilureaţă, răspunzînd cuvintelor dintîiŭ ale căpitanului Toroş. Oricît de admirator al natureĭ ar fi cineva, eŭ nu înţeleg ca el să primească a-şi trece, de bună voe, viaţa în singurătate, fără un al doilea om cu care să poată schimba măcar o vorbă !»

— «O ! despre dumneata, e altceva ! replică Cenuşe. Pentru dumneata ar fi făcut maĭ de grabă o lavră jidovească, unde, de dimineaţa pînă seara, nu se aude decît vuet şi flecărie !»

— «Şi apoĭ cine-ţĭ spune că aĭ fi fost aşa de singur ? adăogă Aneta Minghiruş, înapoind căpitanului Toroş privirea ce-i adresase cu un moment maĭ nainte. De unde ştiĭ că nu s'ar fi găsit nimeni care să vie spre a-ţi ţine de urît ! . .»

Această declaraţiune, în gura uneĭ femeĭ măritate, făcu efectul uneĭ duşe de apă rece. Damele, cam genate, se făcură că nu aud şi vorbiră de altceva. Emilia Oarcă, care crăpa de gelozie, exclamă de odată :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Dar ştiţi că vremea trece şi că ar trebui să ne mişcăm! Aidem, ca să nu ne apuce noaptea pe aici!..»

Ei se ridicară. Riţa Cotoiŭ, care purta într'un paneraş de papură un pachet cu luminări de ceară, dete fiecăruia cîte una spre a se lumina în întuneric. Pe urmă, cu toţii urcară repedele povîrniş ce duce la gura peşterei şi intrară grămadă înăuntru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XVIII.

Drumul, în interior, e greŭ şi alunecos, şi peste tot locul presărat cu fragmente de piatră, pe cari piciorul calcă cu anevoinţă. El se afundă, cotind, între pereţi de calcar alb, ce simulează o ogivă, şi devine, cu cît înaintezi, din ce în ce mai strîmt, până ajunge să nu mai lase trecere decît unuĭ singur om de front.

Excursioniştii, luminaţi de faclele de ceară ce aprinseseră, mergeaŭ încet, oprindu-se la fiecare moment ca să ia seama la soĭul de coridor prin care eraŭ nevoiţi să se strecoare ; ca să citească inscripţiunile, — unele săpate cu briceagul, altele scrise cu creionul, cu cărbunele saŭ cu mucul de lumînare, — cu cari vizitatorii de mai înainte acoperiseră pereţii peşterei, ca să pue, alăturea cu ale acelora, propriele lor semnături, spre a-şi constata prezenţa în acel loc.

— «Bine trebue să fi cunoscut femeile omul care a scris versurile acestea ! strigă de odată Raşcu, luminînd cu feştila sa un distic săpat cu ferul în piatră.

Apoĭ, cu glasu-ĭ cel mai miorlăit, citi în auzul tutulor următoarea apoştegmă rimată :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Lauda e paşaportul cel mai sigur, dacă vrei
Să obţii cu înlesnire inima unei femei!..

Damele făcură un gest de denegare.

— «Vai! domnule Raşcu, zise Sevastiţa Maghirescu, luînd apărarea sexului său, dar ştii că nu eşti galant de loc şi că ai o rea opiniune despre noi!..»

— «Eu, domnişoară? Vă cer ertare. Am, dimpotrivă, opiniunea cea mai bună. N'am făcut decît să citesc ceea ce de altul a fost scris...»

— «Atunci, pentru ce susţii că gluma domnului aceluia e adevărată?»

— «N'am spus aceasta cu rea intenţiune, îngînă Raşcu încurcat. Poate că nu m'am exprimat destul de bine. În orice caz, dacă am zis astfel, am greşit.»

— «Mă unesc şi eu cu domnişoara ca să afirm că cele scrise acolo sînt minciună curată, strigă căpitan Cenuşe, amestecîndu-se în vorbă şi uitîndu-se la Aneta Minghiruş, care mergea între el şi căpitanul Toroş şi care, în timpul zilei, păruse a da, după cum am văzut, netăgăduite dovezi de preferinţă pentru acesta din urmă. Cunosc, în adevăr, femei, pe cari toate laudele şi linguşelile din lume le lasă reci şi indiferente... Vorbesc din experienţă, adause el mai apăsat. De aceea găsesc că cu mult mai bine a înnemerit-o acela care a scris, colea, pe piatra asta, următoarea reflexiune, care poate să fie o exclamaţie ironică şi, în acelaşi timp, un ţipăt de durere:

Te uităşi într'altă parte mai dispusă, mai cu plac,
Şi-mi deduşi cu chipul ăsta în amor un bobîrnac!

Aneta Minghiruş simţi lovitura, însă, fiindcă ţinea la amiciţia ambilor săi adoratori, plecă ochii fără să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zică un cuvînt. Ceilalţi surîseră cu discreţiune. Emilia Oarcă, singură, care nu putea să sufere pe rivala sa şi voea să-şi răzbune de succesele ce avusese în timpul zileĭ, nu se sfii de a face haz pe faţă.

— «Ha! ha! ha! Dar unde-o găsişi, căpitane, aşa de înnemerită! zise ea, rîzind. Parc'aĭ avut o pregătită de maĭ nainte!.. Da! urmă ea, plimbîndu-şi lumînarea pe pereţi, peştera aceasta, cu inscripţiile eĭ, e un repertoriŭ de adevăruri. Ia să maĭ căutăm, ca să vedem ce ne maĭ spune!..»

Apoĭ, după un moment, adresîndu-se către doctorul Bengalicĭ, care se afla la spatele eĭ, urmat de nevasta şi de cumnatele sale, îĭ zise:

— «Doctore, ascultă ce a scris o mînă de bun cunoscător, şi... mărturiseşte că nu s'a înşelat:

Dacă duhovnicul ştie sufletul uneĭ femeĭ,
Medicul maĭ bine încă ştie corporalul eĭ!..»

Eleonora interveni. Ea luă familiaritatea Emiliei Oarcă, pe care o cunoştea cu moravurĭ uşoare, drept o provocare la desfrîŭ adresată soţuluĭ săŭ, şi, cam supărată:

— «Nu uita, madam Oarcă, să citeşti şi pe aceasta! exclamă dînsa, arătînd, pe un colţ de stîncă, următoarea inscripţie, scrisă cu litere groase:

Vaĭ! ce rea maĭ este lumea, ce plină de nedreptate!
În loc de inimă, zice c'aĭ un ceasornic ce bate!

— «Aferim! strigă Aneta Minghiruş, aplaudînd din palme, răzbunată.

Emilia Oarcă se uită răŭ la ele şi voi să replice, însă, simţind că nimeni nu-ĭ va lua partea, se stăpîni. Ea se mulţumi numaĭ a murmura între dinţi, adre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sîndu-se către doamna Pepenel, care era alături de dînsa :

— «Măi ! dar grozave s'aŭ mai făcut fetele astea de ţăran, de cînd aŭ dat cu nasul prin Bucureşti ! O auzişi pe Petra lui moş Ghică Panţiru cum i-a sărit ţandăra ! Par'că numai bărbatu-său ar fi pe pămînt şi par'că lumea nu s'ar gîndi decît numai la dînsul, mînca-şi-l-ar copt ! . .»

În timpul acela, locotenentul Francisc Vaja, care mergea, însoţit de Elena Caponea, în capul convoiului, sosise la extremitatea coridorului, la locul cel mai strîmt, unde galeria părea că se termină. O deschizătură prin care abia putea să treacă un om exista în acel loc, dînd intrare într'o a doua excavaţiune, largă şi spaţioasă, ce constituea peştera cea adevărată. D'asupra acelei intrări, un bloc de peatră enorm, pe jumătate deslipit, sta atîrnat şi ameninţător, gata să cază la fiecare minut.

Elena Caponea îşi opri ochii pe dînsul.

— «Domnule Vaja, zise ea, dîndu-se înapoi, eŭ nu merg mai departe ! Nu vezi bolovanul cela cum se clatină ? . . Mi-e frică să nu ne pice pe cap . . .»

— «Fii pe pace, doamnă, răspunse Vaja, făcîndu-i curagiŭ. Acel pietroiŭ e acolo de cînd lumea şi va sta tot în locul acela până la sfîrşitul pămîntului. Deşi pare desgrădinat, el face una cu peretele şi nimeni nu-l poate deslipi dintr'însul . . .»

Zicînd aceste vorbe, el se plecă puţin şi trecu înainte, urmat de tovarăşa sa şi, după dînsa, de întreaga ceată.

Subterana în care intraseră era impunătoare. Ea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

avea forma rotundă a unui fund de cuptor, era înaltă şi boltită ca o cupolă şi ocupa un mare spaţiŭ. Din loc în loc, galeriĭ se deschideaŭ în întuneric şi se afundaŭ subt pămînt, unele strimte şi dificile, de nu se putea pătrunde într'însele decît pe brînci, altele largi şi comode, pe carĭ se circula cu înlesnire. Toate însă eraŭ relativ scurte şi se sfîrşeaŭ brusc la o mică depărtare de locul de unde îşĭ luaŭ naştere. Pereţiĭ lor, ca şi aĭ peşterei centrale, eraŭ acoperiţi cu felurimĭ de inscripţiuni, de numirĭ, de date, ce formaŭ, prin numărul lor, pete negre pe albul calcaros al stîncei.

— «Brrr! zise Bilureaţă, intrînd; ĭată un loc unde nu mĭ-ar place să-mĭ trec viaţa!.. În timpul troglodiţilor, peştera aceasta trebue să fi fost locuită. Ba mă prind chiar că, dacă am căuta bine, am găsi încă arme de cremene îngropate într'însa... Curioşĭ oamenĭ eraŭ şi troglodiţiĭ ceia!..»

Apoĭ, cuprins de mîncărimea ce-ĭ era obicĭnuită de a face, la orice ocazie, etalagiŭ de erudiţie, căută din ochĭ pe cine ar putea înhăţa pentru a-ĭ face un mic curs de sociologie preistorică. Alegerea sa căzu pe moaşa comunală, care singură îl asculta cu răbdare.

— «Ştiţi cine eraŭ troglodiţiĭ, domnişoară?»

— «Nu, domnule; pentru întĭia oară auz de acest nume!»

— «Atunci, dacă îmĭ daĭ voe...»

— «Ba, asta nu! întrerupse căpitan Cenuşe, apropiindu-se. Am venit aicea pentru altceva decît pentru a asculta lecţiĭ... Domnişoară, adaose el, lăsînd cu gura căscată pe judecătorul de pace, care începu să cîrtească, dar încet, contra tiranieĭ milităreşti, şi atrăgînd pe Se-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vastița Maghirescu spre fundul peșterei, poți să citești ce e scris acolo, căci ai ochi mai buni decît ai mei?..»

El făcea aceasta tot în ciuda Anetei Minghiruș, care se ținea nedeslipită de Alexandru Toroș.

Moașa comunală ridică mîna și citi cu glas tare:

Mă iubișĭ pănă se stinse, arzînd, mica-mĭ luminare:
De ce nu mĭ-aĭ dat-o, Doamne, de un cot măcar de mare!

Aneta Minghiruș își mușcă buzele.

— «Ești răutăcios, domnule căpitane, murmură ea, uitîndu-se lung la dînsul.

— «Eŭ, doamnă? Dar ce am zis, săracul de mine! care să vă displacă? N'am deschis măcar gura!»

— «Da, dar aĭ ales înadins acea inscripțiune, și intențiunea face totul.

— «Vă cer iertare. Dacă ar fi fost să aleg, așĭ fi preferit pe aceasta, care mi se pare mai adevărată.»

Și, ridicînd, la rîndul său, lumînarea, citi aceste versuri:

Cînd, ca să-ĭ obțiĭ iubirea, totul este imposibil,
Refuzul ce 'nghițĭ, de sigur, e hapul cel maĭ teribil.

— «Ba de ce nu pe aceasta? întrerupse Aneta Minghiruș, citind și ea, triumfătoare:

Nu maĭ eștĭ ca altă dată; îțĭ ieĭ aere solemne;
Nu maĭ rîzĭ, ci staĭ pe gîndurĭ: eștĭ amorezat pe semne!

Amîndoi făcură haz, și pacea se restabili, astfel, între dînșii.

Ceilalți excursioniști, impresionați de elasticitatea cu care unele inscripțiuni se adaptaŭ la toate situațiunile, se puseră să caute și să citească și eĭ altele noi, de preferință pe cele în versurĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Alexandru Toroș, ca să se arate galant, declamă cu patos acest cuatren, săpat cu briceagul în peatră :

Simțeam că ceva mă arde. Plin de spaimă, mă 'ntorseĭ
Să văz ce mă dogoraște, și ce văzuiŭ ? Ochiĭ eĭ !
Ochiĭ eĭ știŭ simțimente amoroase să provoace,
Căcĭ aruncă pe subt gene cîte-un dulce vino 'ncoace !

— «Hîm ? făcu Emilia Oarcă, care nu putea să uite scena de adineaorĭ.

Nimeni însă nu dete atențiune la această exclamațiune, și jocul urmă înainte, fiecare alegîndu-și inscripțiunea ce i se părea maĭ innemerită.

Francisc Vaja, gîndindu-se, de sigur, la Ștefan Caponea care își vedea liniștit de varnițe, pecînd nevastă-sa petrecea așa de bine, citi :

Gîndeștĭ că bărbatu-ĭ glumă, că nu-ĭ decît o păpușă,
Și, cînd colo, el nu poate, de 'nalt, să intre pe ușă !

Rașcu, îndreptînd către Sevastița Maghirescu niște ochĭ de șalĭŭ leșinat :

Regretul d'o tinerețe scursă fără desmĭerdare
E sfișietor adesea ca o neagră remușcare !

Gabriel Rușescu, desemnînd cu coada ochiului pe Bilureață :

Sînt mulțĭ carĭ ĭubesc urîte. Acest straniŭ simțiment
Vine din compătimire, fiind un devotament.

Mișu Voinea :

În amor dificultatea șade într'un fir de ață ;
Cînd s'a rupt odată firul, deapănă și te răsfață !

Doctorul Bengalicĭ :

Dac'am scoate toată vremea consfințită la amor,
Viața ni s'ar părea, poate, de un gol omoritor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Irimescu-Răstoacă :

Toţi îţi zic că eştî urîtă, căci toţi ştiŭ că mă ŭubeştî.
De ŭ-aĭ ŭubi, ar întoarce-o, zicînd : ce frumoasă eştî !

În fine Bilureaţă, care îndemnat de exemplul celor lalţi, îşi plimba şi el mucul de lumînare pe pereţi :

Bună e, nu zic, plăcinta cu mere, dar maĭ cu haz
Şi maĭ nostimă îmĭ pare că e plăcinta cu praz !

Acest ultim distic stîrni o adevărată furtună de veselie.

— «Bravo, domnule Bilureaţă ! bis ! bis ! A dumitale e maĭ frumoasă decît toate ! strigară cu toţiĭ într'un glas.

Judecătorul de pace, ameţit de acea manifestaţie, la care nu se aşteptase, nu ştia cum să maĭ se sustragă ovaţiunilor ce i se făceaŭ, şi carî, cu încetul, se transformaseră într'o adevărată cicală. Cu multă greutate, el reuşi să obţie cuvîntul.

— «Doamnelor şi domnilor, zise el cu accentu-ĭ cel maĭ convingător, am vizitat peştera, după cum ne propusesem, şi, pănă aci, ne-am îndeplinit programul cu punctualitate. Nu credeţi însă că a sosit timpul să ne retragem ? Ĭată, s'aŭ făcut ceasurile 7, şi, d'acum încolo, are să se însereze ! Eŭ unul, bonsoar ! vă declar că nu maĭ staŭ un minut în acest loc ! . .»

Vorbind astfel, el se îndreptă spre eşire, trecu pe subt bolovanul de d'asupra deschizătureĭ ce ducea afară şi o apucă pe coridor înainte. Raşcu, Gabriel Ruşescu, Rîţă Cotoiŭ, Tarsiţa Pepenel şi Sevastiţa Maghirescu, carî doreaŭ şi eĭ să iasă maĭ iute, se luară după dînsul. Ceilalţi rămaseră în peşteră, rechiemîndu-ĭ,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apostrofîndu-i, huiduindu-i, rîzînd şi făcînd un sgomot infernal.

În momentul acela, căpitanul Cenuşe avu ideea unei urîte glume. El ştia frica lui Bilureaţă de armele de foc, şi, pentru a-l speria, alergă după dînsul, strigîndu-i de departe să stea, să se întoarcă spre a cere iertare doamnelor că le-a părăsit, căci, de unde nu, îl împuşcă. Bilureaţă, în loc să asculte, îşi grăbi, din contră, pasul. Atunci Cenuşe, răŭ inspirat, îşi scoase revolverul şi, fără să se gîndească la ce putea să se întîmple, trase, în aer, trei focuri, unul după altul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

XIX.

Este peste putinţă a se descri efectul acelor detunături în peşteră. Un lung bubuit, ca glasul formidabil al tunetului în timp de furtună, sgudui deodată toţi pereţii, prelungit şi exagerat de ecoul sonor al bolţilor. Pămîntul se mişcă ca de cutremur, iar muntele păru că se surpă. Surprinşi, neştiind ce se întîmplă, escursioniştii rămaseră ca trăsniţi de spaimă. Unii îngenunchiară, încercînd să se roage, alţii se aruncară cu feţele în jos, crezînd că ceasul lor din urmă sosise. În acelaş timp, bucăţi de peatră, deslipite din tavan, începură să cază, pecînd bolovanul cel mare dela intrare se prăbuşi deodată, astupînd orice comunicare, zidind, pentru a zice astfel, pe cei rămaşi înăuntru.

Bilureaţă şi cei cari, dimpreună cu dînsul, se aflaŭ pe coridorul exterior, stătură locului cîteva minute, neîndrăznind să facă o mişcare. După ce însă vuetul se potoli, ei îşi reluară mersul, şi, dibuind prin întuneric, căci luminile li se stinseseră, atinseră gura peşterei.

Atunci numai, cînd se văzură afară, emoţiunea de pericolul de care scăpaseră izbucni cu o violenţă nespusă. Ei plîngeaŭ, se îmbrăţişaŭ, mulţumeaŭ lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromansilvania.ro/mdr/1901-1932

Dumnezeŭ că s'aŭ ales numai cu spaima şi că nu li se întîmplase alt nimic. Pe urmă, aducîndu-şi aminte de tovarăşii lor rămaşi în peşteră, reîncepeaŭ să plîngă şi să se vaete, întrebindu-se cum să facă spre a le veni în ajutor, spre a-i scăpa, dacă lucrul mai era cu putinţă. Ei se apropiară de gura peşterei, însă nimeni, după cele întîmplate, nu îndrăzni să mai pătrunză înăuntru.

Căpitanul Cenuşe, care apucase să treacă pragul fatal în momentul catastrofei şi eşise cu ceilalţi afară, părea disperat de nenorocirea ce cauzase şi nu vorbea decît să se pedepsească singur, trăgîndu-şi un glonţ în cap. El îşi examinase chiar revolverul în acest scop, însă constatase, — cu regret, zicea el, — că nu mai avea cartuşe, deoarece cele trei ce slobozise eraŭ ultimele ce-i rămîneaŭ. El se resemnase, deci, să trăească. Cînd fu vorba, totuşi, să reintre în peşteră pentru a vedea ce soartă avuseseră soţii săi, închişi acolo din greşeala lui, instinctul de conservare vorbi aşa de puternic într'însul, încît nu-i permise să facă decît cîţiva paşi în întuneric. El se mărgini a striga dela intrare, a chema, a întreba pe cei dinăuntru unde sînt şi ce fac. Nimeni nu răspunse. Mai răŭ decît atît: sunetul vocei lui, unită cu a soţilor săi de afară, cari se apropiaseră şi se întreceaŭ a face larma cît de mare spre a fi auziţi şi a provoca un răspuns, produse o nouă comoţiune a aerului în acel loc închis. Fragmente de peatră, desgrădinate deja prin detunătura anterioară, se deslipiră din tavan şi din pereţi şi începură să cază cu sgomot, ceea ce făcu pe toţi să o ia la fugă, parcă muntele s'ar fi dărîmat pe ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci căpitanul Cenuşe şi ceĭ scăpaţi dimpreună cu dînsul, văzînd că singuri nu pot să fie de nicĭ un folos, se gîndiră să trimeaţă în Rucăr după ajutor. Rîţa Cotoiŭ, care era din localitate şi cunoştea cărări ce prescurtaŭ considerabil drumul, se oferi să facă acest serviciŭ. Ea plecă însoţită de Bilureaţă şi de Tarsiţa Pepenel, nerăbdătoare să-şi vază copiiĭ. Ceilalţi rămaseră in faţa peşterei, făcînd tot felul de ipoteze asupra tovarăşilor lor, dacă maĭ trăiaŭ saŭ ba, tînguindu-se şi blestemînd ceasul răŭ ce le stricase o zi aşa de frumoasă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XX.

În ziua aceea Niță Pălie și Moise Băgeac se aflaŭ la fin, pe Dîmboviţa în sus, dincolo de Valea-Speriată, în Piscul Iedițeĭ, subt Petricica, unde veniseră din Rucăr chiar în dimineaţa aceea. Eĭ zăriseră, trecînd prin faţa grădineĭ publice, pe escursioniștĭ pregătindu-se, sgomotoşi, de plecare; ba chiar întîlniseră pe strada Doamna Florica, d'alungul Rîuşorului, pe Mariuca, care se ducea la locul de întîlnire. Niță, văzînd-o aşa de frumoasă şi de gătită, simţise că inima-i sare din loc, şi vechia-i dragoste reînviase într'o clipă mai puternică decît oricînd. El ar fi voit să o oprească, să stea un moment de vorbă, precum avea altă dată obiceiul, însă simţise într'însa atîta răceală şi mindrie, încît nu îndrăznise să-i zică un cuvînt, intimidat, afară de aceasta, şi de surorile eĭ şi de bărbaţiĭ acestora, carĭ, cu aerele lor de orăşenĭ îngîmfaţĭ, puneaŭ o aşa de mare depărtare între eĭ şi dînsul. El îşi urmase, deci, calea în tăcere, alăturĭ de tovarăşul săŭ, cumpănind în mintea sa cele observate, luptînd cu el însuşi ca să se convingă că patima-i era fără folos, deoarece Mariuca nu va primi nicĭ odată să fie a luĭ, încercîndu-se să cugete la alt ceva, să scape prin uĭtare de pericolul ce simţea că se ridică, amenințător, pentru liniștea vieţeĭ sale.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
resistanceinromania.ro/index/1901-1932

Truda-i fu însă zadarnică. El nu putea să uite, şi gîndu-i nesupus revenea mereŭ la aceeaşi idee: ea şi iarăşi ea! De aceea, pentru a se ameţi, cum ajunse în Piscul Iediţei, unde muncitorii se adunaseră deja, el nu voi să pearză un minut, să schimbe o vorbă măcar cu vre unul dintr'înşii, ci, înţepenindu-şi coasa în coporîe, se apucă îndată de lucru, dînd din braţe fără preget, culcind iarba cu furie la picioarele-i, trăgînd lungi brazde de verdeaţă în urmă-i. Apoi, la namiezi, cînd munca se suspendă pentru ca oamenii să poată îmbuca cîte ceva, în loc să se aşeze, ca altădată, lîngă prietenul său spre a împărţi cu dînsul pîinea şi brînza ce aduseseră în dăsagi, el refuză să mănînce, protestînd că nu-i era foame, că nu se simte bine, şi se duse de se lungi subt un mesteacăn retras, unde rămase multă vreme nemişcat, într'o rînă, cu capu rezemat de cot, privind lung, dar fără să vază, dinainte-i.

Moise, mirat de acea repede schimbare, — căci amîndoi plecaseră d'acasă bine şi voioşi, — se uita la el cu milă, dînd din umeri şi neputînd să înţeleaga.

— «Măi Niţă, ce aĭ? il întrebă el, apropiindu-se. Ce ţĭ-a abătut, măi frăţioare, de stai aşa amărît, parc' ai fi dat de cine ştie ce răŭ?.. Eşti supărat pe mine? Stricatu-ţi-am, fără să ştiŭ, întru ceva?..»

— «Ba, nu!» răspunse Niţă.

— «Atunci, de ce stai astfel?»

— «Iacă mĭ-aŭ venit nişte gînduri, şi d'atunci nu mai mĭ-e aminte de nimic!..»

— «Dar ce gînduri, mă, că nu ţi s'a întîmplat nici un neajuns care să ţi le aducă?»

— «Ĭac'aşa, nişte gînduri! Ce-ţi pasă!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «A! înţeleg! zice Moise, după un moment de tăcere. O fi Mariuca pe care am întîlnit-o azi dimineaţă prin Rucăr şi care iar ţi-o fi întors capul!..»

— «O fi, dar nu e treaba ta!.. Moise, adăogă Niţă, dacă mă iubeşti, lasă-mă în pace. Ca să-mi treacă de rău, am trebuinţă de linişte...»

— «Te las, te las, repetă Moise, depărtîndu-se, însă fii cu minte şi nu te mai gîndi la prostii!..»

Rămas singur, Niţă căzu iarăşi pe gînduri. În faţă-i, dincolo de Dîmboviţa, d'asupra înălţimilor Drăganului, ale cărui verzi povîrnişuri se scoboară treptat până la rîu, se ridica, la o mare depărtare, Ţefeleica, profilînd, pe cerul limpede, cele două proeminenţe inegale ale sale. Din locul unde se afla Niţă, acele ridicături luaŭ forma unui nas şi unor buze bine desinate, astfel că creasta muntelui avea înfăţişarea unei figuri omeneşti. Un joc de umbre grămădite parcă înadins împrejurul puntului ce reprezintă capul, ca spre a face iluziunea şi mai complectă, imitaŭ să te înşeli părul unei femei despletite. Apoi, undulaţiunile muchei simulaŭ admirabil gîtul, sînul, pîntecele unui trup de fecioară, de o nespusă frumuseţe, ce ar fi stat goală, pe spate, într'o poziţiune indecentă, cu picioarele îndoite şi proptite în Păpuşa. Niţă nu-şi mai putea lua ochii dela acea vedenie. Privind-o mereŭ, el găsise mai întîiŭ că are o mare asemănare cu Mariuca; pe urmă, halucinaţiunea de care era stăpînit crescînd, se convinsese că era însăşi ea, întinsă acolo înadins pentru a-l ispiti, arătîndu-se în tot farmecul nudităţii sale spre a-şi bate joc de el şi a-i face durerea şi mai simţitoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Atunci începea să se vaete și să și blesteme soarta, așa de vitregă pentru dînsul: «De ce se mai născuse, dacă viața trebuea să-i fie fără nădejde! Pentru ce să mai trăească cînd traiu-i era așa de necăjit, lipsit tocmai de ceea ce i l-ar fi făcut drag pe lume! Căci lucrul, acum, se limpezise de tot: Mariuca nu avea să fie nici o dată a lui! Da! el citise aceasta în ochii ei cînd voise să se apropie pentru a-i zice bună dimineața. O! cu ce răceală îl privise! Ce căutătură îi aruncase! Ce urît se uitase la hainele lui grosolane, la mînile lui, arse și înegrite de soare, scorojite de uneltele de lucru! Cum întorsese capul ca să nu le mai vază! O femee care roșia într'atîta de omul ce umbla după dînsa nu avea, de sigur, de gînd să i se dea vreodată. Și, cu toate acestea, cît de mult o iubea! ce fericit ar fi fost să o strîngă măcar o dată în brațe!...»

El cădea, la ideea aceasta, într'un fel de prostrațiune, ce-l ținea cîtva timp ca mort, fără voință, nici cugetare. Pe urmă, într'un tîrziu, cînd își revenea în fire, se încerca, prin raționament, să-și facă curagiu, să scape de subt tirania imaginei ce-l prinsese și-l ținea în puterea sa: «Dar de unde-i venise, o Doamne! atîta dragoste pentru o ființă așa de mîndră și de înfumurată! Cum o lăsase să ia atîta stăpînire pe inima sa! Ce oare? ea rămăsese singură pe pămînt? Nu se mai găseau, în sat, și alte fete tot atît de frumoase și de atrăgătoare ca și dînsa? Pentru ce să se încăpățîneze a alerga numai după una, care fugea de el, și să nu-și întoarcă ochii și spre altele cari, de sigur, l-ar primi cu brațele deschise? Căci un băeat harnic și muncitor ca dînsul, nu era lucru de lepădat, și multe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'ar fi simţit fericite d'a face casă împreună şi d'a-şi încălzi oasele în aceeaşi cergă!..»

«În aceeaşi cergă!» La această cugetare, mintea iar i se turbura, icoana Mariuchei iar se ridica dinainte-i, şi carnea începea să tremure pe dînsul: «Cum! să fie în aceeaşi cergă cu Mariuca! să simţă trupul ei, alb şi rotund, lîngă al său! peptul ei strîngîndu-se de peptul său! buzele ei lipindu-se de ale sale şi împărtăşindu-le focul dintr'însa!.. Să fie în aceeaşi cergă cu Mariuca!.. Să aibă voe a apropia fruntea sa de a ei! a împreuna suflarea sa cu a ei! a amesteca privirile sale cu ale ei! a se uita nesupărat, lung şi pe îndelete, în ochii ei, în fundul ochilor ei, acolo unde fiinţa nu mai are taine, unde cugetul stă limpede şi străveziŭ ca cleştarul, unde adevărul, dacă îl iubea saŭ nu, se putea citi în toată goliciunea lui!.. Dumnezeule! ce vis şi ce nebunie!.. Însă, vaĭ! o asemenea fericire nu era făcută pentru dînsul!..»

—«Şi pentru ce, adică, să nu i se cuvie şi lui ceea ce altora le era ertat să nădăjduească? îşi zicea-el, după un moment, revoltat de propria sa îndoeală. Oare Mariuca era dintr'un alt aluat decît dînsul? Nu era şi ea fată de moşnean, ţărancă ca şi el? Ce? fiindcă se înrudise cu tîrgoveţi, cu oameni din Bucureşti, îmbrăcaţi nemţeşte şi cu nasurile pe sus, îşi schimbase obîrşia şi se făcuse şi ea cucoană? Nu! nu! Ea rămăsese tot ce era şi n'avea nici un drept să se crează mai altfel decît ceilalţi!.. E adevărat că era bogată şi că acest lucru punea oarecare stavilă între dînşii; însă tatăl ei, la început, nu fusese şi el sărac ca şi dînsul? Prin ce se ridicase dacă nu prin muncă şi prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

stăruinţă? Dar, prin aceste mijloace, şi el putea să ajungă, căci, slavă Domnului! era tînăr şi sănătos, şi nici voinţa, nici priceperea nu-i lipseaŭ... Aide! se încerca el să conchiză, lucrurile nu staŭ aşa de răŭ precum şi le închipuea! La el, sfiala şi lipsa de curagiŭ măreaŭ toate greutăţile. Să aibă numai niţică inimă, să îndrăznească puţin, şi va vedea cum totul se va schimba şi cum Mariuca îi va întinde mîna şi-l va primi drept bărbat!..»

Aceste cugetări optimiste nu ţineaŭ decît un minut; apoi iar cădea în îndoelile şi în descuragiarea de mai nainte:

— «Şi cum îţi închipui tu, măi Niţă, îşi zicea el, vorbindu-şi sie însuşi, că Mariuca are să se uite vreodată la tine? Dar nu ţi-ai aruncat nici odată ochii asupră-ţi, nenorocitule? N'ai văzut că n'ai nimic care să placă? Ce? Cu pielea ta arămie, arsă şi tăbăcită de vremuri, cu ciolanele tale noduroase, strîmbate de muncă, cu ţoalele tale tăvălite de ploi şi de sudoare, gîndeşti să-i furi inima? Dar înţelege odată, mă prostule! că ea e trăită altfel, că gusturile şi apucăturile ei nu sînt ca ale tale, că deprinderea ei e să umble cu alt soiŭ de lume, cu oameni subţiri şi bine îmbrăcaţi, cari ştiŭ să-i vorbească frumos şi îndelicat, iar nu pe şleaŭ şi ca din topor ca tine! Chiar de ar voi să te ia, ce ai face, — ba nu, zăŭ! — cînd te-ai găsi singur cu dînsa? Ce i-ai spune ca să găsească timpul scurt şi plăcut? Păcătosule! cască-ţi ochii şi vezi prăpastia în care singur umbli să te arunci! Ţie, astfel de femei îţi trebue? femei mîndre şi înciocoite, care, numai uitîndu-se, te bagă în fiori? Ţie îţi trebue o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fată săracă şi muncitoare, căznită şi trăită rău ca şi tine, care să-ţi îngrijească de casă şi să-ţi vază de copii! Cată, deci, în altă parte şi nu ţi mai întinde nasul spre ceea ce numai pentru tine nu a fost făcut!..»

El îşi petrecu ziua în aceste dureroase alternative, trudindu-şi mintea prin raţionamente contrazicătoare, trecînd, pe rînd, după impulsiunile sîngelui, ce făcea aci să-i svîcnească tîmplele, aci să-i îngheţe inima, de la speranţele cele mai surîzătoare la cea mai adîncă descuragiare. Spre seară, obosit de acea luptă interioară, ce-l ţinuse atîtea ceasuri pironit în locul unde se trîntise, el se sculă, cu ochii plini de o grozavă hotărîre. Cu puţin înainte, aruncîndu-şi privirile spre Ţefeleica, al cărei profil reprezintă, după cum am spus, corpul unei femei culcate pe spate, imaginea Mariuchei îi apăruse aşa de vie şi de provocătoare în creasta muntelui rumenită de soarele ce începea să se coboare la asfinţit, încît, neputînd să-şi mai stăpînească patima, o lăsă să izbucnească în toată furia-i nebună.

— «Fiindcă nu-mi dă pace şi şi-a pus în gînd să mă necăjească, îşi zise el, cu ochii lipiţi de vedenia seducătoare ce avea dinainte-i, am să fac şi eu după cum mă tae capul! La ce să mă mai vaet, să mă mai trudesc, să îmi mai frămînt mintea cu o fi sau nu o fi? Mai bine să mă duc chiar îndată în Rucăr, să cat a vedea pe Mariuca, să-i vorbesc, s'o rog a-mi da un răspuns mulţumitor. De s'o întîmpla să mă asculte, voiu fi robul ei şi-mi voiu jertfi viaţa ca s'o fac fericită. De unde nu, vai de noi amîndoui! Voiu pune mîna şi voiu săvîrşi ceea ce ceasul mă va povăţui. Chiar d'aş intra în ocnă, ce-mi pasă! Să ştiu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

numai că mi-am făcut cheful şi că ea n'are să mai fie a altuia! . .»

Îmboldit prin această idee disperată ce-i venise, el se îndreptă spre lucrătorii ce, cosind, se depărtaseră, de abia se mai zăreaŭ în vale. Moise, în fruntea lor, muncea cu sete, ca pentru doi. Niţă îi strigă de departe:

— «Mă, Moise, am să-ţi vorbesc!

— «Ce e, mă? răspunse acesta, lăsîndu-şi coasa; ce ai? eştî mai bine? ţi-ai venit în fire?»

— «Da, urmă Niţă; dar ştiî una? Mă 'ntorc în Rucăr. Mi-am adus aminte de o treabă pe care n'o pot lăsa.»

— «Dar ce treabă, mă, că nu-i nimic care să te cheme aşa repede într'acolo? replică Moise, foarte mirat de hotărîrea tovarăşului săŭ.

— «Uite ce e, zise Niţă. M'a rugat nea Paraschiv să-i aduc, chiar astă seară, o bivoliţă dela stina din Valea-Speriată, unde o ţine, — bivoliţa aia nărăvaşa care împunge! — adaose el spre a da mai multă greutate vorbelor sale. Se vede că s'a hotărît s'o facă pastramă. Ĭ-am făgăduit, şi trebue să mă ţiŭ de cuvînt! . .»

— «Şi mult ai să stai acolo? întrebă Moise, dînd din cap cu îndoeală.

— «Pănă mîine în zorî, cînd voiŭ fi la lucru, răspunse Niţă, cam ruşinat de minciuna ce, pentru întîiaşi dată, spunea prietenului săŭ, şi grăbindu-se a scoborî clina muntelui spre Dîmboviţa pentru a se depărta mai iute şi a nu se da de gol.

— «Mă, Niţă! îi strigă Moise, urmîndu-l cu ochiî, ia seama şi fiî cu minte; să nu faci vr'o năzdrăvănie! . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXI.

Din piscul Iediței în Valea-Speriată, de aci, prin Valea-Milei, în Dîmbovița, calea e destul de lungă. Cu toate acestea, lui Niță Pălie nu-i trebui nici un ceas ca să o facă, bun mergător cum era, deprins cu urcușurile și scoborîșurile, cunoscător, afară de aceasta, de toate potecile ce o scurtau. Cînd sosi în dreptul Vălimăreanului, pe Dîmbovița, el stătu un moment să se gîndească pe unde să apuce ca să ajungă mai iute. Două drumuri se deschideau d'înainte-i. Unul, prin Gruiul-Rati, Piscul-Jugi, Arșița și Gîlmeia, ducea par'că mai d'a drept în Rucăr; însă un glas ascuns îi șoptea să ia pe cel-lalt, puțin mai lung, căci va fi mai bine de dînsul. El se hotărî, deci, pentru acest din urmă, și, proptindu-se în bîta sa de lemn de corn, ars în foc, ce nu-l părăsia niciodată, începu să urce cu repeziciune clinele Drăgănelului. El străbătu într'un suflet încîntătoarele livezi de fîn ce acoperă acest picior de munte și peste cari seara arunca misteru-i nesfîrșit; trecu, încă cu puțină lumină, prin Piscul-Oncioaei; scoborî în Arșița, și, de acolo, pe 'noptate, la lucirea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lunei și a stelelor, se îndreptă spre drumul din Valea-Preotului, ce scoate în sat. Prin dreptul curmăturei însă de unde începe Poiana-Brădițelului, ceva neobicinuit, ca freamătul unei mulțimi, — cu rumori de glasuri, tropote de picioare, licăriri de lumini plimbate, — îi atrase atențiunea. El stătu mai întîiŭ locului, neputînd să-și explice ce causă adunase, la acea oră și 'n valea aceea, atîta lume. Apoi, împins de curiozitate, uitînd un moment chiar treaba ce-l adusese, ca p'un nebun, pănă acolo, se îndreptă spre partea de unde venea sgomotul, și, cînd fu mai aproape, iată ce văzu:

La poalele stîncei în care se deschide peștera, luminată de facle, o mare adunătură de oameni, — bărbați, femei, copii, — sta nemișcată, privind cu încordare, par'că ceva foarte însemnat s'ar fi petrecut dinainte-i. Puțin mai sus, pe povîrnișul urcușului, cîțiva inși, printre cari un ofițer, umblaŭ fără rost, de ici colo, strigînd, gesticulînd, mișcînd torțele ce țineaŭ în mîni, părînd că se îndeamnă reciproc să intre în peșteră, fără ca, totuși, vre-unul din ei să cuteze a o face. Mai colo, Ghică Panțiru, cu capul gol și cu hainele desfăcute, ca un om izbit de o mare nenorocire, vorbea și se ruga de mulțime.

El zicea:

— «Fraților, prietinilor, nu mă lăsați! . . . Ajutați-mă în restriștea ce mă bate! . . Uite! fetele mele sînt colo, în peșteră, la doi pași, îngropate de vii, poate încă în viață! . . Nu le lăsați să se piarză cu zile, sărăcuțele! . . Dați-le o mînă de ajutor! . . Săriți de le scoateți din mormînt! . . Lume bună, mă știți cine sînt . . . Am crescut și îmbătrînit cu voi . . . Sînt,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin urmare, fratele, părintele vostru, şi mi se cuvine o leacă de milă!.. Am şi niţică avere, şi dau bucuros oricît din ea aceluia care-mi va scăpa fetele din primejdie!.. Ce? nu e nimeni printre voi care să se încerce a le răpi din ghiara morţii?.. Vă spuiu, încă odată, că nu va fi degiaba!.. Numai hotărîţi-vă mai iute!.. Haide, hotărîţi-vă!.. Nu mai perdeţi vremea, căci ori-ce minută trecută e pentru ele un veac de suferinţe!.. Hotărîţi-vă, dragii mei, vă rog! hotărîţi-vă odată!..»

Apoi, văzînd că nimeni nu face o mişcare, el se îndreptă spre un flăcău spătos, ce venise, cu ceilalţi, ca să dea ajutor şi sta, acum, de o parte, privind cele ce se petreceau, cu un fel de sfială.

— «Marine, îi strigă el, trăgîndu-l cu putere de braţ, măi Marine, ce şezi aşa, cu mîinile în sîn şi rupşinos, ca un cîne străin cînd intră într'o bucătărie? Prinde niţel curaj, măi băete, şi treci la lucru! Ai auzit ce-am zis: dau oricît va cere aceluia care-mi va scoate fetele la lumină! Dacă mi le scoţi tu, livezile lui Dulama, de subt Branişte, pe care le ocheşti de atîta vreme, sînt, chiar de mîine, ale tale!..»

Marin nu răspunse un cuvînt. Ghică Panţiru, înţelegînd că nu primeşte, trecu la un altul.

— «Radule, zise el, luînd de pept pe un zaplan înalt şi solid ca un turn de biserică, ce asculta cu gura căscată, — tu, cel puţin, eşti voinic şi sdravăn, iar nu nătăpîrţ ca ăla, şi în tine omul poate să-şi pue nădejdea. Du-te de-mi adu fetele din peşteră, măi Radule, şi mă jur că nu te vei căi!.. Ştii brădetul din Preajma, mai sus de muntele Rîsul, pe care aveam

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de gînd să-l taiŭ la primă-vară: de-mi faci această treabă, al tăŭ să fie!..»

Radu ca şi Marin, dete din cap fără să scoaţă o vorbă. Amărîtul tată se întoarse către un al treilea.

Dinainte-i se afla, alături de mă-sa, — o babă ce plîngea pe tăcutele de nenorocirea întîmplată, — un băeţandru, scurt şi legat, ca un buhaiŭ, însă plin de vioiciune. Ghică Panţiru îi puse mîna pe umăr.

— «Chivule, dragă Chivuţule, vreĭ să cîştigĭ fineţele din Piscul-lui-Bute, dimpreună cu tot făgetul ce le înconjoară?» îl întrebă el cu glas dulce, mîngîindu-l.

Şi, fără a-i da timp să răspunză, adause:

— «Pentru asta, iată ce-ţi cer. Du-te de-mi scoate fetele din peşteră, unde sînt ameninţate să piară de foame şi de spaimă! De-mi faci binele ăsta, îţi maĭ daŭ şi ograda cu pruni din dosul cimitirului pe d'asupra!..»

Apoĭ, fiindcă acela căruĭ făcea această propunere se uita la mă-sa, pentru a-i cere sfat, Panţiru se plecă spre aceasta din urmă şi-i zise, glumind, spre a şi-o face favorabilă:

— «Lele Cristino, nu maĭ plînge aşa, ca o straşină pe timp de moină, ci spune maĭ de grabă luĭ Chivu să facă ce-i zic!.. — Ce? urmă el, văzînd-o că tace, maĭ staĭ la gînduri! se vede că nu v'aţĭ săturat de sărăcie şi că vă place să umblaţĭ toată viaţa cu opincile cîrpite!..»

Baba, drept răspuns, îşĭ făcu loc prin mulţime şi se depărtă, trăgînd pe fiu-săŭ de mînecă. Panţiru se adresă atunci iarăşi către lumea adunată:

— «Fraţiĭ meĭ! flăcăĭ şi oameni însuraţi! ce răŭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

v'am făcut eŭ oare de mă părăsiţi astfel, tocmaĭ acum, la nevoe!.. Nu vă gîndiţi ce păcat este să lăsaţi pe nişte fiinţe nevinovate să se prăpădească fără a le întinde măcar mîna!.. Mă rog vouă, copiiĭ meĭ, săriţi de le scăpaţi!.. Scăpaţi-le de la moarte, şi nu se va zice că sînt om nerecunoscător!.. Uite! maĭ întreb odată:

— «Care din voĭ vrea să cîştige stîna de vacĭ din Colţiĭ-luĭ-Boarcăşiŭ, cu tot tamazlîcul dintr'însa?..»

— «Nu e nimeni care să dorească pădurile de brad dela spatele Păpuşeĭ, ce se întind din Dîmboviţa pănă în Plaĭul-Hoţuluĭ şi de aci pănă în Berevoescu?..»

Pe urmă, văzînd că nimeni nu răspunde, reîncepu propunerile sale, umflîndu-şi din ce în ce glasul:

— «Daŭ acelui care-mĭ va scăpa fetele păşunile din Valea-Urdeĭ şi din Roderita, cu păduri de fag, cu tot!..»

— «Îĭ daŭ ferestraele din Gura Chieĭei, cu buşteniĭ aflători în ele!..»

— «Îĭ daŭ varniţele de pe şosea, de subt Piatra-Nămăeştilor, ce aduc maĭ bine de o mie de galbenĭ venit pe an!..»

— «Îĭ daŭ, d'o fi holteiŭ, pe Măriuca de nevastă, numaĭ să sară maĭ iute a o scăpa!..»

În momentul acela, Niţă Pălie sosise în faţa luĭ Ghică Panţiru. El trăsări auzind această din urmă propunere, temîndu-se ca nu cumva vre-un altul să sară a-şi oferi înaintea luĭ serviciile şi să-ĭ ia astfel pe Măriuca din mînă. Din norocire, nimeni nu zise pis. Atunci, el înaintă cu cîţiva paşi şi puse această întrebare:

— «Nea Ghică, auzit-am bine că daĭ pe Măriuca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de soţie aceluĭ care o va scoate de colo?.. saŭ m'am înşelat?..»

Panţiru, fericit că s'a găsit în sfîrşit cineva care să răspunză la apelul săŭ, se întoarse către dînsul:

— «Niţă! tu eşti? A! bine aĭ venit, bată-te norocul!.. Da! aĭ auzit bine, fătul meŭ! Măriuca va fi a ta dacă o veĭ scoate vie, cu surorile eĭ, din peşteră!.. Dar unde fuseşĭ păn'acum, măĭ neîcuţule, de mă lăsaşĭ atîta vreme să mă bălăbănesc, rugîndu-mă de dîrloagele astea ca un oropsit de nişte cruci de mănăstire!.. Săracan de mine! Ce mă făceam de maĭ zăboveaĭ o ţîră! Căci nimeni nu voea să auză!.. Fugeaŭ de mine ca pisicele de apă, par'că le-aş fi cerut să facă treabă de giaba!.. Dar, în sfîrşit, ĭată-te! Ĭată-te, cu toate că, drept să-ţi spuiŭ, nu te aşteptam!.. Se vede că Domnul te-a trimes ca să mă scapĭ de perzanie!.. D'aceea, nu maĭ perde vremea, fătul meŭ! Du-te, şi Cel-de-sus să fie cu tine!.. Scoate-mĭ fetele din mormînt, şi Măriuca va fi a ta, o maĭ spuiŭ odată, în faţa lumeĭ şi a luĭ Dumnezeŭ care ne vede şi ne aude!..»

Niţă, fără să zică un cuvînt, puse mîna pe o făclie, şi urmat de privirile mulţimeĭ, sui repede povîrnişul ce ducea la gura peşterei şi se făcu nevăzut în interiorul acesteĭa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

XXII.

Cele trei focuri de revolver trase de căpitan Cenuşe răsunaseră, în escavaţiunea din fundul peşterei, cu aceeaşi violenţă ca în coridorul exterior şi produseseră aceleaşi efecte. Sguduitura coloanei de aer, în acel loc închis, fusese aşa de puternică că asvîrlise, într'o clipă, la pămînt pe excursioniştii rămaşi înăuntru. Fragmente mari se deslipiseră din bolţi şi căzuseră cu o răpăitură de grindă, mărind, astfel, spaima femeilor şi a bărbaţilor, cari, neştiind ce se întîmplă, crezuseră, la început, că muntele se surpă pe dînşii. Spre culmea nenorocirei, luminele se stinseseră, şi toţi rămăseseră în cea mai adîncă obscuritate. Ei nu mai putuseră să se vază, să se ajute, ci, pierduţi în întuneric, staseră în nemişcare şi aproape în nesimţire, crezindu-se, cu bună seamă, luaţi de pe lumea această.

Cu încetul însă, simţimîntul vieţii şi al realităţii le revenise. Mai întîiu, gemete uşoare scoase de femei, căror bărbaţii răspunseseră, le permiseseră să constate că nu erau încă morţi. După aceea, ei se apropiaseră unii de alţii, pe dibuitele, şi, prin întrebările ce-şi adresaseră, se convinseseră, nu numai că se aflau cu toţii în fiinţă, dar şi că nu se întîmplase nici unuia din ei vre-o vătămare însemnată sănătăţii. Dar, atunci, des-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perarea lor izbucnise cu mai mare vioiciune, căci, sănătoşi cum eraŭ, se văzuserà osîndiţi, în scurt timp, la cea mai grozavă din morţi. În adevăr, după primul moment de zăpăceală, ei reuşiserà să aprinză lumînările şi cântaserà să iasă din acel loc. Însă bolovanul dela intrare le tăiase îndată orice speranţă de scăpare. După ce se siliserà zadarnic să-l dea la o parte, ei rămăseserà iarăşi în întuneric, căci mucurile ce mai aveaŭ se consumaserà, şi posiţiunea lor atunci le apăruse în toată tragica-i oroare. Uşor îmbrăcaţi cum eraŭ, în acea subterană rece, fără hrană, fără lumină, ce eraŭ să devie, se întrebaŭ ei cu spaimă, dacă nu li se va veni cît de curînd în ajutor? Şi, chiar venindu-li-se, cum vor putea să fie ajutaţi cînd fragmentul de stîncă ce le închidea eşirea era aşa de tare înrădăcinat în locul unde căzuse? Pe lîngă că galeria, din causa îngustimei, nu permitea ca mai mulţi oameni, lucrînd de front, să-şi unească puterile, într'o opinteală comună, spre a da d'oparte obstacolul, dar, afară de aceasta, unde să se găsească, acolo, la ţară, instrumentele necesare pentru o asemenea lucrare? Va trebui, deci, îşi ziceaŭ ei, să se recurgă la mijloacele obicinuite, întrebuinţate spre a se scoate piatra de var saŭ de construcţie din cariere, adică la dinamită. Dar, de se va urma astfel, mai era vre-unul din ei sigur de viaţă? Dacă nişte simple focuri pe revolver produseserà o asemenea comoţiune în peşteră, ce era să se întîmple cînd se va aprinde o mină întreagă? De sigur că muntele se va surpa pe capetele lor, şi atunci moartea, moartea complicată prin nespuse suferinţe, era singura mîntuire ce le mai rămînea de aşteptat!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Femeile mai cu seamă erau desolate.

— «*Chéri*, zicea Eleonora, agățîndu-se de doctorul Bengalici, nu-i așa c'o să ieșim de aici? Nu-i așa? Spune! spune! nu mă lăsa în această grozavă îndoeală!»

Și Clotilda adăoga, ținîndu-se strîns legată de Irimescu-Răstoacă, bărbatul său:

— «O! cine ne-a pus să intrăm în infernul acesta! Cine ne-a pus să ne lăsăm trebile și să ne luăm după acei cari ne promiteau o frumoasă petrecere și cari ne-au condus, din potrivă, într'un loc de peire!»

Iar Elena Caponea, sprijinită pe locotenentul Francisc Vaja, care căta în zadar să o mîngîe, repeta cu glasul înnecat în lacrimi:

«Vai! sîntem perduți: sîntem morți! Doamne! fie-ți milă de noi! Ajută-ne, Doamne! Nu ne părăsi în această nenorocire!..»

Mariuca, din contra, optimistă, se silea să dea curagiu celor-lalți, surorilor sale mai cu seamă, asigurînd-le că nu pot să rămîe multe vreme în acel loc și că tatăl lor, aflînd de cele întîmplate, va alerga cu ajutoare, ca să le scape.

Singure Aneta Minghiruș și Emilia Oarcă cari, ca organizatoare ale partidei, simțeau că toate recriminările se îndreaptă împotriva lor, nu ziceau nimic, ci lipite de Alexandru Toroș și de Mișu Voinea, stau într'un colț, așteptînd cu resemnațiune ceea ce soarta va binevoi să hotărască cu ele.

După vre-o două ore de adăstare, o mișcare se produsese la intrarea peșterei. Erau oamenii din Rucăr,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

carî, înștiințați de Rîța Cotoiu și de Bilureață, veneaŭ, conduși de Ghică Panțiru, ca să le scape. Cîțiva din ei, luminați de facle, intraseră deja în peșteră și înaintaŭ pe coridorul exterior, călcînd cu precauțiune pe grosul strat de petre deslipite și căzute din bolți. Simțindu-i ca vin, prizonierii nu-și mai putuseră stăpîni bucuria, și, în nerăbdarea lor de a eși mai iute din acea închisoare, începură să strige, să cheme, să facă sgomot, crezînd că prin aceasta își servesc cauza, arătînd salvatorilor că sînt încă în viață. Dar, atunci, fenomenul de mai nainte se reprodusese. Strigătele de glasurî provocaseră o nouă comoțiune a aeruluî, și pietrile, desgrădinate prin explozia anterioară, începuseră iarăși să cază. Țăranii, spăimîntați de acea ploaie, la carî nu se așteptaŭ, o rupseseră la fugă înapoi, și, ca să-și explice purtarea, spuseseră celor de afară, esagerîndu-l, pericolul de care scăpaseră. Ei afirmaseră chiar că o moarte sigură așteaptă pe oricine se va mai încerca să intră înăuntru. Aceasta descurajase pe cei mai hotărîți, și iată pentru care cuvînt toți staŭ surzi la apelurile și promisiunile luî Ghica Panțiru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIII

Niță Pălie, luminat de torța sa, înaintă, în peșteră, până la capul coridorului exterior, acolo unde bolovanul căzut din boltă astupa intrarea excavațiunei în carî se aflaŭ prizonierii. După o amănunțită examinare a blocului, el observă că adaptațiunea luî cu partea de jos a stînceî, pe care se sprijinea, nu era complectă, și că un gol rămăsese între dînsul și baza lui. Prin acea deschizătură, o ființă omenească n'ar fi avut, fără îndoeală, loc să treacă; totuși, ea era destul de mare pentru a permite ca să se comunice printr'însa cu ceî din năuntru. Niță Pălie profită de această împrejurarea pentru a schimba cîte va vorbe cu aceștia, a se informa dacă sînt toți sănătoși și in ființă, a-î îndemna să aibă curagiŭ și, la trebuință, să-l ajute în opera de salvare ce venise să încerce. El trecu chiar fáclia unuia dintr'înșii, prin deschizătură, recomandîndu-i să o ție la înălțimea cuvenită spre a i permite să vază ce face; apoî, se apucă de lucru.

În viața-ĭ de buștenar, el avusese adesea ocazia să se găsească în față de marî greutăți, ridicate de forțe ale naturei, pe carî era nevoit să le combată, și dobîndise o mare dibăcie în acest gen de exerciții.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De cîteori, în adevăr, primăvara, în timpul plutirei buştenilor, cînd aceştia se grămădeaŭ, la vre un cot al rîului, unde apa era mai puţin adîncă, şi formaŭ leşi nestrăbătute, ce păreaŭ imposibile de desfiinţat, el nu intrase pentru a-i descurca, şi, fără alt instrument decît coada fexibilă a cangei sale, reuşise, prin singura cumpănire bine chibzuită a greutăţii, să ridice şi să dea d'o parte butuci enormi, ce zecimi de braţe n'ar fi putut să mişce din loc! Tot astfel, în momentul acela, obstacolul ce se ridica dinainte-i nu i se păru de natură să-l sperie. El căută, mai întîiŭ, să-şi dea seamă pe unde era vulnerabil, ca să poată să-l atace prin acel punct rămas slab, şi după cîteva încercări, constată că, sub presiunea bîtei sale, întrebuinţată ca pîrghie, bolovanul se clătina, ceea ce era un preţios indiciŭ că, el se va putea da d'o parte saŭ ridica. Vîrînd bîta mai afund, Niţă Pălie reuşi chiar să-l salte puţin, însă, fiindcă unealta de care se servea nu era destul de lungă ca să-l ridice la înălţimea trebuincioasă, el se opri, băgînd, în gaura obţinută, un fragment de peatră pentru ca bolovanul să nu cază la loc. El reîncepu aceeaşi manevră de mai multe ori, asigurînd mereŭ, prin petre, deschizăturile succesive ce obţinea, pănă cînd borta fu destul de largă pentru a îngădui ca un om să se poată introduce într'însa. Atunci, cu pericolul vieţei sale, în caz cînd forţele nu i-ar fi fost de ajuns saŭ cînd o nouă surpătură s'ar fi produs, el intră subt stană, încercîndu-se să o ridice prin putera şalelor sale. După cîteva opinteli, el izbuti să-şi împreune coatele cu genuchii, formînd astfel o boltă vie pe sub care cineva,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tîrîndu-se, ar fi putut trece. Obstacolul era învins, şi ceĭ din peşteră n'aveaŭ decît să iasă. Niţă Pălie le strigă să se pue pe brîncĭ şi să strecoăre, unul după altul, şi cît maĭ iute, printre braţele şi picioarele sale, îndestul de departe pentru a le lăsa loc de trecere. Eĭ se supuseră îndată, dînd dovezĭ, — femeile maĭ cu seamă, — de o agilitate de care, fără pericolul ce le ameninţa, nu s'ar fi simţit nicĭ odată capabile. Eleonora şi Clotilda, îmboldite de frică, eşiră cele d'întîiŭ, tîrîndu-se ca nişte şopîrle, par'că toată viaţa lor, păn' atunceĭ, n'ar fi făcut alta gimnastică. Mariuca voea să rămîe cea din urmă, însă, după cererea imperioasă a lui Niţă, ea trebui să se supue şi să urmeze după surorile sale. Veni, după aceea, rîndul Elenei Caponea, care, deşi foarte massivă, îşĭ manevră corpul cu uşurinţa uneĭ iepuroaice surprinse de copoĭ ce se afundă în vizuina sa. Aneta Minghiruş şi Emilia Oarcă trecură ca nişte săgeţi. Urmară, după aceea, bărbaţii, — doctorul Bengalicĭ, Irimescu-Răstoacă, Alexandru Toroş, Francisc Vaja, Mişu Voinea, — care adeveriră, odată maĭ mult, proverbul că omul, la nevoe, se bagă chiar în gaură de şarpe. Cînd toţi fură afară, Niţă Pălie începu să se dea cu încetul înapoĭ, şi, îndată ce 'şi simţi picioarele dincolo de linia pe care cădea trunchiul de peatră ce purta în spinare, făcu din umerĭ o repede mişcare de descărcare, retrăgîndu-şĭ, în acelaş timp, corpul cu iuţeală. Bolovanul, lăsat în voea luĭ, recăzu ca o massă, astupînd, astădată pentru totdeauna, gura escavaţiuneĭ interioare în care nu se maĭ afla nimenĭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901 1932

E peste putinţă a se descri impresia celor de faţă cînd prizonierii din peşteră, precedaţi de mîntuitorul lor, apărură la intrarea acesteia. Ţipete, exclamări de bucurie, urale nesfîrşite se ridicară din toate părţile. Ghică Panţiru, în special, nu mai ştia ce face. El rîdea, bătea din palme, se săruta cu cine înnemerea, vorbea în gura mare, spunea, fără şir, tot ce-i trecea prin minte.

— «Fetele, fetiţele mele! zicea el, strîngîndu-le în braţe, — a! iată-vă!.. Mi le scăpaşi dela moarte!.. Bravo ţie, băete!.. Şi cînd vă spuneam eŭ c'o să făcă treabă!.. Nu mă credeaţi!.. Vezi! aşa om zic şi eŭ!.. Om sdravăn şi de nădejde!.. om fără frică, iar nu nevoiaş ca ăia, căror, la greŭ, le pîrîe iţarii şi cari fug de muncă ca şezutul gol de lumina zilei!.. O! da! am să mi-l fac ginere, căci ca el nu mai găsesc altul!.. Auzi, Mariuco?.. Niţă o să-ţi fie bărbat!.. Am fagăduit,.. e lucru stînt!.. Na! ţi-l daŭ!.. D'acum, eşti a luĭ, şi n'ai să mai zici cîrc! chiar d'ar veni să te ceară cine ştie cine, şi de ţi-ar aduce moşii şi bani cîţi purici are un ciine!.. Niţă, fătul meŭ, vino încoace! vino să te mai sărut odată!.. Mi-eşti drag, şi pace! şi 'n tine văz viitorul casei mele!.. D'aceea, fii liniştit! Zăbavă n'are să fie!.. De mîine, puiŭ tot la cale pentru nuntă!.. Înţelesu-m'ai? pentru nuntă! căci vreaŭ să fii cît mai iute al nostru!.. — Copii, adause el, întorcîndu-se spre mulţime, acum, acasă! ca să facem cinste! Daŭ o butie de vin ca s'o beţi în sănătatea fetelor şi ginerilor mei... de faţă şi viitori, după cum zice sfînta Evanghelie...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi, pe cînd lumea adunată saluta, prin noui aclamaţiuni, ivitaţiunea lui Ghică Panţiru, el, la braţ cu Niţă Pălie, înconjurat de fetele şi de ginerii săi, luminat de torţe şi urmat de mulţimea care nu mai avea ce căta acolo, începu să coboare clinele Pleaşei, spre sat. Procesiunea trecu, cu chiote şi cîntări de veselie, ca o bandă ce s'ar fi întors dela o frumoasă petrecere, prin livezile lui Paraschiv Baştea, de subt Braniște, inundate de lumina visătoare a lunei şi parfumate cu miros de fîn verde. După ce tăiă prin cimitir, ca să scurteze drumul, ea eşi pe strada Doamna Florica, de pe Rîuşor, şi se opri la casă lui Ghică Panţiru, unde se aprinse un foc mare, în curte, la lumina căruia se bău şi se jucă până la ziuă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXIV.

Bilciul dela sfîntul Ilie, ce cade în ziua de 20 Iulie, puse, anul acela, ca totdauna, Rucărul în fierbere. Cu cîteva zile înainte, proprietarii de vite își coborîrà caii și boii dela munte, cu gînd de a-i trimite la tîrg, ca să desfacă cît mai mulți dintr'înșii, și, fiindcă aceștia trebuiaŭ să treacă, mai întîiŭ, pe la casele stăpînilor lor, satul se transformă cu încetul într'un adevărat obor, unde nu se auzea decît mugete și nechezături, bălangăeli de clopote și tropote de picioare de animale sperioase și pe jumătate sălbatice, ce se goneaŭ, se împungeaŭ, se încălicaŭ, se înghesuiaŭ pe podul de pe Riușor, înainte de a apuca, într'un nor de praf, șoseaua Cîmpulungului, la vale. Apoi, în ziua tîrgului, deși de o altă natură, animația în sat nu era mai mică. Dis-de-dimineață, cîrduri de țărani, — femei și bărbați, — gătiți în hainele lor cele mai frumoase, își părăseaŭ locuințele spre a se îndrepta spre oraș. Unii plecaŭ călări, alții în trăsuri, — birji cu patru cai, drosci înhămate numai cu doi saŭ simple căruțe, — alții pe jos. Aceștia, cei mai veseli și mai numeroși, porneaŭ cîntînd, cu încălțămintele la spi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

nare, ca să nu le useze. Deşi aveaŭ să facă calea cu piciorul, eĭ nu se grăbeaŭ, ştiind că vor sosi aproape în acelaş timp cu consătenii lor mai avuţi, deoarece, dincolo de Dragoslavele, aveaŭ la îndemînă vechiul drum de peste Pravăţ, care scurtează cu cîţiva kilometri şi scoate drept la Nămăeşti, la uşa, pentru a zice astfel, a Cîmpulungului.

Ghică Panţiru, în costumu-i de chiabur de munte, — alb ca fulgul, cu gaetane negre, — plecă de cu noapte, într'o brişcă uşoară trasă de doi caĭ, micĭ la boiŭ, însă nebădăioşi şi iuţi ca vîntul, prăsiţi şi crescuţi de dînsul în hergheliile sale. El se ducea mai din vreme, avînd, pe lîngă socoteala din vînzarea vitelor, ce dorea să ia oamenilor săi, multe alte treburi de regulat, mari tîrgueli de făcut pentru nunta Mariuchei, sorocită în prima Duminecă după sfîntul Ilie. Restul familiei urma să vie mai tîrziŭ, mai cu seamă că, decînd locueaŭ în Bucureşti, fetele lui cele mari se desvăţaseră d'a se scula de dimineaţă şi, afară de aceasta, nu era nicĭ o grabă să plece şi ele pănă în ziuă, fiind destul timp, pănă seara, să vază tîrgul, ba chiar să se plictisească într'însul.

Pe la orele 9, Eleonora şi Clotilda se suiră, dimpreună cu bărbaţii lor şi cu Mariuca, în trăsura lui Cotîrleţ, reputată ca cea mai bună din localitate, înhămată cu patru vineţi înaintaşi ce, cînd se puneaŭ în mişcare, luaŭ auzul prin clopotele dela gîturile lor. Echipagiul, stimulat de bicele şi răcnetele conducătorului, făcu drumul, pănă în Cîmpuluug, în mai puţin de două ore, şi se opri drept la *Carpaţi*, birtul la modă, unde se puse o cameră la dispoziţiunea doam-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

nelor pentru a se curăți de praf și a-și aranja toaletele. Cînd fură în stare să apară *devant le monde*, după expresiunea lor, ele veniră să-și ia dejunul la o masă pregătită în adins, subt bolta de verdeață dela intrare, loc de întîlnire, la acea oră, a tot ce Cîmpulungul posedă ca mai distins. După masă, ele se crezură obligate să dea o raită pe bulevardul Pardon, la capătul căruia se inaugurase de curînd bustul lui Radu-Negru, și să facă cîteva *tururi* prin grădina publică, situată în față, la cîțiva pași de acolo. Apoi, această concesiune bunului gust din localitate făcută, ele se îndreptară spre bîlciu, precedate și, pentru a zice astfel, tirite de puhoiul de lume ce se scurgea în direcțiunea aceea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXV.

Era plin de animaţie acel bîlciŭ, pe acea zi de Iulie, caldă şi luminoasă, cu adieri uşoare venite dela munte. Întocmit d'a lungul stradei Negru-Vodă, între Gimnaziŭ şi Mînăstire, el ocupa, prin prăvăliile sale, printre care se înghesuea ţărănimea curioasă, uliţele mărginaşe până, de vale, la Rîul-Tîrgului. Ca în toate centrele de mari adunături populare de asemenea natură, îmbulzeala şi vuetul, amestecat cu emanaţiuni de ţuică şi cu miros de cărnaţi fripţi, te întîmpinaŭ chiar dela intrare, pentru a nu te mai părăsi decît cînd erai departe de acolo. Apoi, sfîşietorul glas al trîmbiţelor de un ban în care suflaŭ, cu frenezie, fără a se gena, chiar oameni în toată firea; ţipătul băşicilor de gumelastic, umflate de copii şi pronunţînd foarte lămurit cuvintele «*Uită-te!*» ce-ţi luaŭ auzul; vîjîitul scîrţîitoarelor, accentuat din cînd în cînd de basul profund al plugurilor de ţiplă; bubuitul tobelor, alternînd cu notele nasale ale clarinetelor, invitînd lumea la panoramă saŭ la menagerie; grelele lovituri de maiŭ pe dinamometrele destinate a înregistra puterea fiecăruia; ritmul asurzitor al cleştelor de fier pe grătarele cu fleică rumenită, — toate aceste sgomote,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

grave, ascuțite, pătrunzătoare, unite cu vocea vînzătorilor, strigîndu-și marfa saŭ propuind-o pe prețurile cele mai avantagioase; cu scîrțîitul leagănelor mecanice, împinse într'o vecinică mișcare de du-te vino; cu uruitul caruselelor ale căror atelage neanimate se goneaŭ într'una fără a se ajunge vreodată; cu melodiele banale ale flașnetelor saŭ cu ariele, mereŭ aceleași, ale lăutarilor de sub umbrarele de frunză, unde se debita bere, limonadă saŭ înghețată de vanilie, formaŭ un concert nedescriptibil, de o cacofonie și o arababură ce nu se poate întîlni decît în locuri de asemenea natură.

Dar ceea ce forma nota caracteristică a bîlciului era țărănimea ce mișuna pretutindeni, în pitorescul ei costum dela munte. Femeile, în marame de in saŭ de borangic, ce le căde aŭ până la călcîe, în mintene de toate fețele, în fote cu culori violente, se grămădeaŭ pe unde se vindeaŭ lucruri de găteală: — stofe de postav, de catifea saŭ de mătase; încălțăminte de lac saŭ de piele galbenă; panglici și cilicuri. Ele staționaŭ asemenea, în mare număr, dinaintea dughenelor, ținute de ovrei guralivi ce debitaŭ bijuterii falșe, care luaŭ ochii prin forma și prin strălucirea lor: — cercei, inele, broșe, ace de cap cu gămălii imitînd pietrele scumpe, oglinjoare. Unele examinaŭ, fără să se deciză, articole de menagiŭ: — farfurii, cane smălțuite, sticlărie; pe cînd altele, după ceasuri de tocmeală, se hotăraŭ în fine pentru vr'o cratiță de tuciŭ saŭ o tinichea de apă, pe care o plăteaŭ și o ascundeaŭ, plecînd, parcă ar fi furat-o. Bărbații frecuentaŭ mai cu seamă locurile în care se desfăceaŭ obiecte trebuincioase pentru munca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și nevoile lor: — coase, pe care le băteaŭ îndelung cu un ciocănaș ca să le încerce; lanțuri de care; frînghii; căpestre de cînepă saŭ de curea; opinci. Mulți din ei căscaŭ gura și pe dinaintea baracelor, unde măscărici, preschimbați în draci, în păiețe saŭ în sălbateci africani, cu șerpi enormi încolăciți împrejurul corpului saŭ cu maimuțe pe umăr, manevraŭ, pe o strimtă estradă de scînduri, pentru a atrage atențiunea și a îndemna publicul să pătrunză în vizuinele lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/anul-1901-1932

XXVI.

Fetele lui Panțiru, împinse de curent, întrară în bîlciŭ cu aerile de cucoane mari ce ştiaŭ să ia cîte-odată; însă numaĭ decît se simțiră genate în acea înghesueală, în care nu puteaŭ să facă să reeasă îndestul toată importanța lor.

— «*Quelle sale cohue!* esclamă Eleonora, în limba sa preferită. Să trecem maĭ iute, căcĭ ne striveşte mojicimea!..»

— «*En effet!* replică Clotilda. Locul nostru nu e în această gloată, unde nu vezĭ o singură persoană *comme il faut!..*»

Din fericire, la cîțiva paşĭ de acolo, ele întîlniră pe Emilia Oarcă şi pe Sevastița Maghirescu, însoțite de Raşcu şi de Bilureață, carĭ, hotărît, păreaŭ că deveniseră bunĭ prietenĭ aĭ acestor doamne. Raşcu, dinaintea unei şandramale ce oferea premiĭ pentru jocurile de dibăcie, se încăpățîna să cîştige o oglindă, asvîrlind inele de fier într'un stilet, în care trebuia sa prinză pe unul din ele. Cu toate silințele ce-şĭ da însă, stîngaciŭ cum era din fire, el lovea mereŭ alături, ceea ce îl făcea să reînoească la fiecare moment inelele şi-l costa maĭ mult decît făcea oglinda. Bilureață, ală-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turi, se trudea să explice Sevastiței Maghirescu, care fără să pricea pă, îl asculta cu gura căscată, cauza acestui nesucces, atribuind-o influenței densității aerului asupra proiectilelor, teză pe care o auzise, de curînd, dela un ofițer de artilerie și pe care, după obiceiul său, era fericit să o repete, aplicînd-o cazului amicului său, deși se potrivea ca nuca în perete.

Cum le zări, Emilia Oarcă alergă întru întîmpinarea lor.

— «Bună ziua doamnelor și domnilor! zise ea întinzîndu-le mîna. Bine că ați sosit în fine! Fără dumneavoastră, tîrgul n'avea nici un haz!..»

— «Ești totdeauna amabilă, madam Oarcă, răspunse Eleonora, respirînd din adînc. Uf! bine că am scăpat din învălmășeala ceea, în care prostimea era să ne calce în picioare!..»

— «Și acum, ce ne facem? întrebă Clotilda, netezindu-și rochia. Încotro apucăm spre a nu mai cădea în *bagare* ca aceea din care am scăpat?..»

— «Dacă îmi permiteți, interveni Bilureață, aș fi de idee să vizităm mai întîiu curiozitățile bîlciului, locurile instructive și distractive dintr'însul. Vom trece pe urmă și pe unde se desfac mărfurile... Tocmai, adause el, avem, aci în față, un superb muzeu de celebrități, cu figuri de ceară, foarte, foarte interesante. De voiți să mă urmați, vom vedea pe principalii oameni iluștri ai secolului, în costumele lor autentice, chiar pe Papa dela Roma...»

Propunerea se primi, și Rașcu, care nu reușise să cîștige oglinda, deși cheltuise cinci lei pe inele, fu silit să-și lase îndeletnicirea și să urmeze pe tovarășii săi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaifans.ro/anul1901_1932

— «*Fi! quelle horreur!*» exclamă Clotilda, cum intră în muzeŭ, zărind în mijlocul încăperei un grup de ceară ce reprezinta un maimuţoiŭ, de o urîţenie şi ferocitate sălbatică, suit pe pieptul unei fete de o rară frumuseţe, leşinată pe un divan de spaima acelui monstru.

Eleonora îşi întoarse ochii cu pudicitate. Ea se interesa mai cu deosebire de o Cleopatră, muşcată de năpîrcă şi trăgînd să moară pe patu-i de paradă.

— «*Regarde, chéri! on dirait qu'elle respire!*» zise ea doctorului Bengalicĭ, arătîndu-i pieptul reginei egiptene ce palpita printr'un mecanism care-i da toate aparenţele realităţii.

— «În adevăr, replică acesta, păcat numaĭ că şi nu horcăe!..»

Ceilalţi defilaŭ pe dinaintea capetelor încoronate, — împăratul Wilhelm, Napoleon III, Sultanul, Ţarul rusesc, regina Victoria, etc. — înşiraţi d'alungul pereţilor de scînduri ai acelei şandramale, drepţi în rigiditatea lor macabră, cu ochii fără viaţă, cu figurile scoase ca din mormînt, inspirînd mai mult frica şi desgustul decît curiozitatea.

Bilureaţă atrăsese pe Sevastiţa Maghirescu dinnaintea unui grup ce înfăţişa execuţiunea împăratului Maximilian, între credincioşii săi Miramon şi Mejia, şi găsise o frumoasă ocaziune, de care profita, pentru a povesti moaşei comunale, care auzia pentru prima oară de aceste lucruri, tragica dramă din Queretaro, nu însă fără a o desnatura, presărînd-o cu inexactităţi şi inepţii, după obiceiul său.

Cînd se aflară de iznoavă afară:

— «Ia priviţi ce bine se *amuzează* prietinele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noastre! strigă Emilia Oarcă, arătînd, la cîţiva paşi de acolo, într'o cursă de căluşei, pe Elena Caponea şi pe Aneta Minghiruş, aşezate într'un soiu de *landó* de scînduri albastre, ce se învîrtea împrejurul unei axe, pecînd, în faţă şi la spatele lor, locotenentul Francisc Vaja şi căpitanii Alexandru Toroş şi Cristian Cenuşe, veniţi înadins din Constanţa, le făceaŭ escortă, pe simulacre de caĭ de lemn, repeziţi într'un galop vertiginos.

Întreaga companie se apropiă, însă trebui să aştepte ca cursa să se termine, mulţumindu-se a schimba, dela distanţă, semne de recunoaştere din mînă şi din batistă cu prietenii regăsiţi.

Cînd aceştia fură liberi, bucuria tutulor păru mare de a se afla împreună.

— «*Quel heureux hasard* d'a vă fi regăsit!» esclamă Eleonora, întinzînd mîna amicelor sale şi celor trei ofiţeri, carĭ se grăbiră să i-o sărute.

— «De mult sînteţi aci?» întrebă doctorul Bengalici, strîngînd, la rîndul lui, mînile ce se îndreptaŭ spre dînsul.

— «Da, răspunse locotenentul Francisc Vaja, am luat-o cam de dimineaţă. Nu e vorbă, nu ne căim, căci am avut ce vedea. Păcat numaĭ că e prea multă ovreime...»

— «Aceasta trebue să facă plăcere d-luĭ Biureaţă,» întrerupse căpitan Cenuşe, salutînd c'un zîmbet ironic pe judecătorul de pace.

— «Şi pentru care cuvînt?» voi să ştie acest din urmă, întorcîndu-i, cam înţepat, salutul.

— «Fiindcă aveţi aplecare pentru sgomot şi vor-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bă multă, răspunse Cenușe... O! în privința aceasta, n'aveți să vă plîngeți. Ați fost servit după poșta inimei!..»

— «Mi-e teamă că vă înșelați!» se mulțumi a replica Bilureață, cu răceală. Apoi, întorcîndu-se spre amicul său Rașcu, care sta alături de dînsul, adăogă încet, astfel ca să nu fie auzit decît de el singur:

— «Frontavoiul ăsta mă plictisește. Nu știu ce are de se tot ține de capul meu. O să vezi c'o să se întîmple scandal..»

Ceilalți porniseră deja înainte. Ei mergeau în bandă, vorbind în gura mare, vizitînd tot ce le ieșea înainte, intrînd prin panorame, cutreerînd menageriile, încercîndu-și norocul pe la loteriile cu numere cîștigătoare, cumpărînd tot felul de nimicuri: brățări de sticlă, balonașe de cauciuc, trîmbițe de carton sau de tinichea, îndopîndu-și gura cu fisticuri și cu alune prăjite, făcînd — militarii mai cu seamă — un tapaj infernal, ce silea pe țărani, totdauna respectuoși pentru uniformă, să se dea într'o parte ca să le lase loc liber.

Dinaintea unei tișghele ținute de un muscal cu barbă albă, ei deteră peste Tarsița Pepenel și Rîța lui Niță Cotoiu care tîrguiau turtă dulce.

— «Bonjur, madam Pepenel! bonjur, madam Cotoiu!... Bună e turta ceea, ca să cumpărăm și noi?..»

— «Bună ziua, doamnelor și domnilor!.. Da, ni se spune că e chiar acum sosită din Odesa. O luam pentru copii!.. Dar încotro ați apucat-o astfel cu toții? Luați-ne și pe noi!..»

— «Ne ducem la *Carul cu bere*, să ne răcorim. Dacă vă face plăcere, aidem să bem cîte-un pahar!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ele îi urmară. Pe drum, Eleonora şi Clotilda se opriră pe la diferite prăvălii, ţinute de ovrei, ca să cumpere cîte ceva, — stofe de mătase şi de catifea, obiecte de aur, bijuterii, — ce-şi propuseseră să dea cadoŭ soreĭ lor, Mariucheĭ, în ziua nunţeĭ. Celelalte se simţiră obligate să le imite esemplul, luînd şi ele ceea ce li se păru maĭ nemerit pentru ocasiune: Emilia Oarcă, un cordon de piele roşie, aşa zisă de Rusia, cu o frumoasă cataramă de peruzele false; Elena Caponea, o pereche de cerceĭ de aur, cu pietre pretinse de diamant; Aneta Minghiruş, o brăţară, asemenea de aur, goală în interior, însă împodobită cu o boabă de mărgăritar, ce se da drept *veritabil;* Sevastiţa Maghirescu, un serviciŭ de cafea de porţelan, garantat de Saxa, cu tava lui de aceeaşĭ materie; Tarsiţa Pepenel şi Rîţa Cotoiŭ, maĭ practice şi maĭ econoame, una o cană de apă, cu florĭ poleite, şi cealaltă un enorm vas de noapte. Bărbaţiĭ asemenea cumpărară oarecarĭ daruri pentru ginere: un frumos chimir de Braşov, cu florĭ de piele şi alămurĭ; o pereche de cisme, de iuft, cu talpa bătută în capete de cuie; un ceasornic de argint, cu lanţul lui; un topor american cu două tăişurĭ. Apoĭ, cînd toate aceste obiecte fură împachetate şi pornite la gazda fiecăruĭa, ceata îşĭ reluă drumul înainte, spre berăria unde-şi propusese să se oprească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

XXVII.

Instalat subt un mare umbrar de cetină de brad, cu mese şi scaune pretutindeni, într'un loc răcoros, cu vedere depărtată spre Flămînda şi înălţimile Măţăului, *Carul cu bere* era frecuentat, la acea oră, de tot ce Cimpulungul poseda mai distins. Doamne şi domni, din localitate, saŭ veniţi pentru vară în vilegiatură, se aflaŭ adunaţi acolo, la umbră, consumînd, într'un sgomot de glasuri abia dominat de instrumentele unui taraf de lăutari din Piteşti, bere rece, în butelii ţinute în ghiaţă. Din această cauză, fetele luĭ Panţiru, cu compania numeroasă ce le însoţea, avură la început dificultate să găsească locuri, toate fiind ocupate. Din norocire, ele fură văzute de Mişu Voinea şi de Gabriel Ruşescu, deja instalaţi, carĭ le poftiră la masa lor, destul de încăpătoare pentru a le permite tutulor să se aşeze, strîngîndu-se puţin.

— «Dar ştiţi, *messieurs*, *que c'est une véritable chance* d'a vă fi întîlnit! zise Eleonora, salutînd pe tinerĭ cu surîsul săŭ cel mai amabil. Fără d-voastră, ce ne făceam!..»

— «Coconiţelor, răspunse Mişu Voinea, norocul e pentru noĭ! Presenţa d-voastră şi a societăţii ce vă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

întovărășește ne amintește lucruri plăcute, acel dejun pe iarbă, spre esemplu, dela Plescioare, terminat într'un chip așa de neașteptat!..»

— «Și care putea să aibă urmări cu mult mai grave, grație...»

Bilureață, care făcuse această întrerupere, se opri deodată, fără să-și termine ideea.

— «Continuați! strigă căpitan Cenușe, găsind un bun pretext de a se lega de judecătorul de pace, pe care-l știa grozav de fricos. — Grație d-voastră, d-le Bilureață, trebue să zicem, căci practicați așa de bine politeța cu doamnele, încît le părăsiți tocmai cînd e mai multă trebuință de presența d-voastra...»

— «Pardon! protestă magistratul astfel interpelat. Doamnele nu erau espuse la nici un pericol ca să fi avut nevoe de mine, și dacă pericol s'a întîmplat mai în urmă, aceasta nu e din vina mea!..

— «Auz? ripostă Cenușe, umflîndu-și glasul și încruntîndu-și sprincenile, în gluma, pentru a impresiona pe interlocutorul său. — Atunci, pretindeți că eu aș fi cauza accidentului din peștera dela Brădițel?»

— «N'am zis aceasta!» asigură Bilureață.

— «Că aș pune așa de puțin preț pe viața acestor doamne, încît aș fi fost în stare să provoc o catastrofă care putea să le-o răpească?..»

— «Îmi atribuiți cuvinte pe care nu le-am rostit!..»

— «Și că, mai mult decît atît, după ce aș fi săvîrșit faptul ce-mi imputați, n'aș avea curagiul să-i iau răspunderea, ci aș căta să mă ascunz după deget!»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

— «Îmi e peste putință să pricep de unde deduceți acest lucru!..»

— «Că așî fi, în alți termeni, un laș și un om de nimic?..»

— «O asemenea idee n'a fost nicî odată esprimată de mine!..»

— «Dar știți d-voastră, d-le Bilureață, că aceasta constitue o insultă gravă ce-mî faceți?..»

— «N'am avut nici odată intențiunea de a vă ofensa!..»

— «Că pentru un om de onoare, ea nu se poate spăla decît în sînge?..»

— «În viață-mi, n'am acordat asemenea satisfacțiuni!..»

— «Și că vă voiŭ sili să eșiți cu mine pe tărîm?..»

— «Despre a easta, vă pot încredința că nu veți putea reuși nicî odată!..»

Dialogul, pornit pe povîrnișul acesta, putea să mai ție multă vreme, spre distracția asistenților, — chiar a lui Rașcu, care făcea haz, pe tăcute, de pusilanimitatea amicului săŭ. Însă chelnerul apăru cu paharele și sticlele comandate. Aceasta făcu o diversiune care permise discuțiunei să se potolească și conversației să ia o altă întorsătură.

De odată, căpitanul Alexandru Toroș strigă: — «Iată eroul dela Brădițel!» arătînd pe Niță Pălie, însoțind pe Ghică Panțiru, care se oprise dinaintea unei prăvălii de marchidănie, unde se vindeaŭ, printre alte mărunțișuri, lăzi de Brașov, costume preoțești, hamuri, luminări de ceară, alice și iarbă de pușca, espuse, ca mostră, în două strachini. Eî esaminaŭ o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pereche de cununii de metal galben, parcă ar fi voit să le cumpere.

Toţi se întoarseră. Eleonora şi Clotilda, vizibil indispuse de această apariţiune care atesta, în faţa lumei, rusticitatea originei lor, făcură o mişcare de nemulţumire. Însăşi Mariuca rămase rece şi indiferentă în faţa omului ce, peste cîteva zile, era să-i devie soţ. Adevărul este că această căsătorie nu era după placul ei, şi dacă nu refuzase să se facă, este fiindcă tatăl său promisese şi nu voia să iasă din cuvîntul lui. Însă, în inima sa, ea suferea de a deveni nevasta unui ţăran, atunci cînd surorile sale erau măritate cu domni dela oraş şi duceau o viaţă de cucoane.

Niţă Pălie văzu pe Mariuca şi pe surorile ei, observă mişcarea acestora şi răceala cu care-l privi logodnica sa, şi cu intuiţiunea oamenilor simpli, a căror soartă e în joc, înţelese îndată că o prăpastie esista între dînsul şi casa în care voea să intre. El plecă, deci, capul cu întristare. Toate scrupulele şi îndoelile de mai nainte îi reveniră, şi, în gîndul lui, iar începu să se ridice teribila întrebare dacă trebuea să meargă mai departe sau dacă nu era mai bine să-şi vază de treabă şi să renunţe la un pas ce numai spre fericire nu părea că are să-l conducă.

Cu toate acestea, bărbaţii se sculaseră cu toţii, şi, în semn de deferinţă, se îndreptaseră spre bătrînul Panţiru, pentru a i strînge mîna.

— «Bună ziua, nene Ghică. Ce faci aici? Hai să bem o bere împreună!...»

— «Bună să vă fie voea, dragii mei! Vă mulţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdrr1901-1932

mesc, nu pot. Mă uitam la pirostriile astea, pe cari aşi voi să le cumpăr».

— «Şi ce să faci cu ele? Ce? la Rucăr nu sînt asemenea scule?»

— «Ba da; dar s'aŭ cam învechit de atîtea capete pe cari aŭ fost puse. Mă gîndeam să le dăruesc bisericei, după ce vor fi slujit mai întîiŭ, ca nuoi, la cununia Mariuchei.»

— «Sînt, în adevăr, foarte frumoase! încredinţă Bilureaţă, după ce le esamină cu atenţiune. Aĭ zice tiara lui Saitafarnes...»

— «A cui? întrebă Panţiru, intrigat de acest nume barbar, pe care-l auzia pentru prima oară.

— «A lui Saitafarnes, regele Sciţilor! răspunse Bilureaţă, care citise de curînd istoria incidentului cu Rukomowski şi voea să arate că e în curent cu tot ce se petrece în lume.

— «A lui *Serta-ferta-neţ*, regele *Chiţilor?* se încercă să repete Panţiru, a cărui limbă nu era deprinsă cu inflexiuni aşa de complicate. — Mă! dar al dracului nume mai poartă şi ăla! Mai ştii? O fi însuşi uciga-l toaca!...»

— «Nu aşa! reluă Bilureaţă. A lui Sa-i-ta-far-nes! Ce? nu ştii?.. dacă vreĭ, să-ţi spuiŭ eŭ...»

El n'apucase să-şi termine propunerea, cînd o explozie teribilă zgudui aerul, răsturnînd şi împrăştiind tot ce se afla în prăvălie.

Bilureaţă căzu cu faţa la pămînt şi rămase locului ca mort.

Ceilalţi se aleseră numai cu comoţiunea saŭ cu puţină spaimă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce se întîmplase? Pe cînd judecătorul de pace se pregătea să inițieze pe Panțiru în misterele istoriei unor lucruri ce nu-l interesaŭ, căpitan Cenușe, plictisit de a-l auzi perorînd, voise să se întoarcă la masa unde rămăseseră cucoanele, și, înainte de a se depărta, își lepădase țigara. Aceasta, căzînd, înnemerise drept în strachina cu iarbă de pușcă, care luase foc și produsese exploziunea.

Bilureață, ridicat de asistenți, cari alergaseră în ajutorul luĭ, se constată că, afară de sperietură, nu avusese nici o vătămare serioasă. I se pîrliseră numaĭ mustățile și i se înegrise figura; dar aceasta nu era nimic pe lîngă ceea ce ar fi putut să i se întîmple. Cu toate acestea, el plecă supărat, văzînd că compania din care făcea parte, în loc să-i ia apărarea, desaprobînd pe Cenușe, rîdea pe înfundatele de halul în care se afla. Și astfel se termină, — cu adevărat foc bengal, — acea zi începută sub auspicii plăcute și care merita un sfîrșit maĭ frumos.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

XXVIII

Cu trei zile înainte de Dumineca fixată pentru nunta Mariuchei, grupuri de oameni, purtînd ploşci cu vin, urmaţi de cîte doi lăutari, — un flaut şi o vioară — cutreerau satul, intrînd din casă în casă, oprind pe trecători pentru a le oferi vinul de cinste. Aceasta constituia în acelaş timp o invitare la nuntă, şi necuviincios ar fi fost acela care n'ar fi răspuns la un asemenea apel. Tot de odată, mari pregătiri se făceau la casa lui Ghică Panţiru, transformată, pentru ocasiune, într'un cuib de verdeaţă. Porţile cele mari, cu straşină, parmaclîcul din afară, vasta tindă ridicată, cu cerdăcelul ei, fură îmbrăcate în cetină de brad, decorate cu ghirlande de flori. Asemenea, camerile de sus, spălate şi spoite din nou, se preschimbară în saloane de primire, cu pereţii îmbrăcaţi numai în scoarţe şi în velinţe, frumos lucrate, prinse, ici şi colo, cu şerveţele de in sau de borangic, cusute cu lînuri sau cu mătăsuri. Subt vastul şopron din fundul curţii, măturat şi lipit pe jos, golit de tot materialul ce se afla într'însul, se aşeză bucătaria, compusă din pirostrii, susţinînd căldări de aramă sau ciaoane de tuciu, în care avea să fiarbă bucatele, şi din frigări de lemn şi de fer pentru frip-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

turi. Ĭar în mijlocul curţii, subt un umbrar, întocmit pentru trebuinţă, se înfiinţă o lungă masă de scînduri, pe picioare bătute în pămînt, cu laviţe într'o parte şi în alta, pentru gloata invitaţilor de mina a doua, cari n'ar fi încăput în sofrageria de sus, rezervată familiei şi oaspeţilor de consideraţiune.

În fine, ziua cea mare sosi.

Dis-de-dimineaţă, pîlcuri de flăcăi, gătiţi în vestmintele lor cele mai scumpe, călări pe cai impodobiţi cu flori şi cu panglice, se perindaŭ, adevărate şuvelniţe omeneşti, între strada Păpuşei, unde se afla locuinţa miresei, şi Posada de-subt-Cruci, unde locuea ginerele, aşteptînd momentul oportun pentru a se constitui în ceată şi a forma, astfel, un cortegiŭ de onoare tinerilor soţi.

Înainte de amĭazi, Niţă Pălie, însoţit de tovarăşul săŭ, Moise Băgeac, care trebuea să-i servească drept martor, amîndoi gătiţi în haine de sărbătoare, sosi la locul de întîlnire, — casa lui Ghică Panţiru, — de unde nunta avea să pornească. Numaĭ decît, alaiul se constitui, şi, pe calea cea mai lungă, pe la marginea satuluĭ, pentru ca toţi să-l vază, se îndreptă spre primărie. În cap, mergeaŭ tinerii călăreţi, formaţi în roată, drepţi şi arătoşi pe caiĭ lor de munte, cu trapul mărunt. După dinşii, venea trăsura nunilor, împodobită cu florĭ, trasă de patru înaintaşi, cu hamurile legate în funte, cu batiste roşiĭ şi albe pe la căpeţele. În ea se suise Mariuca şi tatăl săŭ, care voea să-ĭ fie şi naş, iar, în faţă, pe scăunelul de dinainte, ginerele şi prietenul săŭ, Moise, considerat deja ca un membru al familieĭ. Urmaŭ după aceasta, în bună ordine, un şir neîntrerupt

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/mdr1901-1932

de birjĭ, aduse din Cîmpulung, fiecare gătită cu florĭ şi cu verdeaţă. Ele duceaŭ rudele miresei, pe surorile ei, cu bărbaţii lor, pe invitaţii mai de seamă, ca Aneta Minghiruş, Elena Caponea, Emilia Oarcă, Sevastiţa Maghirescu, Tarsiţa Pepenel, Rîţa Cotoiŭ, precum şi pe cavalerii ce, de obiceiŭ, însoţeaŭ pe aceste doamne: căpitanii Alexandru Toroş şi Cristian Cenuşe, veniţi înadins din Constanţa; locotenentul Francisc Vaja; tinerii Mişu Voinea şi Gabriel Ruşescu; nedespărţiţii Raşcu şi Bilureaţă, cel d'întiiŭ mai mălăeţ, cel d'al doilea mai firoscos şi mai vorbăreţ decît orĭ cînd. Acest din urmă îşi uitase de supărare, însă îşi răsese mustăţile, subt pretext că astfel avea mai mult aerul de magistrat, dar în realitate pentru a face să dispară orice urmă a accidentului din tîrgul dela Sfîntul Ilie.

La primărie, lucrurile se expediară cu repeziciune. Primarul, un moşnean din localitate, convins că îndeplineşte o pură formalitate, deoarece cununia cea adevărată era pentru dînsul cea religioasă, aminti pe scurt soţilor drepturile şi datoriile lor respective şi le puse întrebarea dacă se iaŭ din libera lor voinţă. Niţă Pălie se grăbi a răspunde afirmativ. Mariuca însă ezită un moment, turburată de această cestiune ca de un lucru neaşteptat, la care nu avusese încă timp să se gîndească. Apoĭ, cînd împinsă de tatăl săŭ, care sta alăturĭ, se hotărî să zică *da*, ea pronunţă acest cuvînt aşa de încet şi de încurcat, încît abĭa se putu auzi de ceĭ mai din apropiere. Faptul acesta băgă un fior în inima luĭ Niţă Pălie, şi un nor de întristare îĭ acoperi de odată fruntea. Cu toate acestea, timp nu era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pentru reflexiuni duioase. Ofiţerul civil pronunţase cuvintele că soţii sînt uniţi în faţa legei, şi deja gloata asistenţilor ce repezea spre a înfăţişa felicitările sale noueĭ perechi. Eleonora şi Clotilda, de aproape urmate de celelalte dame, se îndreptară spre sora lor ca s'o sărute. Ea însă, înecată, se lăsă, ca o massă, în braţele lor, silindu-se din răsputeri să-şi stăpînească lacrimile. Ghică Panţiru şi Niţă Pălie avură asemenea să sufere asaltul amicilor din sală, ce se înghesuează ca să i heretisească. Eĭ schimbară multiple şi sgomotoase sărutări cu ceĭ maĭ intimĭ; cu ceilalţi, lungi şi reinnoite strîngeri de mînă. Toţi repetaŭ: «cu noroc! să trăiţi! să vă trăească!..» Bilureaţă singur, spre a se distinge, crezu de cuviinţă să schimbe formula şi strigă: «la mulţi anĭ!» Aceasta-i atrase o severă observaţiune din partea căpitanului Cenuşe, care-i aminti, în faţa lumeĭ şi în termeni nu tocmaĭ măgulitori, că o asemenea urare, bună în orice ocasiune, la nuntă, avea un caracter de răŭ augur.

La biserică, ceremonia ţinu maĭ multă vreme. Preoţiĭ, crezînd că se recomandă, prelungiră oficiul peste măsură, ceea ce mări supliciul tinerilor soţi, doritorĭ să termine maĭ iute. Mariuca, maĭ cu seamă, palidă şi cu ochiĭ plecaţi, frumoasă, totuşi, maĭ presus de orice descriere, în costumu-i minunat din Rucăr, lucrat numaĭ în fir, mătase şi borangic, cu beteala-i strălucitoare ce-i cădea, ca un rîŭ de aur, până la călcie, sta perdută dinaintea altaruluĭ, alăturĭ de soţul săŭ, asemenea gînditor, aşteptînd cu nerăbdare ca slujba să ia sfîrşit pentru a se întoarce acasă şi a se uşura, închizîndu-se undeva şi plîngînd singură şi pe în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/ro/1901-1932

delete. Niță, din parte-i, simțind, de pe tremurăturile mînii soției sale, pe care o ținea într'a sa, ceeace se petrecea într'însa, își stăpînea cu greŭ emoțiunea și ar fi voit să fie departe de acolo spre a răsufla în liniște. Numai lumea din biserică, — mulțimea rudelor, a prietinilor și a invitaților, — găsea că lucrurile nu merg prea încet, și, veselă și negràbită, își trecea vremea ascultînd saŭ privind ceea ce se petrecea împrejuru-i, vorbind, pe șoptitele, de nimicurĭ saŭ schimbînd reflecțiuni răutăcioase asupra persoanelor și toaletelor ce avea în față-i.

De odată, corul intonă pe *Isaia dănțuește*. Nunii, dimpreună cu nașiĭ lor și cu preoțiĭ ce oficiaŭ, ținîndu-se de mînă, ocolirĭ de treĭ orĭ biserica. Apoĭ, Ghică Panțiru, Mariuca, Niță Palie și ceilalți membri aĭ familieĭ sărutară sfînta Evanghelie și cununiile, după care, serviciul fiind terminat, aceleași felicitări, urărĭ și îmbrățișărĭ reîncepură din partea rudelor, amicilor și asistenților. Atunci, nouiĭ luați, crezîndu-se în fine liberĭ, se îndreptară spre eșire; dar, aci, un noŭ obstacol le tăiă calea, oprindu-ĭ d'a înainta. Eleonora, Clotilda și celelalte persoane din societatea lor, pentru ca urme neșterse de prezența lor la acea solemnitate să rămîe, se vorbiseră să pue a se fotografia nunta în momentul cînd ea va pleca dela biserică și însărcinaseră, în consecință, pe Sevastița Maghirescu să obție acest lucru dela Isidor Umbertovici, fotograful maniac ce, precum se știe, era bine cu moașa comunală și se ducea regulat, după masă, pe cînd soția sa își făcea somnul, să-și desvolteze clișeurile în camera obscură ce luase cu chirie dela dînsa. Sevastița n'avusese mare greutate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să hotărască pe prietenul său a-i face acest serviciu, şi, de aceea, cînd Mariuca şi Niţă Pălie sosiră în tinda bisericei, la uşă, găsiră pe Umbertovici instalat în curte, în faţă, cu aparatul său cel mai bun, pregătindu-se a lua o *poză* de pe grupul ce înainta spre dînsul. Tînăra pereche fu nevoită să se oprească şi să aştepte locului mai bine de douăzeci de minute, pînă cînd fotograful îşi puse obiectivul la punct, până cînd rudele şi prietenele ce organizaseră surpriza îşi luară locuri şi atitudini avantajoase, pînă cînd se trase mai multe clişeuri, căci unul singur putea să nu reuşească, şi era indispensabil ca operaţia să dea un bun rezultat şi ca ocazia să nu fie perdută.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/ndr1901-1932

XXIX

Ghică Panţiru, voios şi cu surîsul pe buze, ca un om care a îndeplinit un act scump inimei sale, se întoarse singur şi pe jos dela biserică, unde rămăsese mai în urmă pentru a regula mica sa daraveră cu preoţii. În curtea casei, el găsi mai tot satul adunat. După ce dete încă odată mîna cu cei mai de seamă şi răspunse prin mulţumiri celorlalţi, cari îl aclamaŭ, el se duse de se aşeză pe o laviţă, din nainte pregătită, acoperită cu un plocat, frumos lucrat, unde, după datinele locale, mireasa trebuea să-l întîmpine, ca naş, cu o oală de vin şi să-i dea să se spele pe mîni dintr'însa. Mariuca însă nu se ivi îndată spre a-şi face datoria, şi bătrînul Panţiru trebui să aştepte mai bine de o jumătate de oră până să se arate în fine. Ea se făcuse nevăzută, cum se întorsese dela biserică, stînd ascunsă şi încuiată într'o cămăruţă înfundată, de unde surorile ei o scoaseră, cu ochii roşii, pentru a o duce către tatăl lor care aştepta. Incidentul acesta, plin de înţeles pentru ginere, care, cu intuiţiunea naturelor simple, ghicise cauza lipsei soţiei sale, trecu, totuşi, nebăgat în seamă de ceilalţi, căci lacrimile şi turburarea fetei se atribuiră emoţiunei ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ea trebuea să simţă într'o ocaziune aşa de însemnată pentru dînsa.

Cu toate acestea, jocul începuse. La sunetul muzicei unui taraf de lăutari, compus din patru vioare, patru cobze, două naiuri şi un bas, fetele şi flăcăii se prinseseră de mîni şi formaseră, în curte, pe covorul de iarbă verde ce se desfăşura în faţa casei, şi subt ochii mulţimei care privea, o horă mare, în care robusta frumuseţe a dănţuitorilor rivaliza cu pitorescul şi varietatea costumelor. Eraŭ, într'un amestec nedescriptibil de stofe şi de culori, marame, unele foarte lungi şi bogate, cu flori variate din ţăsătură; fote, strîmt înfăşurate pe după şolduri, pentru a lăsa să se desineze formele, cu late borduri de fir saŭ de mătase pe fonduri, în genere, roşii saŭ negre; cămăşi de in subţire saŭ de borangic, cu largi mîneci suflecate, cusute numai în linuri saŭ în ibrişimuri; mintene de postav, fără mîneci, cu gulerul, — de pluş saŭ de catifea, — verde, roşu, galben saŭ albastru, cu găetane pe la cusături; ciorapi albi saŭ negri, de aţă saŭ de bumbac, în ghete de vax saŭ de piele galbenă, ba chiar în pantofi de lac. Fetele îmbrăcaŭ acelaş costum ca femeile măritate, cu singura deosebire că aveaŭ capul gol, coadele lăsate pe spate şi late panglici ce, la unele, le cădea pănă la călcie. La multe din ele, o simplă cordea le încingea capul, peste creştet, înnodîndu-se, la ceafă, subt coade. Cît despre bărbaţi, ei purtaŭ, pe subt mintene la fel cu al femeilor, cămăşi de cînepă înălbită, lucrate în casă, cu mînecile largi, vărgate cu galben, cu poalele creţe, cusute în bibiluri, mai lungi şi mai trase la spate. Căciuli de oaie, la unii; pălării de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pislă, la alţii; de pluş, negru saŭ cafeniŭ, la cei mai eleganţi; cioareci saŭ iţari de dimie albă; cingători de lînă, de bete saŭ de piele; cisme cu carîmbi, ghete de iuft saŭ simple opinci, complectaŭ portul lor, pe atit de simplu pe cît de original, ce da o notă veselă şi caracteristică mulţimei.

Hora îşi continuă multă vreme evoluţiunile sale pînă cînd mireasa se decise să vie, după obiceiŭ, a se prinde şi ea într'însa. Ea apăru în fine, dar într'un tîrziŭ, adusă, tîrîtă, pentru a zice astfel, de soţul săŭ, şi, palidă, cu o figură ce în zadar se silea s'o facă să pară veselă, frumoasă totuşi mai presus de ori ce expresiune, rupse lanţul mînilor împreunate, intră în horă şi făcu cîţiva paşi alături de Niţă Pălie. Aceasta dete tutulor ocaziunea s'o admire şi să fericească pe norocosul muritor căruia îi fusese dat să posede o asemenea comoară. Numai el, nenorocitul, ştiind ce abis exista între dînsul şi inima nevestei sale, nu era de această părere, îşi plîngea soarta pe tăcutele şi se căia deja de greşala ce făcuse, luînd-o!

După horă, se urmară multe alte jocuri, — sîrbe, brîuri, bătute, — unele mai animate decît altele, cari puseră, pînă seara, floarea tinerimei în mişcare. La nici unul din ele însă Mariuca nu mai voi să participe, retrasă şi, pentru a zice astfel, zăvorîtă în odăile de sus, unde invitaţii mai de seamă se strînseseră pentru a petrece între dînşii, a se da la danţuri mai nobile, — boereşti, — la muzica unui alt taraf de lăutari, mai subţiri, aduşi înadins din Piteşti.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXX

— «Madam Bengalici, ce bine vă vine pălăria asta! O admir de azi dimineaţă! De sigur, trebue s'o fi comandat la Paris, căci la noi nu crez să se găsească modeluri ca acesta . . .»

Era Emilia Oarcă care se exprima astfel, deşi, la biserică, ea nu făcuse decît să rîză încet, cu Sevastiţa Maghirescu, de coafura *Petrei lui moş Ghică Panţiru*, pe care o compara, cu răutate, cu o cratiţă aşezată pe capul unei duloaice.

Eleonora, măgulită de întrebare, răspunse cu surîsu-i cel mai amabil.

— «*En effet*, am adus o astă primăvară pentru un botez, fără să pot prevede că, a doua oară, voiŭ avea ocaziunea să o puiŭ la nunta surorei mele! . .»

— «Îţi place? şopti Emilia Oarcă, la urechea moaşei comunale, care se ţinea cît putea ca să nu pufnească. Te asigur că am văzut-o, înainte de Paşti, la fereastra unei marşande jidance de pe Calea Moşilor . . .»

În timpul acesta, tăvile cu bomboane, cu glasele, cu dulceţuri de smeură, industrie a Cîmpulungului, cu pişcoturi circulaŭ prin camere. Se destupaseră şi cîteva sticle de şampanie, şi Bilureaţă, pentru a eclipsa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom:1901-1932

închinările fără fraze ale celorlalți, se încercase să ție un toast în regulă, însă nu-l putuse termina, încurcat și intimidat de privirile ironice ce-i arunca căpitan Cenușe.

De odată, locotenentul Francisc Vaja se sculă.

— «Cuconiță, îmi faceți onoarea unui *tur* de vals?»

Elena Caponea, căreia se adresase această invitare, se agăță, grea și massivă cum era, de umărul adoratorului său, și amîndoi începură să se învirtească prin odae. Celelalte dame, solicitate de cavalerii lor, se grăbiră să le imite exemplul, Aneta Minghiruș condusă de căpitan Alexandru Toroș; Eleonora și Clotilda de soții lor, doctorul Bengalici și Irimescu-Răstoacă; Sevastița Maghirescu de Rașcu; Emilia Oarcă de Bilureață. Acest din urmă nu se lăsă până nu făcu un nou pocinog, căci, ca să s'arate bun conducător, voi să se strecoare, cu dănțuitoarea sa, printr'un loc prea strîmt, între două perechi, însă manevră așa de greșit, încît se izbi de o servitoare care aducea o tavă cu dulceață, o răsturnă, cu tavă cu tot, și căzu el însuși, lovindu-se tare cu capul de scînduri.

După o mică pausă, provocată de acest accident, care stîrni rîsul tutulor, danțul începu cu mai multă ardoare, puindu-se la contribuție tot repertoriul choregrafic uzitat în asemenea ocaziuni, — polci, valsuri, cadriluri. Se făcu chiar un cotilion final, dirigeat de căpitan Cenușe, care profită de ocaziune pentru a supune pe Bilureață la multiple și grele încercări, obligîndu-l să facă cîteva figuri nu tocmai compatibile cu calitatea lui de magistrat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXI

Afară, în curte, petrecerea nu era mai puțin animată. Pe lîngă danțurile naționale cari se succedaŭ și la cari participaŭ, fără deosebire, bărbați, femei, fete și flăcăi, două butoaie cu vin, ce se puseseră la dispoziţiunea celor ce, bînd, credeaŭ că se răcoresc, contribueaŭ puternic a mări veselia tutulor. Spre seară însă, jocul se suspendă pentru a se permite invitaților să se ospăteze. La un semnal dat de Ghică Panțiru, care, dimpreună cu ginerele saŭ, voise să ia parte la banchetul țărănesc, lumea începu să se îndrepteze spre umbrarul din fund, destinat a servi, după cum am spus, drept sofragerie populară. Aci, pe imensa masă de scînduri, cu laviţe, acoperită, pentru circumstanță, cu o față de pînză albă, peste care se așezaseră, de jur împrejur, farfurii și ștergare, fără alte tacîmuri decît linguri de metal, se serviseră deja bucatele. Ele se compuneaŭ din cozonac, din o ciorbă de carne de oaie, bătută cu oŭ și cu oțet, din pui fripți și din lapte cu orez. Deși simple în aparență, aceste mîncări constituiaŭ, pentru niște tocmacuri de prinse cu regimul frugal ce obicinuiaŭ, un regal împărătesc, și, de aceea, toți le făcură cea mai mare cinste,

Muzeul Digital al Romanului Românesc

indestulîndu-se din ele pecît le încăpu pe gură. Ghică Panţiru, din capul mesei unde se aşezase, privea cu plăcere şi se bucura de pofta oaspeţilor săi. El avea ochii pretutindeni, nu-şi da astîmpăr, voind să vază pe toţi mulţumiţi şi fără lipsă de nimic, striga la servitori să mai aducă din ce nu se ajungea, şi, în acelaş timp, spunea, rîdea, se amesteca în vorba celorlalţi, adresa fetelor şi nevestelor glume ce provocaŭ hazul tutulor.

— «Mai încet, lele Zamfiro! strigi ca o găină care a ouat!..»

— «Dar bine înţelegi, surată Dino. Ţi-e mintea deschisă ca a unei fete mari a doua zi după nuntă!..»

— «Ce stai cu nasul în sus, Paraschivo? Ori te uiţi să vezi cum rîd muştele?..»

— «Bravo ţie, Alexandrino! Aşa zic şi eŭ. Mănînci şi bei ca un om ce se scoală de pe boală!..»

— «Frumos mai caţi la bărbatul tăŭ, Marino! Ne vine să credem că ţi-e drag ca o blană în luna lui Cuptor!..»

— «Prea isprăvişi iute, Frusino. Îţi trebue, ţie, ca să te saturi, mai puţină vreme decît unui vrăbioiŭ ca să-şi calce soţia!..»

— «Nu mai spui nimic, Ileano? Hai! vorbeşte! Nu sta tăcută ca un cuc fără cuib!..»

— «De bine ce petreci, Anico, cască ca un peşte pe masa unei bucătării!..»

— «Auzindu-te vorbind astfel, lea Safto, îmi vine să crez că aĭ mai multă ciudă în inimă decît boabe de grîŭ intră într'un buzunar...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Mă întrebi dacă asta-mi place, Catrino? Da. Ca un pat la doi tineri de curînd luaţi . . .»

Şi cîte altele.

În sufrageria de sus, spoită şi frumos împodobită cu flori şi cu verdeaţă, se servea, în acelaş timp, masa mosafirilor de distincţiune, la care luaŭ parte, afară de vechile noastre cunoştinţe, pe cari le-am întîlnit în diferitele fase ale acestei poveşti, cîţiva invitaţi din Cîmpulung şi din Rucăr, unde se aflaŭ în vilegiatură. Eleonora făcea onorurile cu amabilitatea ce-i plăcea să arate de cîte ori juca rolul principal. Mariuca, frumoasă ca totd'auna, în costumul ei strălucitor de mireasă, luase şi ea loc, alături de surorile sale, însă mintea nu-i era la mîncare, ci sta tristă şi tăcută în mijlocul sgomotului şi veseliei ce domneaŭ împrejurul ei.

Masa, de altmintrelea, era aleasă şi bine servită. După mezeluri, — icre negre, salam, sardele, brînzeturi, — se dase supa, o supă gustoasă de zeamă de găină; apoi, peştele, nişte păstrăvi frumoşi, aduşi din Oticu, dela obîrşia Dîmboviţei, cu asezonament de lămîie şi de unt-de-lemn; pe urmă, două feluri: pui de porumbel cu mazăre boabe şi răţusce cu capere şi cu sos de pătlăgele roşii; în fine, friptura: cocoşi de pădure, împuşcaţi în brădetul din Boteanu şi ţinuţi cîteva zile în oţet ca să li se frăgezească carnea. Ca desert, eraŭ prăjituri şi fructe.

Cu cît ospăţul mergea spre sfîrşit, cu atît sgomotu şi veselia deveneaŭ mai accentuate. Barbaţii, — ofiţerii, mai cu seamă, — serviţi cu abundenţă dintr'un vin de Dealu-Mare, vechiŭ şi galben ca chihlibarul, prinseseră la limbă şi umpleaŭ odaea de asurzitoarele lor discuţii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr/1901-1932

la cari se amesteca glasul ascuţit al cucoanelor. Raşcu, în calitate de literat al companiei, promitea, emoţionat, să facă o dare de seamă sensaţională, cum nu se obicinuia, pe care spunea că avea de gînd să o publice în marile ziare din capitală, cu rugăciune către celelalte s'o reproducă.

— «Veţi vedea, conchidea el; va fi admirabil; veţi fi, sînt sigur, pe deplin mulţumite!..»

— «Şi ce veţi pune într'însa?» întrebă Sevastiţa Maghirescu, cu interes.

— «Ce voiŭ pune? Dar tot ce am văzut! Descrierea nunţii la care am asistat, a jocurilor, a costumelor şi toaletelor, a graţiei persoanelor aci prezente... printre cari figuraţi cu atîta distincţiune, adaose el cu glas galeş, dindu-şi ochii peste cap ca un peşte ce trage să moară.

— «*Alors, pour être exact*, va trebui să vă dăm cîteva note,» întrerupse Clotilda.

— «Inutil! replică Raşcu. Exactitudinea nu e de rigoare în asemenea materie; destul numai ca descrierea să fie măgulitoare. În viaţă-mi, am făcut multe dări de seamă, şi de lucruri cu mult mai importante, de cărţi apărute, de opere dramatice, de lucrări artistice de tot felul şi la cari, vă mărturisesc, nu mă pricepeam de loc. Cu toate acestea, nu m'am preocupat nici odată să fiŭ exact. Puţină imaginaţie şi multă mlădiere, iată tot ce mi-a fost de ajuns pentru a eşi cu bine!..»

— «Atunci, îi plîng pe ceî ce vă citesc! exclamă, în chip de concluzie, căpitan Cenuşe, care sta alături

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi care avea pentru Raşcu aceeaşi antipatie ca pentru Bilureaţă, poate din causa prieteşugului lor.

Însă cafeaua se servise, şi toţi eşiseră în pridvorul de afară ca să o ia. Acolo, un spectacol unic în felul lui îi aştepta. Ţăranii, sculaţi şi ei dela masă, înfierbîntaţi de mîncare şi de băutură, căci se destupaseră, după cum am spus, mai multe butoaie în cinstea lor, aprinseseră un foc mare în mijlocul ogrăzii şi încinseseră un joc năpraznic la lumina lui. După ce priviră cîtăva vreme cu interes, domnii şi doamnele de sus se simţiră, la rîndul lor, ispitiţi să le imite exemplul. Ei reîncepură, deci, danţurile lor de mai nainte, şi, astfel, petrecerea ţinu până la ziuă. Ba se prelungi şi a doua zi şi ziua cealaltă, astfel că nunta Mariuchii ţinu trei zile şi rămase de pomină în Rucăr, unde nu se mai văzuse o altă nuntă aşa de veselă, de frumoasă şi de bogată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXII

Căsătoria Mariuchei cu Niţă Pălie nu era, nu putea să fie din cele potrivite. Crescută în belşug; întreţinută, prin posiţiunea tatălui său în sat, în credinţa că era dintr'un aluat superior celorlalţi ţărani; în contact cu o lume relativ mai cultă; împinsă, afară de aceasta, de exemplul surorilor sale, care luaseră *boeri* dela oraş drept soţi, şi nevoind să rămîe mai prejos decît ele, — fata cea mică a lui Ghică Panţiru primise, după cum s'a putut vedea din cele ce precedă, cu displăcere ideea de a deveni nevasta unui băiat dela ţară, fără posiţiune, fără instrucţiune, fără avere, care-şi cîştiga viaţa cu munca mînilor şi care nu putea să-i satisfacă nici unul din visurile ceşi formase despre existenţă. Cu toate acestea, deprinsă a asculta de vorba părintească, ea se supusese voinţei tatălui său, scîrbită însă, dela început, de acela pe care soarta i-l dase drept bărbat, hrănind în inima sa numai răceală şi dispreţ pentru dînsul. Din parte-i, Niţă Pălie, deşi iubind pe soţia sa cu o iubire ce mergea pînă la nebunie, ce l-ar fi împins să săvîrşească fapte desnădăjduite pentru a-i fi plăcut, simţea, după cum am arătat, prin instinct, că ea nu fusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

făcută pentru dînsul şi că viaţa lor va fi o nenorocire. Totuşi, cînd ocazia se înfăţişă, el nu putu rezista dorinţei de a o lua şi lăsă lucrurile să-şi urmeze cursul, tot sperînd că, poate, se înşeală şi că ele nu sînt aşa de rele precum şi le închipuia.

Nepotrivirea dintre dînşii se învederă chiar din primele zile.

Într'o dimineaţă, Niţă văzu pe Mariuca, sculată înaintea celorlalţi, gătindu-se cu îngrijire, pecînd servitorii din curte alergaŭ de colo pînă colo, tăiaŭ păsări, frigeaŭ pui, îndesaŭ dăsagii cu fel de fel de merinde. În acelaş timp, mai mulţi cai, cu şelele puse, aşteptaŭ, afară la poartă, legaţi de parmaclîcul ogrădei. Ceva neobicinuit se pregătea, fără îndoeală, în care nevastă-sa părea a fi amestecată. Niţă voi să ştie ce se petrece.

— «Mariuco, îi zise el cu blîndeţe, intrînd în odaea-i, — de dimineaţă mai te îmbraci astăzi! Te duci oare undeva?

— «Da, mă duc! răspunse Mariuca scurt.

— «Şi unde? întrebă Niţă tot cu blîndeţe.

— «Iacă undeva! Ce-ţi pasă?.. Mă duc cu surorile mele la Păpuşa.»

— «Dar drumul e lung şi răŭ pînă acolo. Să nu vi se întîmple ceva...»

— «N'ai grije; nu ni se întîmplă nimic. Afară de aceasta, nu vom fi singure...»

— «A! vor mai fi şi alţii?.. Şi cînd vă întoarceţi?..»

— «Prea vrei să ştii multe!.. Poate diseară, poate mîne...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

— «Dacă vrei, merg și eŭ cu voĭ.»

— «Nu! la focu! N'aĭ ce căta acolo!..»

— «Și pentru ce? Oare ți-e rușine cu mine?..»

— «Pe semne. Sînt domnĭ carĭ ne însoțesc, și n'aĭ nici o potrivealâ cu dînșiĭ. Vorba aia: nu-ți vîrî lingura unde nu-ți fierbe oala!..»

— «Bine, Mariuco! Dacă zicĭ așa, așa să fie!..»

Și Niță, cu durerea în inimă, lăsă pe nevastă-sa să plece într'o escursiune maĭ dinainte aranjată între ea și surorile eĭ, întovărășită de o numeroasă companie de civilĭ și militarĭ, ce se învîrteaŭ împrejurul eĭ, făcîndu-ĭ ochĭ dulcĭ, și din carĭ, pe unĭĭ, el îĭ vedea pentru întîia oară.

Altă dată, o întîlni pe Valea lui Eclea, ducîndu-se, în societatea aceloraș persoane, de carĭ, acum, nu se maĭ putea despărți, spre vîrful Căpitanului, la deal, unde, după proviziunile ce luase, se vedea că avea să stea toată ziua. Cum o zări, el se opri în loc, așteptînd momentul să-ĭ vorbească. Dînsa însă, jenată de prezența lui, ca de a unui om de condițiune inferioară, cu care nu voia să aibă relațiunĭ, îĭ întoarse spatele, făcîndu-se că nu-l vede, rîzînd și glumind cu tovarășele sale ca de lucrurĭ indiferente. El trebui să o lase să treacă, neîndrăznind să deschiză măcar gura, urmînd-o, totuși, mult timp cu ochiĭ și scoțînd, cînd dispăru la un cot al văeĭ, un oftat adînc, pornit chiar din fundul pieptuluĭ.

El avea să îndure, astfel, aproape zilnic, disprețul și indiferența soțieĭ sale. Dar purtarea acesteĭa cu dînsul, umilitoare cînd se găseaŭ în fața lumeĭ streine, devenea cu totul crudă de cîte orĭ rămîneaŭ amîndoĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singuri. În acele momente, Mariuca făcea tot ce-i era prin putință ca să-l descurageze sau să-l scîrbească. Ea se așeza, d'o parte, în vre un colț retras al camerei, unde sta posomorîtă și pe gînduri, fără a-i adresa o singură vorbă. Apoi, dacă-l vedea că se pregătește, el, să-i spue ceva, se scula numai decît pentru a-și face de treabă și a nu asculta ceea ce zice; umbla forfota și fără trebuință dintr'o odae în alta: scotocea prin dulapuri, par'că ar fi perdut vre-un lucru însemnat ce nu putea să regăsească; își mîngîea pisicele, desmierdîndu-le prin cuvinte dulci ce, lui, nu-i adresase nici odată; îl întrerupea prin exclamări sau reflecțiuni de o vulgaritate ce-i tăia tot gustul de a urma înainte, sau, pretextînd vre-o îndispoziție subită, vre-o durere de cap nesuferită, se retrăgea în odaea de alături, unde se închidea cu cheia și rămînea acolo pînă o doua zi, numai în ciuda lui și ca să nu fie la un loc cu dînsul.

Niță înghițea aceste neajunsuri tot sperînd că sînt trecătoare și silindu-se, prin supunere și blîndețe, să le micșoreze gravitatea. El credea încă că lumea dela oraș, cumnatele sale mai cu seamă, de care Mariuca nu se mai putea deslipi, turburau și stricau caracterul acesteia, și aștepta cu nerăbdare sfîrșitul verei și plecarea acestor oaspeți supărători pentru fericirea sa. Pănă atunci, el căta să uite, să rabde, să treacă cu vederea, ajutat în aceasta încă de numeroasele sale ocupațiuni, căci Ghică Panțiru, luîndu-l drept ginere, îi dase administrarea averei sale pe mînă. Secundat de Moise Bageac, în tovărășia căruia continua să trăească, ca mai nainte, el își trecea zilele într'o continuă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mișcare, mereŭ cu treabă, mereŭ afară din sat, la munte, perindindu-se dela o margine la alta a vastelor proprietăți ale socrului său, supraveghind pe oamenii acestuia, tocmiți la lucru, lucrînd el însuși fără preget, cu aceeași ardoare de odinioară, ca în timpul cînd era nevoit să-și cîștige viața prin muncă.

Oriunde se afla însă, de orice încerca să se apuce, oricum căta să se amețească, o idee stăruitoare, mereŭ aceeași, se înfățișa neîncetat minței sale și nu-i da un moment de pace. — «Ce-o fi făcînd Mariuca? se întreba el într'una. Ce-o fi avînd cu mine, de nu mă poate suferi? Prin ce ași aduce-o să mă iubească?..» Și, preocupat de aceste întrebări, cădea îndată pe adînci gînduri. Cu ochii mari deschiși, pironiți în gol, uitîndu-se fără să vază, el începea atunci, deștept, să viseze, să facă planuri, să combine mijloace. Și fericirea trecea adesea pe lîngă dînsul în acele consfătuiri intime cu el însuși. Împins de imaginațiunea sa, îndreptată mereŭ spre acelaș țel, iubirea Mariuchei, el inventa, cu puterea dorinței nesatisfăcute, lucruri ce, pentru moment, îl umpleaŭ de bucurie, căci i se păreaŭ adevărate, însă îl aruncaŭ, puțin mai în urmă, cînd se trezea, în durerile realității și ale desamăgirei. El își închipuia, — și acesta era visul lui preferit, — că un mare eveniment s'a întîmplat, un cataclism teribil, un războiŭ distrugător a căzut peste țara în care trăia. Ce să devie, nenorocita de ea, căci nimeni nu îndrăznea să-i sară în ajutor. Atunci el se scula. Tînăr și voinic cum se știa, el își simțea puterea să o scape, se sacrifica pentru binele ei, lăsa tot, pleca de acasă, se ducea unde pericolul era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai mare, şi după lupte uriaşe, după minuni de bărbăţie, revenea învingător, aducînd mîntuirea, aclamat de o lume întreagă. Pe de altă parte, regele saŭ împăratul loculuĭ, plin de recunoştinţă, îl chema dinainte-i, îĭ da rangurĭ şi bogăţii, îĭ propunea chiar, ca în poveşti, pe fiică-sa drept soţie. El însă, cu inima prinsă de o altă dragoste, refuza mîna prinţesei, şi, grăbit să revază pe iubita sa, se ruga să-i dea voe să se întoarcă mai iute acasă. Urmat de o ceată numeroasă de ostaşi şi oameni de serviciŭ, tîrînd după dînsul care cu aur şi cu pietre nestimate, el sosea în Rucăr, la casa lui Ghică Panţiru, unde Măriuca, mai frumoasă decît oricînd, îi eşia înainte, cu braţele deschise, înduplecată şi cucerită prin isprăvile ce săvîrşise şi prin lucrurile ce aducea, dîndu-i-se trup şi suflet, iubindu-l şi desmierdîndu-l, zi şi noapte, trăind cu el, neschimbată, pănă în adînci bătrîneţe, la sfîrşitul vieţii lor.

Alteorĭ, începea să se dojenească el singur, aruncînd toată vina asupră-şi.

— «Nu vezĭ, mă prostule, îşi zicea el, bătîndu-se cu pumnul în cap, că răceala ei vine din sfiala ta faţă de dînsa? Dacă ai fi altfel, şi ea, de sigur, şi-ar schimba purtarea. Ce crezi oare că femeilor le place să staĭ dinainte-le cu gura căscată, uĭtîndu-te cu jînd la ele, ca un nătărăŭ, şi neîndrăznind să întinzi măcar mîna pentru a le apuca şi strînge de mijloc? Dar ele îşi bat joc de asemenea oameni! Lor le trebue bărbaţi cutezători şi sdraveni, carĭ să le ĭea pe d'a 'nsusele şi să le facă să simţă că sînt mai slabe, iar nu mortăciuni ca tine, carĭ se mulţumesc să ofteze, cînd sînt singurĭ, şi să înghiţă în sec! Ia bagă niţică inimă în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tine, și ai să vezi cum se vor schimba lucrurile! Mare mirare chiar dacă, atunci, Măriuca n'o alerga, ea, după tine și nu te-o plictisi cu o dragoste de care, azi, nici nu voește să auză vorbindu-se!...»

Apoi, după un moment, relua cu mai multă tărie:

— «Te vaeți că te nesocotește. Dar ce-ai făcut, mă rog, până acum, ca s'o sileștí să aibă slăbiciune de tine? Spusu-i-ai vre-o dată că o iubești? Deschisu-i-ai un minut inima ta, ca să vază ce comori de dragoste se află într'însa, adunate și păstrate acolo cu sfințenie pentru ea singură! Aș! nici prin gînd nu ți-a trecut să aibi îndrăzneala aceasta! Deși umbli de ani după dînsa, ea poate nici nu știe că te topești după ea! Și mai te miri că-ți întoarce spatele și fuge cînd te apropii! Dar are dreptate, sărăcuța! Prea bine face, și oricare alta, în locu-i, tot astfel ar fi făcut, dacă nu și mai rău!...»

Îmbărbătat prin aceste reflecțiuni și altele ce-și făcea, el lăsa atunci tot baltă, ruga pe Moise să rămîie la treabă, în locu-i, și alerga, ca un nebun, acasă, nerăbdător să spue nevestei sale tot ce avea pe inimă și ce regreta că nu-i spusese încă. El spera să o miște prin cuvintele de dragoste ce-i ardeau buzele și să-i moaie, astfel, răceala. Singura vedere a Mariuchei însă, cînd se afla în fața-i, îi tăia mai tot curagiul. Pe urmă, el și-l perdea cu totul cînd dînsa, înainte chiar de a-l fi lăsat să-și deschiză gura, îl întîmpina în termeni răuvoitori, pe un ton grețos, ce o femee nu întrebuințează decît cu omul pe care nu-l poate suferi.

— «Iar ai venit? îi zicea ea, cum îl zărea intrînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în curte. Se vede că nu-ţi place treaba de te întorci aşa de des acasă.»

— «Am venit, Mariuco, fiindcă mi se făcuse dor de tine şi voeam să te văz înainte d'a mă duce iar la munte!...»

— «Puteaĭ prea bine să te scuteşti de osteneala aceasta, căci nu era nici o nevoie!»

— «Ba, da! din potrivă. Pentru mine, trebuinţa era mare. Departe de tine, nu mai dorm, nu mai trăesc...»

— «Maĭ încet, mă rog! Ştii că dragoste prea multă nu-mi prea place!...»

— «Şi pentru ce, Mariuco? Nu sînt bărbatul tău? N'am dreptul să te iubesc?...»

— «Şi eŭ am pe acela d'aţi zice să-mi daĭ pace.»

— «Astfel răspunzi cuvintelor mele de iubire, Mariuco? Dacă te supăr, spune-mi să mă duc, şi plec îndată...»

— «Îmi vei face plăcere.»

— «Aşa dar mă goneşti, fără a-mi zice măcar o vorbă bună, care să-mi meargă la inimă?»

— «N'am vreme să mă ţiŭ de fleacuri.»

— «Mariuco, încă o dată, nu-ţi face păcat cu mine! Spune-mi, cel puţin, că nu mă urăşti...»

— «De ce nu-mi ceri mai de grabă un înscris la mînă că mor după dumneata!...»

— «Bine, Mariuco, am înţeles! Mă duc şi multă vreme n'am să maĭ daŭ pe acasă.»

— «Ce bine o să faci!...»

— «Înainte de a pleca, o singură rugăciune. Dă-mi voie să te sărut odată!...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatreiv.vania.ro/mdrr1901-1932

— «Ba asta vorbă să fie!...»

Apoi, fiindcă insista, ea-l respingea, supărată, printr'un: «haĭ! te cară!» din cele mai brutale, şi alerga de se închidea în odaea sa, unde rămînea până cînd îl simţea că a plecat.

El se întorcea la lucru, desperat, cu moartea în suflet. Atît de mare era puterea iubirei sale însă, încît, puţin după aceasta, reîncepea să spere, imputîndu-şi nesuccesul propriei sale nedibăcii, acuzîndu-se că nu avusese destulă măsură, că o luase prea cu repedele şi aşteptînd ocazia să-şi rennoească declaraţiile, cu risicul de a fi întîmpinat prin noi umilinţe şi ocări.

Lucrurile merseră astfel toată vara, până pe după Sîntă-Mărie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXIII

În dimineaţa aceea, Niţă Pălie se întorcea din Peatra Craiului, — dela Funduri, — unde fusese ca să vază stîna de vaci ce socrul său ţinea în acel loc.

După ce înnumărase vitele şi constatase că totul e în regulă, el nu putuse rezista plăcerei de a se sui în vîrful muntelui, pe creastă, pentru a încerca să întoarcă o privire spre Rucăr. El ştia foarte bine că, de acolo, nu va putea zări satul său dorit, ascuns cum era, în vale, după înălţimi; totuşi, voia să-şi arunce măcar ochii în direcţiunea lui, drag cum îi era fiindcă într'însul se afla fiinţa ce, în lume, îi era mai scumpă decît toate, adică Mariuca.

Urcat pe munte, el stătuse multă vreme plecat pe prăpastia ce se deschide în partea cealaltă, spre apus, uitîndu-se fără spaimă în jos. În partea aceea, în adevăr, priveliştea e îngrozitoare, căci stînca, dreaptă şi abruptă ca un perete, se afundă vertical în adîncimi pe cari ochiul nu le poate măsura. Dincolo de abis însă, o succesiune încîntătoare de văi şi de plaiuri, de livezi şi de poiene, coborîndu-se treptat pînă în Dîmboviţa, de păduri întunecoase sau de luminişuri, de arbori crescuţi unul lîngă altul sau aşezaţi la distanţă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu atîta ordine şi simetrie par'că ar fi fost sădiţi înadins pentru a forma parcuri şi alee regulate, permitea vederei să se repauseze pe verdeaţa lor fermecătoare, pe o verdeaţă specială ce cuprindea toată gama nuanţelor acestei culori, dela verdele luminos ca smaraldul, pînă la cel negru ca ciparosul, trecînd prin verdele-galben, verdele-roşu, verdele-albastru, verdele-alb şi verdele-cenuşiŭ.

După ce'şi săturase ochii de acel spectacol unic în felul lui, Niţă şi-i ridicase mai sus, pe crestele şi înălţimile din faţă, ce se desinaŭ, pe cerul limpede, cu un relief şi o precisiune admirabile.

La spatele munţilor, spre nord, se desfăşura marea cîmpie şeasă a Transilvaniei, cu satele, bisericele, ţarinele ei cultivate, însemnate prin linii drepte de toate feţele, ce se perdeaŭ în zarea liliachie a depărtărei. Mai încoaci, Păpuşa, moşoroiŭ gigantic, atrăgea atenţiunea prin massa-i enormă, din care porneaŭ, în toate direcţiunile, cinci mari ramificaţiuni, ca antenele unui monstru fantastic. Dincolo de dînsa, la soare apune, lezerul închidea orizontul prin crestele-i inegale.

Ĭată acum, într'un amestec nedescriptibil de culmi şi de vîrfuri, pe cari numai un om din localitate putea să le deosibească, Piscanul, Bătrîna, Colţii lui Andrei, Piscul Caluluĭ, Găina, Găinaţul-mic şi Găinaţul-mare, muchi înalte şi variate, la poalele căror curg rîuri armonioase! Ĭată, în partea cealaltă, Tămaşul, rătund şi împădurit, împingîndu-şi contraforturile pînă în Ungaria! Ĭată Draxinul, lanţ erbos, deslipindu-se din Păpuşa şi apucînd calea răsăritului! Ĭată Caţcoe, frate cu cel precedent, urmînd, cu o uşoară înclinare, aceiaşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

direcțiune! Iată Boteanul, negru de brădetul ce-l acoperă! Iată Drăganul...

De odată, Niță, care simțea o adevărată plăcere de a-și rememora, în gura mare, numirile acestor coame de munți, pe cari le cunoștea, pe cari le cutreerase în nenumărate rînduri și cari îi aminteau incidente din viața-i de bușteuar, se opri, ca uimit, cu ochii mari căscați, pironiți, drept înainte-i, pe un punct al orizontului din față-i. El vĕzuse, în adevĕr, dincolo de muchea Drăganului, spre Dobriaș, cele două proeminențe inegale ale Țefeleicei, în acelaș fel cum îi apăruseră, pentru prima oară, acum cîte-va săptămîni, din Piscul Iediței, profilîndu-se pe cerul senin și represintînd forma unui nas și a unor buze ce dau crestei muntelui înfățișarea unei figuri omenești. Acelaș joc de umbre ce-l amăgise altă dată, se grămădea și acum împrejurul punctului ce reprezinta capul și imita, să te înșeli, părul unei femei despletite. Pe urmă, undulațiunile muchei, rumenite de soare, simulau perfect gîtul, sînul, pîntecile acelei femei, de o nespusă frumusețe, ce părea că stă goală, pe spate, într'o pozițiune indecentă, cu picioarele îndoite și proptite în Păpușa. Niță crezuse, prin aceiaș halucinațiune de odinioară, că recunoaște în acea vedenie pe Măriuca, întinsă înadins în fața-i pentru a-l ispiti, a-l ațința și a-i face durerea și mai simțitoare. Atunci, ca altă dată, natura se revoltase într'însul. O dorință nebună de posesiune îl cuprinsese, și cu cuvinte de patimă și de disperare, el începuse să coboare clinele drepte și alunecoase ale Petrei Craiului pentru a se întoarce cît mai curînd acasă, în Rucăr, a vorbi Mariuchei, a o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

hotărî să-l iubească, saŭ, de unde nu, a săvîrşi ceea ce ceasul îl va povăţui, «chiar dac'ar intra în ocnă, îşi zicea el; numai să ştie că şi-a făcut cheful, şi pace bună!»

Proptit în bîta sa de lemn de corn, ars în foc şi tare ca ferul, el străbătŭ, cu repeziciune, marea pădure uscată şi plină de obstacole ce duce, dela Funduri, la pichetul dela Gropi; urcă, fără să răsufle, în vîrfŭl Ciocanului, pe unde-i era drumul, şi de unde un spectacol impunător, cu Petricica, neagră, pe dreapta, şi cu lanţul Bucegilor, alb, pe stînga, îi apăru, fără să poată, totuşi, a-l ispiti să se oprească, după cum avea obiceiul, spre a-l privi; lăsă în urmă-i Izvoarele şi Vătarnicul, piscuri sumbre şi lustruite de făgetul ce le acoperă, şi, prin cărări înguste, peste colţi de piatră tăioşi saŭ alunecoşi, pe cline repezi şi dificile, prin îneţuri încă necosite saŭ prin otave, sosi, ca un nebun, în curmătura Dîmbovicioarei, la circiuma lui Jingoi. El se pregătea să treacă înainte, fără a sta, ca altă dată, după o lungă cursă, spre a bea o ţuică şi a roade un covrig, cînd un glas îl strigă de la spate:

— «Hei! mă, Niţă! unde alergi astfel? Stai o ţîră c'am să ţi vorbesc!..»

Niţă cunoscu glasul lui Moise şi se opri în loc.

— «Ce vrei, mă? zise el cam indispus; ce ţi-e cu mine? Spune iute, căci mă grăbesc!..»

— «Că ţi-o fi degrabă, o înţeleg, răspunse Moise, apropiindu-se; dar de unde ai aflat vestea? Afară de vr'o pasăre cerească, care să ţi-o fi adus în sbor, nimeni nu putea să ţi-o dea înaintea mea, care tocmai veneam înadins la tine pentru asta!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Niţă se uită mirat la tovarăşul său.

— «Dar de ce veste vorbeşti, mă Moise, că n'am primit nici una pînă acum!..»

— «Atunci de ce alergai astfel?»

— «Am treabă în Rucăr şi mă grăbeam...»

— «Adevărat că nu ştii ce s'a întîmplat acolo?..»

— «Zic zău că nu! De unde să fi auzit? Viu tocmai din Funduri şi n'am întîlnit suflet viu în cale-mi...»

— «Iată ce e, zise Moise, puind mîna pe umărul prietenului său ca spre a-i da curagiu; fii sdravăn, suntem toţi muritori! Bietul nea Ghică a încetat din viaţă!..»

— «Cum! esclamă Niţă, cu lacrimele în ochi, Nea Ghică a murit? Păcat de dînsul, sărmanul! era om aşa de bun!.. Şi din ce i se trage moartea, adaose el după o pauză, căci l'am lăsat sănătos, alaltăieri, cînd am plecat de acasă!.. Dar Măriuca ce-o fi făcînd, sărăcuţa de ea! ce-o fi zicînd de această nenorocire?»

Moise îi povesti toată întîmplarea. Chiar în dimineaţa aceea, Ghică Panţiru se sculase, vesel şi bine, ca totdeauna, dase raita obicinuită prin sat, se abătuse pe la primărie, ca să vază ce se mai petrece pe acolo, apoi o luase pe strada Doamna Florica la vale, spre prăvălia lui Nicu cofetarul, unde se aşezase la taraba dela drum, ceruse o cafea şi se pusese să joace table. Cînd să arunce zarul însă, capul îi picase de odată, poc! pe piept. El scosese un sughiţ adînc şi rămăsese cu mîna întinsă. Cei dimprejuru-i săriseră numai decît să-l ajute, îl stropiseră cu apă, crezînd că e numai o ameţeală trecătoare, îl desbrăcaseră chiar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniei.ro/mdr/1901-1932

de cămașă și-l frecaseră peste tot trupul. Aș! caznă zadarnică! Ghică Panțiru își dase sfîrșitul, lovit ca de trăsnet de o dambla fulgerătoare. Atunci, nu mai rămînea decît să-l ducă acasă.

— «Eram acolo, continuă Moise, cînd îl duseră. Să fi văzut ce jale! Tot satul se adunase în curtea lui. Fetele țipau și se boceau de ți se sfîșia inima. Mariuca, mai cu seamă, era neîmpăcată. Le-am lăsat pe toate văitîndu-se și am plecat după tine ca să te vestesc și să te întorc acasă!..

Niță își ștergea ochii, ascultîndu-l. Toată patima, toată aprinderea ce-l mînase pînă acolo, ca pe un nebun, trecuse și se stinsese ca un tăciune muiat într'o doniță cu apă. Acum, el nu se mai gîndea decît la durerea Mariuchei, la jalea ei de a fi pierdut pe tatăl-său, care o iubise și la care ținea așa de mult.

— «Să mergem! zise el în cele din urmă. Ea poate să aibă trebuință de noi!..»

Și, urmat de tovarășul său, care se ținea cu greu de pașii lui, o luă pe Dîmbovicioară în jos; străbătu repede și fără să se uite defileul de stînci ce face din acea trecătoare una din minunile de căpetenie ale Rucărului; ajunse într'un suflet la Podul-Dimboviței; lăsă șoseaua și o tăiă d'a dreptul prin poienile ce duc la poalele Pleașei; apucă pe subt acest munte spre Scarișoara; scoborî în livezile lui Paraschiv și lui Niță Baștea; sosi în fugă la cimitir, și, de acolo, pe la spatele bisericei, în cîteva minute, se află la casa răposatului, unde un trist spectacol îl aștepta.

Ghică Panțiru, pus în cosciug și îmbrăcat în hainele-i cele mai bune, sta întins, cu mîinile cruce, în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cerdăcelul cu geamlîc, în care obicinuia să-şi odihnească noaptea oasele. De jur împrejur, lumea, grămădită, umplea casa, tinda, ograda. Iar la căpătîiu-i, unde citeaŭ preoţii, fetele lui, îngenunchiate, plîngeaŭ de ţi se rupea inima.

Niţă îşi făcù loc prin mulţime, se apropia de mort şi-ī sărutà mîna. Apoi, se întoarse spre Mariuca, informîndu-se încet cum îi e, căţînd să o mîngîie, să-ī deə inimă. Dînsa însă rămase ca de peatră, părînd că nicī nu-l vede, nicī nu-l aude. El stăruì, în naiva-i credinţă că face bine, silindu-se să obţie măcar o vorbă, un răspuns. Atuncī, plictisită, ea-ī aruncă, printre lacrimele ce-ī curgeaŭ pe obraz, o privire fulgerătoare, şi, pe un ton ce n'admitea replică, c'un accent de un dispreţ suveran, iī şoptì aceste cuvinte: «du-te! lasă-mă!» Desnădăjduit, el se supuse şi plecă de lîngă dînsa, se retrase în fundul curţeī, subt brazī, şi acolo începu să plîngă ca un copil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/ndr/1901-1932

XXXIV

Înmormîntarea lui Ghică Panţiru se făcù a treia zi, cu toată pompa cerută de poziţia ce el ocupa în sat şi în mijlocul unei afluenţe de lume ce sculă tot Rucărul şi cătunele vecine în picioare.

După slujba bisericească, ce se săvîrşi acasă. unde un mare drapel negru se bătuse în poartă, şi unde toţi amicii familiei se adunaseră pentru a exprima, prin prezenţa lor, regretele ce le inspira *dureroasa pierdere,* Raşcu, care prinsese gust de Rucăr şi tot îşi amîna plecarea, pronunţă, în calitate de specialist, de retorician desăvîrşit în ale meseriei, panegiricul răposatului. Această onoare îi fusese, ce e drept, disputată, la început, de Bilureaţă, care avea pretenţiunea de a fi cunoscut mai de aproape pe defunct şi de a putea, prin urmare, aminti mai cu competinţă viaţa şi calităţile lui. Însă, la urma urmelor, el cedase în faţa obiecţiunilor ce i se făcuseră că, avînd respiraţiunea scurtă, din cauza unui viţiu de conformaţiune a pectoralului, nu va putea să meargă pînă la sfîrşit în rostirea unei bucăţi oratorice aşa de lungi şi de emoţionante.

— «Păcat», repeta el, spre a se consola şi spre a face şi pe ceilalţi să crează că aşa e, «păcat că su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

flarea îmi lipseşte! Altfel, le-aş fi arătat eŭ ce va să zică o oraţiune funebră...»

Raşcu fusese, deci, ales să îndeplinească pioasa sarcină d'a trîmbiţa meritele şi virtuţile răposatului, însă se achită de această datorie cu obişnuita-i platitudine, debitînd, cu glasu-i cel mai miorlăit, o compunere fără miez, plicticoasă prin lungimea i disproporţionată şi prin exagerăţiunile ce conţinea. Aceasta făcŭ ca atenţiunea auditorului să se distragă, chiar dela primele fraze, dela ceea ce se spunea, spre a se întoarce spre frivolităţi, damele mai cu seamă apucîndu-se să schimbe între ele, pentru a trece timpul, şoapte, cancanuri saŭ alte observaţiuni maliţioase asupra aproapelui.

— «Aĭ văzut pe Emilia Oarcă cum s'a gătit? Aĭ zice o sorcovă! Parcă n'ar fi la înmormîntare!..»

— «Ce-o fi avînd Elena Caponea de face mutre locotenentului Francisc Vaja? De sigur că e un *ceva* la mijloc, pe care o să-l aflăm în curînd!..»

— «la te uită la Rîţa Cotoiu! Şi-a pus fota pe dos! Se vede că doliul se exprimă astfel la ţărani!..»

— «Săraca Aneta Minghiruş! decînd a văzut pe căpitanii Alexandru Toroş şi Cristian Cenuşe, nu se mai ţine de bucurie! Îţi vine să crezi că aceştĭ ofiţeri aŭ făcut drumul dela Constanţa mai mult de hatîrul ei decît de al mortului!..»

— «Ce ţi-e, soro, cu fetele astea de ţăran cînd ajung ceva!.. Auzi-le! Chiar jelindu-se, ele caută să vorbească franţuzeşte!..

— «Aĭ observat cu ce dispreţ a trecut Tarsiţa l'epenel pe lîngă sărmanul ăla de Niţă Pălie, ginerele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cel mai tînăr al răposatului? Pîrlita de ea! nu se poate desbăra de mania de a face pe cucoana mare, deşi, cînd te apropii de dînsa, îi auzi maţele chiorăind de calicie!..»

— «Nu pot să-mi închipui ce-o fi înţelegînd Sevastiţa Maghirescu, de ascultă astfel, cu gura deschisă, par'că s'ar teme să nu-i scape o vorbă din cele ce aude!...»

Ceilalţi asistenţi căscaŭ de urît, saŭ vorbeaŭ de afacerile lor, saŭ se gîndeaŭ la treburile de a doua zi, pe cînd Raşcu îşi continua nestîrşita omilie ce nu interesa pe nimeni.

— «Ce anostă cazanie! nu se putù opri de a esclama, destul de tare, căpitan Cenuşe. În asemenea condiţii, prefer să auz pe domnu Bilureaţă ţinînd o conferinţă asupra lucrurilor militare!...»

Discursul se termină în fine, subliniat, la sfîrşit, de suspinele înnăbuşite ale cîtorva babe din adunare, care nu înţeleseseră nimic, dar care îşi făceaŭ meseria de tînguitoare plătite. Pe urmă, după *Veşnica pomenire*, întonată de preoţi şi de cor, sicriul fu ridicat pe braţe de bărbaţi şi scos în curte, unde cortegiul se întocmi şi porni spre biserica Adormirea din Susenî. Cu toate regulamentele sanitare, în adevăr, Ghică Panţiru, ca fruntaş al satuluî, se bucura de privilegiul de a nu fi înmormîntat la cimitir, laolaltă cu ceilalţi, ci de a avea locul săŭ rezervat, alături de altarul bisericei, pentru a dormi acolo somnul de veci.

Alaiul funebru era astfel compus:

În frunte, păşeaŭ câţiva copiî, unii purtînd sfeşnice de biserică, cu luminări de ceară aprinse, alţii cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mîna goală. După ei, mergeaŭ steagurile celor trei biserici din localitate, închinate, după cum am spus, Adormirei Maicei Domnului şi ţinute fiecare de cîte un om cu capul gol. Urma apoi coliva, cu luminări de ceară înfipte într'însa, aşezată într'un coş gătit şi dusă de doi oameni asemenea cu capul gol. După colivă, venea un copăcel, împodobit cu o coroană de flori naturale, liliachii, subt care se înnoda o basma de stofă neagră. De fiecare din crăcile acelui copăcel atîrnaŭ turte dulci poleite şi colaci. Un om, aşijderea cu capul gol, purta acea imagine simbolică a defunctului. La spatele lui, un alt om, tot cu capul gol, mergea ţinînd pleoapa sicriului, apoi preoţii, în odăjdii, psalmodiînd cîntece bisericeşti, şi, îndată după dînşii, ţinută de patru oameni cu capul gol, printre cari Niţă Pălie şi Moise Băgeac, o targă acoperită cu scoarţe, pe care era aşezat sicriul. Ghică Panţiru, pus în sicriŭ cu faţa descoperită, sta cu o mînă scoasă afară. În cap, el purta o căciulă neagră, pe care se cususe o tresă de fir galben, iar între degetele mîneĭ, se vedea o piesă albă de 50 de banĭ. Alăturĭ de dînsul, pe stînga, eraŭ fetele, Eleonora şi Clotilda, îmbrăcate în doliu, şi Mariuca, în costum naţional, cu capul învelit în zăbranic şi cu fota întoarsă pe dos. Ele plîngeaŭ şi se jeleaŭ în gura mare. Pe dreapta, înconjuraţĭ de invitaţii mai de seamă, ginerii, — doctorul Bengalici şi Irimescu-Răstoacă, — cu capul gol şi cu ochiĭ roşiĭ. Iar în urmă de tot, formînd o lungă coadă, restul satuluĭ, bărbaţi, femeĭ, copiĭ, în portul lor obişnuit, bărbaţiĭ cu capul gol, femeile în costume cu colorĭ violente.

Cortegiul, astfel compus, apucă la dreapta, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

strada Păpușei; trecù podul de pe Râușor, în fața grădinei publice, unde o mulțime de curioși, streini de localitate, se adunaseră pentru a privi; întoarse la stînga, și, în sunetul clopotelor, în cîntecele preoților, în jaletele femeilor, se îndrumă, pe strada Doamna Florica, spre locul de veșnică locuință. La fiecare răspîntie însă, el se oprea, targa cu sicriul se punea jos, preoții ziceaŭ cîte o mică rugăciune, iar femeile începeaŭ să țipe și să se vaete, adresînd apeluri și vorbe de regret răposatului, amintindu-i particularități din viața trecută, lucruri ce nu mai aveaŭ să vază. Pe urmă, procesiunea pornea iar înainte, spre a se opri din noŭ, la cîteva zecimi de pași de acolo, unde aceleași scene reîncepeaŭ. La biserică, durerea familiei atinse culmea, și punerea în mormînt se efectuă în mijlocul unor crize de lacrămi și unor țipete de desperare ce mișcară pe toți cei de față. Apoi, după ce ultima lopată de țărînă fu aruncată peste groapa acoperită cu pămînt, mulțimea se retrase, nu însă înainte de a fi primit, dela cei însărcinați cu distribuirea, pomana cuvenită, adică cîte-o pîine, un pește și o lumînare de ceară.

Mariuca rămase la mormîntul tatălui săŭ, rugîndu-se de cei ce voiaŭ a o lua de acolo să o lase a-și ușura inima, plîngînd singură și în pace. Ea stătù mult timp în locul acela, afundată în durerea sa, fără să vază ce se petrece împrejuru-i, aproape fără cunoștință. Cînd, într'un tîrziu, își mai veni în fire și voi să se scoale, ea simți că cineva se află la spatele ei și, întorcîndu-se să vază cine e, dete cu ochii de bărbatul săŭ, îngenunchiat ca și dînsa și cu obrazul scăldat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în lacrimi. Atunci, în loc să se înduioşeze de soarta acelui om nefericit, gonit şi despreţuit de dînsa ca un netrebnic, dar care, totuşi se ţinea de paşii ei ca un cîine credincios, ea se revoltă de a-l vedea alături de dînsa şi voi să plece pentru a se depărta de el.

— «Mariuco, şopti Niţă, înţelegîndu-i gîndul, ce ţi-am făcut de mă urăşti astfel? Unde te duci? Pentru ce fugi de mine?...»

— «Mă duc unde mi place, răspunse ea pe tonul cel mai greţos; n'am să dau socoteli!...»

— « Mariuco, fie-ţi milă de mine! Nu mă respinge! Uite, te iubesc de nu mai ştiu ce fac. Lasă-mă, cel puţin, să nădăjduesc că ciuda ta împotrivă-mi nu va ţine cît lumea!...»

— «Mă rog, mai încet cu astfel de vorbe! Uiţi oare unde te afli?...»

— «Mariuco, dacă nu-mi făgăduieşti că o să-ţi schimbi purtarea cu mine, mă omor...»

— «Fă ce-i poftí; n'am să iau îndatoriri....»

— «O să mă aibi pe suflet!...»

— «Faptele altora nu mă privesc!....»

--- «O să te căeşti?...

— «Fă bine şi mă lasă în pace!...»

Zicînd aceste cuvinte, ea porni spre poarta ogradei, ieşi în stradă şi se îndreptă spre casă. Niţa, după ce se sili zadarnic să o mai reţie pentru a se esplica, se luă, la distanţă, după dînsa, adresîndu-i rugăminţi şi cuvinte de dragoste, pe care ea nu voea să le audă şi la care refuza să răspunză.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

XXXV

Antipatia Mariuchei pentru bărbatul său deveni şi mai mare după moartea lui Ghică Panţiru. Cît trăi acesta, — fie din respect pentru dînsul, pentru a nu-l nemulţumi, deoarece el ţinea mult la această căsătorie, fie de nevoie, căci nu se simţea cea mai tare, — ea păstrase oarecari menagiamente, ce, fără a satisface inima însetată de iubire a lui Niţă Pălie, scăpaŭ, cel puţin, după cum se zice, aparenţele. Dela moartea tatălui său însă, ea nu se mai crezu obligată la nici o rezervă şi lăsă să se vază, în orice ocasiune, simţimentele sale de ostilitate faţă de acela pe care soarta i-l dase drept soţ. Astfel, ea încetă cu încetul de a se mai aşeza la masă cu dînsul, începu să evite de a mai da ochi cu el, mereŭ ocupată, mereŭ lipsind de acasă, în vizite, pe la vecini, saŭ, cînd nu era dusă, mereŭ închisă şi zăvorîtă în odaea sa, unde nimeni nu putea să pătrunză. Bietul Niţă încercase, după obiceiŭ, cu binele, cu rugămintele, care nu-i fuseseră de nici un folos. El se adresase în urmă la surorile ei şi la bărbaţii acestora, cerînd intervenţia lor în favoarea sa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mijlocul acesta nu-i reușise însă mai mult decît cel d'întîiŭ, căci, pe lîngă greţoşeniile cu carî il întîmpinaserá rudele lui, ce făceaŭ dificultăţî d'a se amesteca *în treburile altora*, cînd însfîrşit ele se hotărîseră să vorbească Mariuchei, observaţiunile lor provocaseră din parte-i o explozie de indignare *de a le fi fost pârâtă*, după cum zicea ea, şi atrăseseră o inimiciţie şi mai mare pentru acela ce căta să se apropie *cu sila* de dînsa. Niţă se alesese cu atît, şi viaţa-i devenise din ce în ce mai necăjită.

Un incident neaşteptat veni să i-o amărască şi mai mult.

Se ştie relaţiunile dintre Elena Caponea şi locotenentul Francisc Vaja, şefui garnizoanei din Rucăr, care profita de absenţele barbatului pentru a face, în lipsă-i, vizite nocturne destul de prelungite soţieî. Într'o dimineaţă, Caponea, întorcîndu-se mai de vreme din inspecţiunea varniţelor sale, zări, furişîndu-se pe portiţă, afară din curtea caseî sale, o umbră de om, ce avu curiositatea de a căta să afle a cuî e. El nu întîmpină mare dificultate să constate că era a însuşi locotenentului de care e vorba şi simţi o mare ciudă din aceasta. Îşi propuse, deci, să tacă şi să pîndească, voind să prinză pe culpabilî asupra faptului şi să-i pedepsească după cum meritau.

Cîtva timp, el aşteptă de giaba. Francisc Vaja, din instict saŭ fiindcă mirosise ceva, devenise rezervat şi încetase incursiunile sale pe domen strein. Dar acest lucru nu era de loc după placul Eleneî Caponea, care intră, mai întîiŭ, într'o mare grije, crezînd că prietenul săŭ oferea unei rivale prinosul favorurilor de carî

Muzeul Digital al Romanului Românesc

era lipsită; pe urmă, cînd se convinse că n'avea să se teamă de nici o concurenţă în această privinţă, îşi schimbă atitudinea, începu să facă pe indiferenta şi pe supărata, aţiţînd astfel patima amantului său, pînă il aduse să uite orice prudenţă şi să reînceapă întîlnirile secrete de mai nainte. Atît aştepta şi Caponea. Într'o noapte, pecînd îndrăgostiţii se credeau în siguranţă, el intră, pe neaşteptate, în odaea unde se aflau, găsi pe Francisc Vaja în locul ce legea rezervase pentru el singur, şi, plin de necaz pentru această uzurpare, trase bietului ofiţer o bătaie soră cu moartea, luându-i uniforma şi sabia şi lăsîndu-l să fugă, afară, pe stradă, numai în cămaşe şi cu picioarele goale.

Scandalul fu enorm, şi autorităţile militare, încunoştiinţate, deschiseră o anchetă. Ele se convinseră însă numai decît că bărbatul fusese în dreptul său, maltratînd pe ofiţerul seducător, desaprobară purtarea acestuia, şi, ca supliment de pedeapsă, îl mutară din acel loc într'altul.

Înlocuitorul lui, — şi aceasta fu spre marea nenorocire a lui Niţă Pâlie, — era un tînăr căpitan din Cîmpulung, care avusese de mai multe ori ocazie să vie prin Rucăr şi era cunoscut de fetele lui Ghică Panţiru, în societatea cărora făcuse, în diferite rînduri, escursiuni şi petreceri prin munţi. Îndată ce se aşează în sat, în capul companiei sale, el căută să profite de vechile sale relaţiuni, introducîndu-se şi mai adînc în intimitatea acestei familii. Mai mult decît atît: el se apucă să facă curte Mariuchei, pe care o ochise mai dinainte, şi, fără a ţine seamă de exemplul predece-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sorului său, puse tot la cale pentru a o scoate din minți și a o seduce.

La început, lucrul nu înfățișa mare pericol. Mariuca, deși rău dispusă pentru bărbatul său, avea un fond cinstit și nu cugetase pînă atunci să-l înșele. Afară de aceasta, moartea tatălui său îi băgase multă întristare în inimă, și, ocupată de durerea sa, ea n'avea vreme să se gîndească la altceva decît la ceea ce se raporta la dînsa. Puțin mai în urmă însă, cînd doliul i se mai învechi și Rucărul se goli de vizitatorii ce nu mai aveau ce căta într'însul, după ce surorile sale, cu bărbații lor, rechemați de treburi, părăsiră, la rîndul lor, satul natal pentru a se întoarce în București, situațiunea se schimbă, și liniștea și monotonia ce se lăsară pe mica localitate, posomorită și mai mult prin apropierea iernei, începură să-și producă efectul. Mariuca era tocmai în toiul crizei de ciudă ce simțea împotriva soțului său fiindcă, luînd-o, îi stricase visurile de viitor și o osîndise la mediocritate. Stăruințele tânărului ofițer, primite, mai întîiu, cu rezervă, sfîrșiră prin a o interesa. Ele îi deschideau, afară de aceasta, perspectiva de a se despărți de bărbatul său, acum mai cu seamă cînd tatăl său, care ar fi fost un obstacol la aceasta, nu mai trăea, pentru a se căsători cu adoratorul său și a-și schimba astfel condițiunea. După cîteva ezitațiuni și nazuri ce precedă, la orice femee ce are să se dea, greșeala în care și-a propus să cază, soția lui Niță Pălie începu să asculte cu bunăvoință jurămintele ce i se făceau, se simți obligată să răspunză în acelaș chip la ele și termină

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdr/1901-1932

prin a deveni, cu bună seamă, amanta omului care întreprinsese să o cucerească.

O dată primul pas făcut, ea se aruncă în această aventură cu ardoarea unei naturi însetate de plăcere care a găsit în fine un ţel pentru golul vieţei sale. Acum, ea nu se mai gîndea decît la dragostea sa şi la ceea ce ar fi putut să o întreţie şi să o prelungească. Profitând de lungile absenţe ale bărbatului său, care era împovărat de treburi, deoarece cumnaţii săi, plecînd, îl însărcinaseră cu căutarea averei rămase, pînă vor putea să se împarţă, ea nu se sfiia de a primi pe amantul său la dînsa, de a sta ceasuri singură cu el, de a-l opri la masă, ba chiar de a continua şi noaptea întrevederile lor vinovate. Apoi, cînd Niţă Palie se întorcea dela munte, ea se închidea în odaea sa, pentru a nu da ochi cu dînsul, saŭ pleca de dimineaţă de acasă, îşi trecea zilele la vre o prietină din sat, unde luase întîlnire cu tînărul ofiţer şi unde continua, fără genă, traiul ce adoptase în lipsa soţului său. Bietul Niţă era cu totul buimăcit de această viaţă şi nu ştia ce să mai creadă. El simţea că ceva rău pentru dînsul se plămădeşte în ascuns, însă nu putea să bănuească ce anume, căci nimeni nu voea să-i deschiză ochii, deşi, în sat, nu se vorbea decît de relaţiile nevestei sale cu şeful garnizoanei. El continua, deci, a atribui răceala Mariuchei, pe care abia o mai zărea din cînd în cînd, propriei sale stîngăcii şi neştiinţei sale de a-i vorbi după cum trebue pentru a-i cîştiga inima. Cîte odată, văzînd-o întorcîndu-se acasă, seara, tîrziŭ, încerca să se apropie de dînsa şi să-i deschiză vorba, însă se alegea, nelipsit, cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901 1932

bruftueli şi cu răspunsuri de acelea ce ridică cuiva poſta de a se mai espune la ele. Mariuca, în adevăr, dela o vreme, căta un pretext. Ea voea să împingă pe bărbatul său a-şi ieşi din răbdări, a-i zice vre o vorbă rea, poate chiar a-i trage o palmă, pentru ca să aibă în urmă motiv de a-l chema la tribunal şi a cere despărţenia în contra luĭ.

— «Mariuco, ii zicea el, cînd avea, după cum am spus, ocazia să o vază, pe unde umbli? nu te mai vezi de loc pe acasă!..»

— «N'ai treabă, răspundea ea; aşa-mi place mie!..»

— «Cum n'am treabă? Dar nu sînt bărbatul tău?..»

— «Oi fi, însă nu pentru a-mi face băgări de seamă. Taica nu te-a adus pentru asta în casă. El te-a adus ca să-i îngrijeşti de avere şi să poţi mînca, astfel, o pâine!..»

— «Aşa? Prin urmare, mă iei drept slugă!..»

— «Pe semne... şi crez că nu mă înşel!..»

— «Mariuco, faci rău de-mi vorbeşti astfel! Totd'auna, am umblat cu binele şi n'am căutat nici odată să te supăr...»

— «Încearcă să te porţi altfel!..»

— «Mariuco, de giabă vrei să mă aţiţi. Îmi eşti prea dragă ca să nu primesc voios tot ce vine din parte-ţi!..»

— «Haĭ! marş!..»

— «Cum? mă goneşti acum ca pe un cîine?..»

— «Vezi bine, de vreme ce eşti botos ca dinsul!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaforumlivania.ro/mdr/1901-1932

— «Mariuco, fii mai bună! O să mă faci să iaŭ lumea in cap!..»

— «Asta o cer şi eŭ! Unde e norocul ăla!.. Pleacă, deci, pleacă mai iute! şi, de vreĭ să-mĭ faci şi mai multă plăcere, ia şi pe golanul ăla de Moise, pe care l-ai pripăşit pe aici şi care nu e bun de nimic!..»

Niţă primea fără revoltă toate răutăţile şi necuviinţele ce-i adresa nevastă sa, cînd ele loveaŭ numaĭ in el singur. Însă sîngele i se urca în obraz şi mintea începea să i se turbure cînd o auzea tratând cu atîta asprime şi nedreptate pe Moise Băgeac, pe prietenul la care ţinea tot atît ca şi mai nainte, şi care, dela un timp, era urmărit de ura Mariuchei, poate din cauza sa, saŭ fiindcă simţise că ştie ceva despre dînsa.

Niţă pleca, deci, capul, cînd ea începea să vorbească astfel şi se depărta în grabă, de teamă de a nu-şi pierde răbdarea şi a nu săvîrşi vre o faptă de care ar fi avut mai tîrziŭ să se căească.

El se întorcea atunci în munte, la treabă, sta acolo săptămîni întregi, pînă cînd necazul îi mai trecea şi dorul de a-şi revedea soţia îl făcea să ia din noŭ drumul caseĭ, unde aceleaşi displăceri şi umilinţe îl aşteptaŭ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXVI.

Trecătoarea Dîmbovicioarei, minune și curiositate a Rucărului, se deschide în pîntecele Plăicului, urmare a Plaiului, care, dimpreună cu Petricica, ce-l domină, face parte din masivul Petrei Craiului.

După ce, urmând calea națională ce duce la fruntarie, treci podul de peste Dâmbovița, a cărui arcadă elegantă de piatră cioplită unește cele două maluri printr'o singură deschizătură, și lași șoseaua pe dreapta, drumul ce apuci, în partea opusă, sue cîtva timp pe bănci de nisip ș'apoi scoboară de odată în vale. Ești la gura Dîmbovicioarei.

Locul e strâmt și fără orizont, închis de toate părțile prin înălțimi acoperite cu vegetațiune. Prin mijlocul văei, curge pârîul cu acelaș nume, care, după ce pune în mișcare cîteva ferăstrae așezate pe matca-i, se duce de se aruncă în Dâmbovița, la o mică depărtare de acolo.

Dacă n'ai mai fost prin părțile acelea, în zadar caută din ochi intrarea strâmtoarei în care ai să intri, căci stâncile ce o înconjoară se confundă așa de bine unele cu altele, încât par a forma, de departe, un singur corp, și trebue să fii aproape de tot pentru a o vedea unde se deschide.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Acum, eşti într'însa. Drumul ce ai luat, — un fel de şosea noroioasă şi rău întreţinută, — merge d'a lungul pîrîului, ţinîndu-se de dînsul, urmîndu-i cotişurile, trecînd, pe podişti de bîrne, de pe un mal pe altul, după cum capriciul cursului îl sileşte.

La început, impresia nu e mare, căci, afară de răcoarea ce simţi în acel soiu de coridor, în care ai pătruns, şi de sgomotul asurzitor al apei, rostogolindu-se pe o albie bolovănoasă, nimic deosebit nu-ţi deşteaptă admiraţiunea.

Cu cît înaintezi însă, cu atît spectacolul devine mai impuitor.

Defileul face, mai la tot pasul, un nou cot, şi, la fiecare cotitură, te găseşti într'un fel de impas, închis prin înălţimi inaccesibile, în care nu ştii pe unde ai intrat şi nici pe unde ai să ieşi.

Stînci colosale de un brun cenuşiu, uneori de un galben deschis, p'alocurea pătate cu un roşu ca rugina, formează împrejuru-ţi un lanţ neîntrerupt, ce te apasă şi te striveşte.

Aspectul lor, deşi sălbatic, e de un pitoresc fermecător.

Straturile de calcar jurasic ce le compun trag pe pereţii lor linii regulate, cu inflexiuni dela sud la nord, ce seamănă, să juri, cu rosturile unei clădiri titanice, ce ar fi rămas încă netencuită.

Pe de altă parte, prin crăpăturile lor, cresc mănunchiuri de muschiu şi de ferigă sau şuviţe de o iarbă păroasă foarte decorativă, ce le dă un aer de maiestuoasă vetustate.

Plante agăţătoare, afară de aceasta, atîrnînd în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

festoane d'alungu-le, buchete de campanule de un albastru bătînd în liliachiŭ, de o nuanţă foarte delicată, brazi saŭ fagi înfipţi în piatră, la mari înălţimi, şi menţinuţi acolo ca printr'un miracol de echilibru, completează podoaba lor de o incomparabilă frumuseţe.

Dar ceea ce te impresionează maĭ cu deosebire, cînd te afli în mijlocul lor, e marea lor varietate, ce evoacă în minte forme şi amintiri de lucruri, înzestrate cu toate aparenţele realităţei.

Iată, mai întâiu, închizându-ţi drumul, un bloc enorm, un fel de turn gigantic, tăiat dintr'o bucată, rătund şi înalt de maĭ bine de o sută cincizeci de metri, brăzdat de crăpături, în cari o vegetaţiune bogată îşi ascunde rădăcinele! Surprins, staĭ de îl priveşti, şi impresia ce simţi, văzîndu-l, e că te aĭ afla în faţa vre unui monument antic cunoscut, a vre unui mauzoleŭ ruinat, cu care, însă în proporţiuni incomparabil de maĭ mari, are o vagă asemănare.

Maĭ departe, la o nouă cotitură a drumului, spectacolul se schimbă, şi stînca reprezintă un castel medieval fortificat, cu crestele, cu meterezele, cu ferestrele lui arcuite, cu punţile-i atirnate, cu toate accesoriele ce gustul timpului şi nevoile apărărei i-aŭ impus. Şi iluzia e aşa de completă, încît, privindu-l, ţi se pare, în tot minutul, că coifurile de oţel ale păzitorilor aŭ să îţi apară, că aĭ să vezi arcul saŭ archebuza lor ridicîndu-se pe d'asupra zidurilor şi că aĭ să auzi glasurile lor întrebîndu-te ce cauţi pe acolo.

Acum, te afli dinaintea unei cetăţi uriaşe, cu construcţiuni ciclopeane, cu ziduri nestrăbătute, rezemate pe contraforturi ce se scoboară pînă în gîrlă. Porţi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaifanusvana.ro/mdr1907_1932

boltite se deschid în ele, la înălțimi amețitoare, dînd pe viaducte fantastice, trecînd peste surpușuri ce se prăvălesc în abise. În acelaș timp, turle și turlișoare atîrnate în aer par a supraveghea valea pentru ca nimeni strein să nu se strecoare printr'însa.

Vin după aceasta lungi șiruri de stînci înalte și netede ca niște pereți. Timpul a imprimat pe ele profundele lui stigmate, căci toate sînt acoperite, de sus pînă jos, cu pete indelebile. Scursori, albe ca varul, negre ca funinginea, verzi ca cocleala, saŭ roșii ca singele, daŭ impresiunea unei serii de vicisitudini la cari ar fi fost expuse, și, fără să vrei, te gîndești la cine știe ce drame, ce incendii, ce cataclisme ar fi trecut pe acolo.

Dincolo de ele, drumul te conduce, printr'o succesiune de alte stînci, amestecate într'o nedescriptibilă dezordine, unele drepte și regulate, altele strîmbe și convulsionate, multe deslipite de baza lor, cîteva atîrnate în aer și menținute în sus prin legături nevăzute. Trecînd pe lîngă ele, îți grăbești instinctiv pasul, de teamă d'a nu le vedea căzînd asupră-ți în tot minutul.

Dacă, la acest spectacol, adaogi trunchiurile de copaci, aruncate pe marginea gîrlei, în neregulă, saŭ aplecate pe prăpastie, gata să se prăvălească la vale, sgomotul asurzitor al pîrîului, curgînd, spumos, pe albia-i de bolovani, semi-obscuritatea locului, căci soarele nu pătrunde mai niciodată acolo, răcoarea și umezeala ce ese de pretutindeni, din apă și din stîncile de peatră ce te înconjoară, îți poți forma o idee destul de esactă de trecătoarea Dîmbovicioarei, atrac-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţiune şi minune a Rucărului, vizitată în fiecare an de numeroşi curioşi cari simt, de cîte ori o văd, o nouă dorinţă de a o mai revedea.

Dela jumătatea defileului în sus, valea se lărgeşte şi pitorescul încetează. Înălţimile impuitoare de mai nainte se preschimbă în dealuri acoperite cu livezi, unde colibe apar şi vite se văd păscînd. Chiar pîrîul îşi perde din impetuozitatea sa şi curge liniştit pe un pat de nisip.

Cît despre peşteră, ea nu merită reputaţiunea ce i s'a făcut, căci, afară de intrarea-i, care e spaţioasă şi destul de originală, restul se perde în gîturi strimte, joase, noroioase, pururea umede şi presărate cu fragmente de peatră, în cari mersul e anevoios şi cari nu oferă nici o plăcere acelora ce vin ca să admire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

XXXVII

În dimineaţa aceea, — o dimineaţă excepţională de Noemvrie, caldă şi senină ca în luna lui Maiŭ, cum se întîmplă să fie destul de des în partea locului, — Niţă Pălie şi tovarăşul săŭ, Moise, veneaŭ, pe Dîmbovicioară în jos, de dincolo de peşteră, de la obîrşia pîrîului, unde fuseseră ca să vază dacă se putea înfiinţa acolo un zăgaz spre a se umfla apa şi a se organiza o plutire de buşteni. Ei mergeaŭ iute şi în tăcere, urmînd cărarea ce duce pe marginea gîrleĭ la vale, sărind de pe un bolovan pe altul, ba chiar dînd cu opincile d'a dreptul prin udătură, cînd poteca era prea strîmtă şi prea lipită de mal, aşa că nu le lăsa destul loc liber pentru trecere.

De o dată, Moise se adresă către prietenul săŭ;

— «Mă, Niţă, ţi-aducĭ aminte de astă primăvară, când, pe o dimineaţă tot aşa de frumoasă ca cea de azi, ne duceam la lucru, spre vîrful Ghimbavului în sus? . .»

— «Da! răspunse Niţă; mĭ-aduc! Ba chiar, ţi-am făcut atunci o făgădueală, pe care poate că n'aĭ uitat-o încă . . .»

— «N'am uitat-o, replică Moise, şi tocmaĭ pentru asta îţĭ vorbesc de ziua aceea. Aş vrea să ştiŭ dacă maĭ te ţiĭ de făgădueala ta . . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Ce-am făgăduit odată e oricînd lucru sfînt pentru mine, zise Niţă. M'am legat ca, din tot ce voiŭ dobîndi, în viaţă-mĭ, prin muncă, noroc saŭ altă întîmplare, jumătate să fie a ta. Eĭ bine, mă ţiŭ de cuvînt şi-ţi daŭ dreptul să te socoteştĭ stăpîn pe jumătate din tot ce am . . .«

— «Prin urmare, preciză Moise, dacă ţi-aş cere jumătate din ceea ce ţi-a dăruit răposatul nea Ghică Panţiru, cînd ĭ-aĭ scos fetele din peştera dela Brădiţel, mĭ-aĭ da-o ? . .»

— «Fără îndoeală că da. Mă mir chiar că mai mă întrebĭ de una ca aceasta ! . .»

— «Dar jumătate din veniturile ce primeşti ca zestraş ? . .»

— «Mai e vorbă ! Oricînd oĭ dori, îţĭ daŭ partea ta din ele . . .»

— «Dar jumătate . . .»

Moise se opri, văzînd căutătura urîtă ce-ĭ aruncă tovarăşul săŭ, care se temea să nu-l audă repetindu-ĭ întrebarea nesocotită ce-ĭ făcuse rîndul trecut relativ la Mariuca.

— «Mă, Moise, reluă acesta cu mâhnire, te ştiam om cu minte şi prietin bun, şi n'aş fi crezut că veĭ umbla vre-odată să-ţi baţĭ joc de mine ! . . Ţĭ-am dat tot ce-am avut : ce vreĭ mai mult ? Afară de aceasta, nu mĭ-aĭ spus tu însu-ţĭ, odinioară, cînd m'aĭ apucat cu vorba, că glumeşti şi că vreĭ numaĭ să mă încerci ? . .

— «Ba, da, răspunse Moise, şi tot astfel zic şi acum. Dar atunci, dacă cu mine eştĭ aşa de mîndru, după cum şi trebue să fiĭ, de ce primeştĭ să împarţĭ cu alţiĭ bunul tăŭ cel maĭ scump ? . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanilvania.ro/mdr1901-1932

— «Cu alții? cu care alții? întrebă Niță, neputînd să priceapă bine.

— «Cu care alții? mai întrebi? Dar cu aceia ce petrec, zi și noapte, pe socoteala ta, în casă-ți?..»

— «Moise, ia seama la ce vorbești, ori, azi, nu ești în toată firea!..»

— «Ba, de loc! Tot satul știe că nevastă-ta, în lipsă-ți, trăeste cu altul...»

— «Ce spui tu, mă! esclamă Niță, în mintea căruia începea să se facă o vie lumină... Dar știi tu că, dacă o fi adevărat, lucrul ăsta e grozav?..»

— «O știu, și tocmai d'aceea ți-o spuiu, ca s'o știi și tu...»

— «Și cine mă asigură că e așa și că nu te înșeli?..»

— «Prieteșugul nostru, care n'a șovăit niciodată, și dragostea ce ne leagă din copilărie...»

— «Atunci, pentru ce nu m'ai înștiințat mai din vreme?»

— «Fiindcă credeam c'o să te desmeticești tu însu-ți, și tot aminam, nevoind să-ți fac inimă rea...»

— «Săracan de mine!..»

— «Fii om cu curaj!..»

Vorbind astfel, ei ajunseseră la cîrciuma lui Jingoi din curmătura Dîmbovicioarei. Moise stărui să se oprească puțin pentru a răsufla și a se sfătui acolo mai în tihnă. Apoi, suiți în pridvorul de scînduri din fața drumului și așezați pe lavițe de lemn, cu cîte o cinzeacă dinainte, ei își reluară vorba un moment întreruptă.

Niță voia să știe tot, să cunoască pînă unde

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mergea nenorocirea sa, şi Moise, strîns de întrebări, îi povestea cu deamănuntul ceea ce văzuse prin el însu-şi saŭ ce aflase dela alţii. La fiecare cuvînt al lui, la fiecare noŭ detaliu ce auzea, nefericitul soţ simţea ca un fer roşu intrîndu-i în inimă şi un văl îi cădea cu încetul de pe ochi. El îşi amintea acum foarte bine lucruri ce-l nemulţumiseră altă dată, dar cărora nu atribuise atunci nici o însemnătate. Da! ceea ce-i spunea prietenul săŭ trebuea să fie adevărat! De unde să vie, altfel, îşi zicea el, atîta ură ce-i arăta nevastă-sa? Pentru ce atîta răutate din parte-i, cînd el o luase totdeauna cu binele şi n'o stînjenise în nici una din dorinţele sale?.. Şi apoi, afară de aceasta, înţelegerea dintre ea şi şeful companiei nu se mai învedera şi din alte împrejurări, cari, azi, se desluşeaŭ foarte bine? De ce acesta da aşa de des tîrcoale pe uliţa lor, făcîndu-se că se plimbă saŭ că se uită la copiii ce bălăceaŭ în Riuşor? De ce se oprea mai ales subt sălciile din dreptul ferestrei Mariuchei şi sta acolo pironit pînă o vedea plecînd pentru a apuca apoi şi el tot încotro apucase ea? De ce, cînd o întîlnea pe stradă, pe neaşteptate, tresărea parcă ar fi dat cu ochii de cine ştie cine, iar dînsa îşi schimba faţa, şi, amîndoi, îşi făceaŭ semne pe furiş? Pentru ce îi trimitea ea regulat unt, lapte, ouă proaspete, păsări, şi tot ce avea mai bun de mîncare, căci, deşi străin, el ar fi putut să găsească, cu bani, toate acestea în sat? Pentru ce însfîrşit, cînd el, Niţă, era acasă, dînsa lipsea toată ziua, plecată dis-de-dimineaţă şi întoarsă noaptea, tîrziŭ?.. Toate aceste particularităţi ce, de atâtea ori, îi săriseră în ochi, dar căror, pînă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

atunci, nu dase nici un înţeles rău, se ridicară, la vorbele lui Moise, ca atîtea voci acuzătoare ale necredinţei soţiei sale.

— «Ticăloasa de ea! repeta el într'una. m'a omorît! M'a omorît, dar, în acelaş timp, s'a ucis şi pe ea însăşi!..»

Moise se încerca, cum putea, să-l liniştească.

Deodată. ca spre a da şi mai multă tărie spuselor acestuia, un sgomot de glasuri, de rîsete, de vesele esclamări. venind din spre ogrăzile ce mărginesc, în partea aceea, drumul Dîmbovicioarei, se auzi în apropiere.

Era o numeroasă companie de domni şi de doamne, sosiţi din Cîmpulung, chiar în dimineaţa aceea, şi cari, spre a profita de acea frumoasă zi de toamnă. luaseră cai din Rucăr şi porniseră spre peşteră în escursiune.

— «P'aici e mai puţin interesant! s'auzea zicînd un glas de bărbat, ce părea că mai fusese pe acolo. Şi aşa o să fie şi mai departe! Adevărata frumuseţe a trecătoarei am lăsat-o în urmă...»

— «Da, răspundea un alt glas; păcat numai că spectacolul ce s'a desfăşurat pe dinaintea noastră a ţinut aşa de puţin! Ce varietate într'însul! ce maiestuoasă poezie în acele stînci ce parcă steteau să ne pice pe cap! în acele castelurî de piatră, atîrnate ca prin minune în aer! în acei pereţi drepţi şi înalţi, ce natura a ridicat cu atîta artă pentru plăcerea ochilor... căci la altceva nu văd la ce ar putea servi!...»

— «Eŭ una, obiecta un al treilea glas, astădată de femee, nu împărtăşesc admiraţia dumneavoastră. Mă mir chiar că aţi găsit vre-un farmec, privind acele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr 1901-1932

stane de piatră, sălbatice şi ameninţătoare. Sînt sătulă de ele, şi, dacă mai viŭ cîte o dată să le văz, e numai din cauza societăţei ce are curiozitatea să le viziteze, şi de care nu voesc să mă despart . . .»

Niţă, care asculta, tresări, căci i se păru că cunoaşte acel glas.

— «Domnule Bilureaţă, strigă un al patrulea glas, asemenea de femee, dă bice calului ca să meargă mai iute, căci al meŭ l-a ajuns de pe urmă şi mi-e frică să nu asvîrle . . .»

Bilureaţă, care însoţea pe escursionişti, deoarece ocupaţiunile sale profesionale, în comună, îi lăsaŭ destul timp liber ca să profite de orice petrecere, voi să asculte de această recomandaţiune. În momentul însă cînd ridică mîna ca să lovească în mîrţoaga pe care călărea, aceasta, spre a evita lovitura, făcu un salt înainte, şi, în opinteala sa, lăsă să-i scape o inadvertenţă de cal aşa de răsunătoare, încît toţi întoarseră capul.

— «Pardon, domnişoară! se grăbi a protesta Bilureaţă, puind mîna la pălărie, zăpăcit şi ruşinat ca de propria sa greşeală.

Rîsul fu omeric, nedescriptibil.

— «Bravo, domnule Bilureaţă! Admirabil! adorabil! bis! bis! strigară toţi în cor.

— «Domnilor, se încercă să esplice judecătorul de pace, după ce aspiră de mai multe ori, şi îndelung, pentru a restabili echilibrul respiraţiunei sale neregulate, — nu înţeleg veselia dumneavoastră! Am cerut iertare pentru ca să nu se crează că mă solidarizez cu necuviinţele bestiei âştia de cal! . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Chiotele și hohotele de rîs reîncepură și continuară cu mai multă tărie. Apoi, fiindcă se apropiaŭ de cîrciumă, unul din escursioniști strigă:

— «Iată-ne la Jingoi!..»

Acest nume fu un noŭ pretext pentru manifestațiunile acelei vesele companii, ce, prin turbulența ei, semăna mai mult cu o ceată de școlari scăpați de pe bănci.

— «La Jingoi? la care Jingoi? cine e acel Jingoi?..»

— «O fi vr'un cetățean din Statele-Unite!..»

— «De mult a sosit din America?..»

— «Dacă e d'acolo, trebue să se poarte cu joben și cu mustățile rase?..»

— «Cîte duzini de caturi are șandramaua în care locuește?..»

— «Domnilor, strigă cel care pronunțase întiiŭ acest nume, liniștiți-vă! Jingoi e romîn și cîrciumar ca toți cârciumarii. Singurul lui cusur e că cată, după obiceiul confraților săi, să-și ciupească cît de mult clientela, vînzîndu-i lucruri proaste pe prețuri bune. Dovadă cîntecul acesta, compus, poate, de un păcălit:

«Foaie verde usturoi,
În cîrciumă la Jingoi
Dacă intri, îți servește
Sglavoci drept baboi de peștc,
Îți dă opinci drept pastramă,
Vin ce n'a trecut prin cramă,
Și, drept țuică, îți măsoară
Apă din Dîmbovicioară!..»

— «Atunci, Jingoi e un hoț! Jingoi e un pungaș! Jingoi e un necinstit!..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Jos Jingoĭ ! . .»

— «Voim capul lui Jingoĭ ! . .»

În acelaș timp, banda coti gardul ce o ascundea vederei și apăru la câțiva pași de circiumă, unde descălică, chemînd, într'un tărăboiŭ infernal, pe Jingoĭ, ca să-l vază, ca să-i ceară să aducă ceva de ale mîncărei și băuturei spre a gusta și a se convinge dacă cîntecul spunea drept.

Niță putu să observe atunci cu deamănuntul pe nouiĭ veniți.

Deodată fața-i se schimbă și picioarele-i începură să tremure. În una din doamnele ce însoțeaŭ escursiunea, el cunoscuse, în adevăr, pe nevastă-sa, și, alături de dînsa, pe șeful companieĭ, făcindu-i tot felul de ademeniri, rîzîndu-i, întinzîndu-i mîna, ținându-i scara, ba chiar luînd-o în brațe ca spre a-i ajuta să se dea jos de pe cal.

La această vedere, nefericitul soț simți că sîngele i se urcă în cap și că mintea i se întunecă. Cu toate acestea, spre a evita un scandal, spre care era împins, el avu destulă stăpînire asupră-și pentru a ieși pe ușa pridvorului de din dos. El trecu pe la spatele caseĭ, și, în fuga mare, ca un nebun, începu să urce clina munteluĭ, unde se făcu nevăzut.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromanului.ro/ro/1901-1932

XXXVIII

De trei zile, Niţă Pălie cutreera, ca un nebun, munţii şi văile de prin prejur.

Destăinuirile lui Moise, întărite prin propriile sale amintiri, şi, mai pre sus de toate, aparițiunea neașteptată a Mariuchei în mijlocul aceleĭ vesele companiĭ de escursioniști, alăturĭ şi în intimitatea omuluĭ cu care i se spusese că-l înşală, îi turburaseră adînc sufletul. Din momentul acela, — moment teribil pentru dînsul! — cînd îşi zărise nevasta la circiuma lui Jingoi, în braţele şefuluĭ companiei, el nu mai avea pace, umbla fără rost prin păduri, fugind de oamenĭ, par'că ar fi comis vre-o crimă, hrănindu-se cum putea, adăpostindu-se prin stînele părăsite, deliberând cu el însuşi asupra a ceea ce trebuia să facă, silindu-se prin tot felul de raţionamente, dar în zadar, să-şi recapete liniştea pierdută.

— «Na-ţi-o! repetă el, vorbindu-şĭ sie însuşi în gura mare, pe cînd picioarele-i, lăsate în voie-le, îl duceaŭ fără scop încotro înnemereaŭ, — na-ţi-o cât de bună şi precum aĭ cătat-o, frate Niţă!... Acum, ce te facĭ?... Cum eşĭ din încurcătură?... Tăcînd şi înghiţind hapul?... Încearcă, dacă poţi!... Saŭ sbîrlindu-ţĭ părul, ca ursul rănit de moarte?... Şi asta e cu putinţă!... Numaĭ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

atunci să aibi inimă, să te ţii bine şi să nu-ţi pierzi cumpătul tocmai cînd o fi, ştii! la adică!...»

«Oh! relua el după un moment, cine m'a pus! cine m'a aruncat în această vîltoare!... Orb am fost de n'am văzut primejdia! beat de nu m'am ferit de dînsa! neghiob de n'am priceput că o asemenea femee nu era pentru mine!... Şi, cu toate astea, prevestirile nu mi-aŭ lipsit!... Afară de şoaptele inimei, care nu înşeală niciodată, am fost înştiinţat prin tot felul de semne vădite, de carî un om în toată firea trebue să ţină seamă, — prin gusturile şi apucăturile ei, prin scârba şi răceala cu care se uita la mine, prin dragostea ce arăta pentru tot ce nu e ţăran, — că nepotrivirea dintre noi era cât dela cer la pămînt!... Însă nu m'am astâmpărat!... N'am voit să văz nici să auz!... Mi-a plăcut să am femee frumoasă şi *îndelicată!*... femee crescută ca cucoanele!... trăită cu ciocoii dela oraş!... speriată şi desgustată de mojicime!... Acum, sic! satură-te, păcătosule, şi rabdă, dacă te înşeală!... Înghite, dacă îşi bate joc!... Singur ai voit-o astfel, singur trage necazul!... Căci, dreptul lui Dumnezeŭ! ea niciodată nu ţi-a făcut silă, nici nu te-a îndemnat s'o iei!... Dimpotrivă!...»

«Dar atunci, urma el, dacă nu voea să mă ia, dacă nu-i era aminte să trăească cum se cade cu mine, de ce nu mi-a spus'o curat?... De ce m'a amăgit prin tăcerea ei şi m'a făcut să fac pasul?.. O! pentru asta, ea e de sigur vinovată!... De mi-ar fi zis dela început să-i daŭ pace, căci nu mă poate suferi, martor mi-e Dumnezeŭ că m'aşi fi lipsit şi n'aşi fi împins lucrurile mai departe!... Cu toată dragostea nebună ce vîrîse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în mine, aş fi fugit de dînsa, aş fi luat lumea în cap, m'aşi fi dus departe, cine ştie în ce loc, la marginea pămîntului, unde aşi fi cătat s'o uit, şi aşi fi scăpat, astfel, de canonul de a o iubi şi de a fi respins, de a o dori şi d'a nu fi băgat în seamă, de a o şti a mea şi d'a o vedea în braţele altuia, nerĕmâindu-mi, mie, oropsitul! decât ponosul d'a-i fi soţ şi d'a-i duce jindul în taină!...»

«*În braţele altuia!*...» La acéstă idee, el se oprea din mers, îşi încrucişa mâinile şi, cu sprâncenile încruntate, cu ochii fixi, pironiţi pe vr'un obiect din-prejuru-i, la care se uita fără să-l vază, rĕmânea multă vreme în nemişcare, absorbit de cugetările furtunóse ce se succedaŭ în minte-i.

— «Şi pentru care cuvînt altul să fie mai norocos? îşi zicea el, reîncepênd să-şi vorbească într'un tîrziŭ. Ce are el mai mult decât mine pentru a mĕ da d'o parte şi a-mi lua locul?... Este el mai tînĕr, mai voinic, mai muncitor, mai îndemânatic?... Să ne punem la încercare, şi, de m'o întrece, primesc să-i fiŭ slugă şi să mĕ tîrăsc în genunchi dinainte-i!... Însă, nu!... el nu poate să se măsoare cu mine!... Unde numai mĕ rĕmâne, e când se linguşeşte pe lângă femei ca să le scoată din minţi!... Atunci, da! recunosc că nu pot lupta cu dînsul!... Dar cinstit e lucrul acesta?... Bine e să te prepuĭ pe un băiat, care îşi vede de treabă şi nu cată să supere pe nimeni, spre a-i răpi ceea ce are mai scump pe lume, inima nevestei sale?... Frumos e să-l arunci pe drumuri, cum mă aruncă el, azi, pe mine, să-l faci să umble turbat, cu moartea în suflet şi cu gândul de răzbunare dinaintea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ochilor?... Căci fapta lui cere fără îndoială răzbunare!... Şi o va avea, d'aş şti că mi se întâmplă orice, d'aş şti că aŭ să mĕ beleascĕ în urmă de viŭ, saŭ să mĕ toace bucăţi, ca pe bureţii ce se pun, iarna, în fiertură!...»

Apoi, animându-se treptat la această idee, el relua cu mai multă tărie:

— «Dar oamenii de felul lui sînt mai răi, frăţioare, şi mai primejdioşi decât hoţii şi tâlharii de codru!... Pe aceştia, cel puţin, îi ştii şi poţi să te fereşti de dînşii!... Cu alde áia însă, ce apĕrare încape?... Îi crezi cinstiţi, îi primeşti fără sfială în casă, ba chiar îi laşi să-ţi fure încrederea şi-i aşezi în fruntea bucatelor!... Când colo, drept răsplată, cu ce te alegi?... Afli, într'o bună diminéţă, că te-aŭ înşelat, răpindu-ţi tocmai ceea ce puneai mai mult preţ ca să rĕmâe neatinsă, cinstea soţieĭ tale!... Atunci, întreb, ce te faci?... De eştĭ om slab şi moale, taci şi înghiţi papara!... Câte odată, dacă lucrul te ustură prea tare, mai plângi, mai îţi blestemi ursita, dar, în cele din urmă, te deprinzi cu răul şi nu mai te gândeşti la dînsul!... Da! când eşti fără inimă!... Dar când firea te-a făcut mai iute şi mai cu sânge?... Şi atunci tot astfel te porţi?... Şi atunci tot astfel îţi rabzi necazul în tăcere?... Orĭ te repezĭ ca ursoaica când i se iaŭ puiĭ?... O! Doamne! ce 'ntrebare!... Cum? să-mĭ prinz vrăjmaşul la muiere şi să-l las să scape?... Să mĕ mulţămesc, când îl am în mână, a-l târnui puţin şi-apoi a-ĭ da drumul?... Trebue să fiŭ dobitoc ca prostul ăla de Caponea, care a crezut că, trăgând o bătae celui-lalt şef de companie, când l-a găsit culcat în patu-i, ru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pîndu-i sabia și gonindu-l gol pe stradă, și-a răzbunat îndestul de rușinea ce pățise!... La mine nu se scrie astfel!... Eŭ sînt om pașnic și nu mă leg de nimeni; dar, când mă calcă unde mă doare, daŭ!.. Dar daŭ al dracului!... daŭ de moarte!... daŭ să nu se mai scoale!... și apoi, întîmplă-se ori-ce s'ar întîmpla, puțin îmi pasă!... Viața nu mi-e așa de dragă, mai ales după o ast-fel de nenorocire, ca să mă gîndesc la dînsa!... O dăruesc fără părere de rău!... Numai să știŭ că mi-am făcut gustul și că mi-am desărat inima!...»

El sta, după asemenea izbucniri, multă vreme nemișcat, ca pironit locului, tremurînd și vibrînd la ideea lucrurilor teribile ce imaginațiunea lui, aprinsă de patimă, îi reprezinta. Pe urmă, escitațiunea de care era cuprins potolindu-se cu încetul, dreapta judecată iar își lua puterea pe mintea lui obișnuit lină și înțeleaptă.

— «Mai domol, vere Niță! își zicea el atunci, glumind cu el însuși. Stai puțin să ne înțelegem, căci, luând-o prea repede, mi e teamă să nu rătăcim!... Mai întîiŭ, de unde ai luat-o că lucrurile sînt așa de rele precum ți le închipui?... Dela Moise, îmi vei răspunde, care, la rîndul lui, le-a vĕdut saŭ le-a auzit dela alții!... Dar aceștia nu pot să se fi înșelat? nu pot chiar să fi născocit pentru a avea ce să vorbească saŭ pentru a face rău?... Însuși Moise, care ține la mine așa de mult, nu poate să fi fost amăgit prin prea marea lui dorință de a mă sluji?... El trăește cu Mariuca ca cîinele cu pisica.... E foarte cu putință, decî, să se fi uitat cu ochî răi la unele din apucăturile eî, cam ușoare, ce e drept, dar, de altfel, fără însemnătate și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să fi crezut că mi face plăcere, pîrîndu-mi-le cu oarecare apăsare!.. Mai e ceva însă, vei adăoga; mai e ceea ce te-a izbit pe tine însuți altă dată, și, mai presus de toate, mai e ceea ce ai văzut pe Dîmbovicioară, la cîrciuma lui Jingoi!... Foarte bine!... Dar toate acestea sînt oare lucruri așa de neobișnuite, încît să nu li se poată da decît o tălmăcire urîtă și încît din ele să reeasă neapărat vinovăția nevestei tale?... Ia să stăm puțin și să judecăm cu răbdare!... Că omul acela o fi simțind ceva pentru Mariuca, că s'o fi ținînd după dînsa, că o fi dorind chiar s'o scoată din drumul cel drept, cine tăgăduește aceasta?... Dar pricina nu stă acolo!... Pricina stă în a se ști dacă și Mariuca are aceeaș aplecare pentru dînsul!... Și cu ce se dovedește aceasta?... Cu faptul că ea îi trimite din cînd în cînd cîte un puiu de găină sau cîte-o oală cu smîntînă?... Dar ăsta-i obiceiul casei, și nea Ghică Panțiru, cînd trăea, sărmanul! îndestula pe toți cu asemenea plocoane!... Poate vei fi zicînd că dovadă împotriva ei mai e și faptul că a primit, deunăzi, să meargă la plimbare, spre peșteră, în cîrdul acela de boeri Cîmpulungeni, printre care se amestecase și omul ce nu-ți place să vezi alături de dînsa?... Dar, dac'or fi poftit-o, ce era să facă, sărăcuța? Să nu voească și să stea acasă să îndruge la lînă?... Dar sălbătăcii d'astea nu se mai obișnuesc în ziua de azi!... Azi, lumea trăește slobodă și la lumina mare!... Afară de aceasta, dusu-s'a ea singură?... N'au mai fost și alții din sat, ca alde moașa Maghireasca, Rîța lui Cotoiu, domnu judecător, cari au însoțit-o, au îndemnat-o, și, poate, au luat-o chiar cu sila?... Cum era să li se împotrivească?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_901-1932

Îmi vei zice încă, că de ce s'a lăsat s'o ia în braţe şeful companiei?... Dar putea să facă altfel?... Ce, adică, fiindcă, voind să se dea de pe cal, s'a găsit omul acela, acolo, la îndemînă, şi a sărit să-i ajute, asta însemnează treabă mare?... Dar atunci să mergem la mănăstire, să ne punem cenuşe pe cap, să nu mai dăm ochi, nici să mai vorbim cu nimeni!... Aide, Niţă, fii mai cu minte!... Dragostea ce ai de nevastă-ta te orbeşte!... Ea te face să vezi lucrurile altfel decum sînt, şi aceasta nu e nici spre binele ei, nici spre al tău!...»

El urca, vorbindu-şi astfel, repedea potecă ce scoate din Valea Urdei în şoseaua naţională. El făcuse mult drum în ziua aceea, cutreerase toţi codri de prin prejur, umblase, ca un desperat, prin Orâţii şi prin Valea Muierei, se coborîse în Roderita, întunecoasă ca o pădure a infernului, iar acum se îndrepta spre muntele Sasului, unde îşi propusese să petreacă noaptea. Mergînd, el nu înceta d'a-şi văeta soarta saŭ d'a se îndemna să uite şi să aibă curagiŭ.

— «Ci ca las-o odată la păcatele! îşi zicea el, plictisit de marea mobilitate a ideilor ce se succedaŭ în mintea sa. Goneşte-o din inima ta!... nu te mai gîndi la dînsa!... Dacă norocul ţi-a fost sec şi nu ţi-a fost dat să aibi parte de ea, ce? o să plîngi şi o să te frămînţi în veci cu firea?... Dar şi alţii aŭ iubit, şi, cînd a fost la adică, dacă s'aŭ văzut înşelaţi saŭ despreţuiţi, aŭ ştiut s'o rupă cu dragostea, şi-aŭ recăpătat liniştea şi s'aŭ făcut iar oameni ca toţi oamenii!... Tu, pentru ce ai fi mai slab decît dînşii?... Oare Mariuca e singura femee pe pămînt?... Oare,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dacă ar lipsi ea, lumea n'ar mai avea bunătăți și cei aflători într'însa ar trebui să peară ?... Dar dă-le focului gîndurile astea, căci ele duc la moarte și la desnădăjduire !... Ai făcut odată greșeala d'a te vîrî unde nu-ți era locul ; ai voit să te înnădești cu muiere ce nu era de nasul tău, trage folos din învățătură !... Las-o să se ducă cu cine i-o place, și ia-ți alta în locu i, căci sînt, slavă Domnului ! destule, ba încă multe vrednice și frumoase, ce nu cer decît să-ți întinză brațele și să te facă fericit !...»

El sosise, în timpul acesta, în vîrful Sasului, unde, un moment, privirea-i fu reținută de fermecătorul spectacol al culmelor, văzute de sus și poleite de soarele ce apunea.

Dintr'acel loc, înălțimile de prin prejur dau impresiunea unui Ocean imens, ale cărui valuri agitate ar fi fost, totdeodată, împietrite în mișcarea lor violentă.

Cîteva puncte, totuși, reeșeau din amestecul lor confuz și se impuneau atențiunei.

La nord, spre dreapta, Păpușa și Peatra-Craiului ridicau spre cer masa lor enormă, exagerată încă prin îngrămădiri de aburi, venind din vale, ce le ascundeau bazele și le făceau să pară și mai înalte.

La est, Bucegii trăgeau pe orizont o lungă linie albă, pe care asfințitul aprindea colorațiuni trandafirii.

Mai încoaci, dar tot în direcțiunea aceea, Sînt Ilie, Giuvala, Crobu, Zăbavă, munți înalți și maiestuoși, desfășurau, pe firmamentul senin, verdele sau galbenul lor intens.

Iată, acum, pe stînga, Ghimbavul, negru de pădurile ce-l acoperă ! iată Pristopul, luînd forma unei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/ndr/1901-1932

şele turceşti! iată Leaota, Algîiul, Secările, piscuri măreţe, pierdute în zarea depărtărei! iată Iezerul, închizînd, spre apus, orizontul prin crestele-i inegale! iată Pravăţul, stînd ca o streajă la intrarea Dragoslavelor! iată Căpitanul ce umbreşte Rucărul! iată Muntişorul! iată Preajma! iată . . .

De odată, Niţă, care urma din ochi această privelişte, simţind o adevărată plăcere d'a-şi rememora, trecîndu-le în revizie, toate aceste creste de munţi, se opri ca izbit de o neaşteptată vedenie. Dinainte-i, drept în faţă, pe linia neîntreruptă dintre Căpitan şi Păpuşa, ochiul lui întîlnise cele două proeminenţe inegale ale Ţeţeleicei, ce se desinau pe cerul roşu în forma unui nas şi a unor buze, văzute din profil, şi daŭ crestei muntelui înfăţişarea unei figuri omeneşti. Acelaş joc de umbre ce-l amăgise rîndurile trecute se producea şi acum împrejurul puntului ce reprezinta capul, şi imita, să te înşeli, părul unei femei despletite. Niţă recunoscu în acea apariţiune imaginea Mariuchei, goală, culcată pe spate, cu picioarele îndoite şi proptite în Păpuşa, părînd că s'a aşezat acolo înadins pentru a-l ispiti şi a-l provoca, arătîndu-i-se în tot farmecul nudităţei sale. Atunci, ca altă dată, el simţi că natura se revoltă într'însul şi că o dorinţă de posesiune nebună îl cuprinde. Fără a mai şti ce face, uitînd toate poveţile înţelepciunei ce, cu cîteva momente înainte, părea aşa de hotarît să le urmeze, el începu îndată să coboare repedea clină a muntelui, cu gînd d'a se duce acasă, în Rucăr, d'a vedea pe Mariuca şi d'a avea cu dînsa suprema explicaţiune care va decide de viitorul lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XXXIX

Mariuca şi şeful companiei trecuseră ziua aceea la Elena Caponea, împăcată cu bărbatul său şi devenită femeea cea mai de treabă din sat, în casa căreia se aduna acum tot ce mai rămăsese cu vază în Rucăr, pentru a ucide timpul în neşfîrşite partide de *maus*.

Pe subt seară, sindrofia spărgîndu-se, soţia lui Niţă Pălie plecase, urmată de amantul său, căruia îi făcuse semn s'o însoţească. Ajunşi acasă, acesta voise să se retragă, pretestînd afaceri de serviciu, o indispoziţie neaşteptată. Dînsa însă stăruise să intre, îl silise să prînzească cu ea, după obiceiul ce avea, de cîte ori bărbatul său nu era acolo, apoi, după masă, neavînd ce să facă, deoarece lumea se culcă de vreme la ţară, insistase să stea pentru a-i ţine de urît, şi se închisese cu dînsul în odaea de dormit.

Şeful companiei, totuşi, părea trist şi preocupat. De cîteva zile, în adevăr, o mîhnire persistentă, pe care nu putea să şi-o explice bine, îl cuprinsese şi-i tăia pofta de orice plăcere. El socotise, la început, că e o indispoziţie trecătoare şi-şi făcuse curagiu, silindu-se să pară vesel, acelaş ca mai nainte. Depresiunea sa morală însă luase, cu încetul, proporţiuni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mari și nu se mai putea ascunde. Mariuca era mirată toată de schimbarea ce constata, în seara aceea, într'însul.

— «Ce ai, dragul meŭ, de stai fără chef? îi zise ea, îndată ce fură zăvoriți, aruncându-i brațele după gît, căutînd să-l provoace, să-l facă să vorbească. Aide! vino-ți în fire! Nu-mi place să te văz astfel!...

El, strîns de aproape, consimți atunci să-i dea deslușiri, să-i explice starea sufletească în care se agăsea.

— «Mariuco, nu rîde; e ceva destul de serios! De vr'o trei zile, o rea presimțire mă urmărește. Am căutat în toate chipurile să mă scap de ea, dar în zadar, căci, îndată ce nu mă gîndesc la altceva, mintea-mi se întoarce invincibil spre dînsa. Sîntem par'că în ajunul unei nenorociri!...»

— «Uneĭ nenorociri! protestă Mariuca, puind pe gura-i un sărut. Ce idee! Dar de unde poate veni nenorocirea aceea? Nu ne iubim din toată inima? nu sîntem unul al altuia?...»

— «Ba, da!... știŭ și eŭ?... Póte dela bărbatul tăŭ! îngînă dînsul, trădîndu-și gîndul ascuns. El o fi simțit ceva și o fi voind să ne prinză!...»

Un hohot de rîs fu, mai întîiŭ, răspunsul la această propunere. Pe urmă Mariuca, numai decît înăsprită, reluă cu dispreț:

— «Dela bărbatul meŭ? Atîta răŭ, pîrlitul de el! Despre dînsul, poți să dormi în pace, dragul meŭ! Nicĭ un pericol nu poate veni din partea aceea!...»

— «Și pentru ce? întrebă el cu îndoeală. Ce oare, el ține așa de puțin la tine încît să nu-ĭ pese de ce faci și de cu cine umbli?...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— «Ba, dimpotrivă, replică Mariuca ; el ține foarte mult la mine, și, tocmai deaceea, îți zic să n'aibi grijă. Cu o vorbă, cu o privire, îl bag în pămînt și-l fac să nu sufle ! . . .»

— «Se poate, dar asta nu mă asigură îndestul ! Ai văzut, zilele trecute, cînd, din întîmplare, l-am întîlnit la circiuma ceea de pe drumul peșterei, ce căutături sălbatice ne arunca din pridvorul unde se așezase ? . . . Par'că ar fi voit să ne mănînce ! . . .

— «L-am vĕdut ; ei, și apoi ? Făcut-a ceva care să te supere ? Zis-a un cuvînt care să te nemulțămească ? . . . Cîtuși de puțin ! . . . A șters-o pe din dos, par'că i-ar fi fost rușine să dea ochi cu noi ! . . .»

— «N'o fi voit să facă scandal, văzînd că nu sîntem singuri și temîndu-se de vr'un neajuns ! . . .»

— «Ba, de loc ! N'a îndrăznit să stea în fața mea, știind cum îl primesc și cu ce se alege cînd cutează să mă înfrunte ! . . .»

— «Mariuco, te iubesc ! Vorbele tale varsă un balsam binefăcător în inima mea ! . . .»

— «Scumpul meŭ, sînt a ta ! Mor de nerăbdare d'a nu mă mai deslipi de tine ! . . .»

Liniștit, scăpat, la moment, ca prin farmec, de obsesiunea ce-l frămînta din ziua în care văzuse figura tragică a lui Niță la cîrciuma lui Jingoi, șeful companiei uita, acum, amenințările și pericolele vieței pentru a nu se gîndi decît la deliciile orei prezente. Mariuca, la rîndu ĭ, se simțea fericită d'a se afla în brațele amantului săŭ, unde se găsea așa de bine, și amîndoi împreună, astfel uniți, lăsaŭ să treacă timpul,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

absorbiți de proiectul lor de căsătorie, pierduți și rătăciți în visuri de un viitor surîzător.

Ea, mai cu seamă, nerăbdătoare, grăbită d'a-și schimba condițiunea, d'a nu mai fi ceea ce fusese pînă atunci, îl strîngea din întrebări, îi propunea lucruri neprevăzute, hotăriri neașteptate, în cari se trădaŭ pofte inesplicabile la o fată crescută la țară, dorințe d'a începe cît mai iute o viață nouă, d'a o rupe c'un trecut ce i era nesuferit.

— «Nu-i așa, dragul meŭ, îi zicea ea între altele, acoperindu-l de sărutări ademenitoare, că, după ce vom fi unul al altuia, bărbat și femee cu cununie, ne voni grăbi să ne mutăm din satul acesta pentru a ne așeza alt undeva, într'un oraș depărtat, în București, spre pildă, dacă se poate?...»

— «Fără îndoeală, răspundea el, întorcîndu-i mîngiierile ce primea; dacă zici tu așa, așa are să fie!....»

— «Dar nunta, unde o facem?...»

— «Știŭ eŭ? Crez că tot aici, unde familia ta e cunoscută și unde avem atîtea înlesniri d'a pune lucrurile la cale în chip cuviincios...»

— «O! nu! te rog! Ori unde, afară de aici! Sînt sătulă de viața și de oamenii din locurile acestea! Dacă aiurea nu se poate, vom merge în Cîmpulung! Cu toate că visul meŭ ar fi să ne cununăm la Doamna Bălașa din București, să chiemăm pe Vicarul să ne binecuvinteze și să dăm după aceasta un bal, cu muzică militară, să se ducă pomina!...»

— «Foarte bine. Vom face după cum dorești. Ai să fii așa de frumoasă în minunatul tăŭ costum național de Rucăr!...»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «În costumul meŭ de Rucăr ! Ce grozăvie ! Dragul meŭ, dacă ţii să-mi faci plăcere, nici în glumă nu-mi mai vorbi de portul acesta. Mi-o fi, decînd îl tot duc în spinare! D'aci 'nainte, vreaŭ să mă îmbrac şi eŭ ca femeile cum se cade, să fiŭ ca surorile mele, şi să nu mai seamăn a o ţărancă, după cum nu mai seamănă nici ele ! . . .»

— «Minunat! Am să te duc la marşanda cea mai la modă din Bucureştĭ, unde ţi vei comanda costumele ce-ţi vor place! . . .»

— «Şi, după nuntă, vom pleca în voiagiŭ, nu-i aşa? . . .»

— «Mai e vorbă? Ne vom duce la Paris şi la Nisa . . .»

— «Ce bucurie ! Cît te iubesc de mult, scumpul meŭ ! Şi-mi vei lua şi un profesor de pian şi de franţuzeşte, căci mi s'a urît decînd tot auz limba asta a guşaţilor din Rucăr ! . . . Surorile mele aŭ uitat-o aproape de tot, şi nu voesc să mă las mai prejos de ele ! . . .»

— «Da, iubita mea, vom face tot după cum dorești ! Vei învăţa chiar pictura, dacă îţi face plăcere».

— «Asta nu se mai întreabă ! Cum să nu-mĭ placă !... Sînt foarte nerăbdătoare să punem planurile astea în lucrare cît mai iute !»

— «Aceeaş nerăbdare o am şi eŭ, însă, de o cam dată, mai sînt oarecari piedici . . . Tu nu eşti liberă. Va trebui, mai întîiŭ, să te desparţi . . . . să găsim un motiv pentru a te despărţi ! . . .»

— «Un motiv! un motiv! mare treabă şi asta! Dar motivul e că nu-l pot suferi şi că nu mai voesc să trăesc cu dînsul! . . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «O știŭ foarte bine, dar se zice că atît nu e destul și că judecătorii mai cer și altceva pentru a încuviința despărțenia . . .»

— «Și ce anume, adică? Dacă e nevoie de ceartă și de bătae, sînt gata, la cea mai mică vorbă, să-i arunc o oală cu leșie în cap! . . .»

— «Crez că lucrurile n'aŭ să meargă pînă acolo. Oricum, trebue să întrebăm pe cineva care se pricepe, . . . să . . .»

— «La asta mă gîndeam și eŭ. Să știi dar că, chiar de mîine, plec la Cîmpulung. Cunosc acolo un avocat pe care taica, cînd trăia, sărmanul! îl însărcina adesea cu daraverile sale. Bine plătit, sînt sigură că el va pune tot la cale pentru a mă scăpa cît mai iute de nesuferitul meŭ de bărbat! . . .»

— «Bravo! aprob din toată inima! Atunci numai vom fi liniștiți! . . .»

— «Și liberi! . . .»

— «Și fericiți! . . .»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XL

Deodată, uşa, împinsă cu putere din afară, sări din ţiţîni, şi Niţă apăru dinainte-le, teribil.

El venise din muntele Sasului într'un suflet, sosise în Rucăr pe întunerec şi, fără să fi dat ochi cu nimeni din sat, se îndreptase iute spre casă.

Aci, găsise tot stins şi încuiat.

Mai întîiŭ, el crezuse că Mariuca era dusă la vre-una din sindrofiile unde avea obiceiul să-şi petreacă, zi şi noapte, mai toată vremea, şi intrase, ca s'o aştepte, în odăiţa ce, de cînd nu mai era primit să se culce în camerile de sus, i se rezervase în fundul curţei, lîngă dependinţe.

După un timp oarecare însă, nerăbdarea cuprinzîndu-l, el eşise afară ca să vază dacă nevastă-sa nu s'a mai întors.

Trecînd pe subt ferestrele ei, el zărise o rază de lumină strecurându-se pe subt obloane, şi un sgomot de şoapte, venind din năuntru, îi izbise auzul.

Îndoeală nu mai încăpea: Mariuca era acasă, şi, lucru grozav, ea nu era singură!

Atunci, sîngele i se aprinsese, şi toate vechile-i resentimente se deşteptaseră într'însul cu o furie nebună.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

El văzu trecîndu-i pe dinainte, într'o clipă, cu repeziciunea fulgerului, suferinţele şi umilinţele ce atîta timp avusese să îndure, dispreţul cu care actele sale, chiar cele mai nesupărătoare, eraŭ primite, nedreptăţile ce, de cîteva luni, întîmpinase nelipsit în toate ocaziunile, şi-şi zise că toate acestea se datoraŭ omului ce se afla cu dînsa, în acel minut, colo, înăuntru, şi care pusese tot la cale pentru a o scoate din minţi, a o face să-şi uite datoriile de soaţă, a fura o dragoste ce, după lege, i se cuvenea lui numai, ca bărbat! Dar ceasul răsplăţei, adăogase el în gându-i, sosise, şi, haide! trebuia să se grăbească a se folosi de dînsul!..

Cu toate acestea, el avu destulă putere asupră-şi pentru a înfrîna ori-ce manifestaţiune zgomotoasă a patimei ce clocotea într'însul, şi, cu paşi uşori, urcă scara ce ducea la încăperile de sus, unde se afla odaea Mariuchei.

Aci, după ce stătu un moment ca să asculte ceea ce se vorbea înăuntru, exasperat de cele ce auzi, el dete o năpraznică împinsătură de umăr în uşă, scoţînd-o, după cum am văzut, din ţiţîni şi aruncînd-o în mijlocul casei.

Pe urmă, fără a zice o vorbă, fără a face un gest de ameninţare, liniştit şi stăpîn pe el însuşi, ca şi cînd s'ar fi aflat în faţa unui spectacol obişnuit, el se îndreptă spre patul unde cei doui amanţi căutaŭ să se ascunză.

Aceştia, surprinşi şi plini de spaimă, nu încercară, mai întîiŭ, nici o împotrivire.

Cînd însă Mariuca, desmeticită, văzu pe bărba-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul său întinzînd mîna şi înhăţînd pe şeful companiei de ceafă cu o putere aşa de extraordinară, încît îi paralizâ la moment ori-ce gînd de rezistenţă, ea începu să strige la el, să-l ameninţe, să-l insulte, sperînd că, cu chipul acesta, îl va dezarma.

Niţă, însă, ca de piatră, părea că nu vede, nici că aude.

În acelaş timp, cu mâna cealaltă, rămasă liberă, el apucă pe nevastă-sa, tot de ceafă, şi o dete jos din pat.

Apoi, apropiindu-şi mîinile, începu, cu toate ţipetele şi rugămintele acesteia, să-i frece obrazul de al complicelui ei, strivindu-le pe amîndouă, umplîndu-le de sînge, repetînd, din cînd în cînd, între dinţi, ca răspuns la vaetele lor desperate: «dragoste aţi căutat?.. na-vă dragoste!..»

Supliciul fu grozav, căci, în cîteva minute, ambele victime rămaseră fără cunoştinţă.

Niţă nu se mulţumi cu atît, ci, văzîndu-i pe amîndoi fără simţire, ca să nu se mai scoale, se apucă să izbească, unul de altul, capetele lor ce ţinea în mîini, şi continuă a le izbi astfel, cu violenţă, până le transformă într'o piftie informă şi sîngerîndă.

După aceasta, satisfăcut de ceeace săvîrşise, ca de un act de înaltă dreptate, lepădă cele două cadavre şi plecă cum venise, fără să fi fost văzut, nici simţit de nimeni din casă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

XLI

El o luă la dreapta, pe strada Păpușei, în jos. Noaptea era rece și senină. Luna, roșie și rotundă, răsărea de după muchea Pleșcioarelor, rumenind înălțimile de prin prejur. În sat, nici o lumină. Numaĭ la ospătăria lui Oncescu, în răspîntie, lămpile nu se stinseseră încă, ceeace dovedea că lume mai era înăuntru, — cîțiva chiaburĭ răŭ năravițĭ, ce aveaŭ obiceiul să-și treacă nopțile, veghiînd pe paharele cu vin saŭ pe cărțile de joc.

Niță mergea iute și mașinal, fără scop, fără voință. Teribila încordare ce-i ținuse, toată ziua, nervii întinși ca un arc, se slăbise, și, cuprins deja de remușcare, el începea să simță toată oroarea acțiunei ce comisese.

Deodată, fără să-și dea seamă cum, se pomeni subt dealul din față, la moară, dinaintea căderei, unde Dîmbovița curge impetuoasă și profundă.

El se opri pe mal și se puse să se uite lung în gîrlă.

Luna aprindea în apă luciri tremurătoare, pe cari el punea o inconștientă stăruință a le urmări din ochi în evoluțiunile lor schimbătoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În acelaș timp, o preocupare neașteptată îi venise. Cum se numea avocatul la care auzise pe Mariuca că voia să se ducă, a doua zi, să-i ceară povață?.. Sășeanu?.. Rășeanu?.. Orășeanu?.. Nu-și aducea bine aminte, și multă vreme stătu dibuind și frămîntîndu-și creerii, dar în zadar, pentru a restabili adevărata fizionomie a acestui nume, din care nu reținuse cu siguranță decît partea finală.

El voia să meargă la acest avocat, să-i spue păsurile și suferințele sale, să cate a-l înduioșa asupră-și, să-l facă a-i da sprijinul și apărarea sa.

— «O! da! își zicea el, pentru ce n'ar primi să-mi vie în ajutor?.. Dacă sînt vinovat, martor mi-e Dumnezeŭ că am răbdat destul, peste puterile omenești, înainte de a mă hotărî!. că aș mai fi răbdat încă dacă nu vedeam cu ochii!.. Însă nu se mai putea!.. Cînd i-am auzit zicîndu-și cuvinte de dragoste, chiar în casa mea, și i-am zărit culcați, unul lîngă altul, și îmbrățișați, colo, în patul meŭ, unde mi-a fost dat așa de rar și de puțin să dorm, mințile m'aŭ părăsit și am crezut că iadul se deschide dinainte mi... Atunci, am pus mîna și am făcut ceeace ceasul și desnădăjduirea m'aŭ povățuit!.. Poate că am mers prea departe, poate că am trecut peste margini, dar ce eram să fac!.. Omul, la necaz, nu judecă, nici nu știe să stea la timp. Păcatele îl împing unde, poate, n'ar fi voit să ajungă!..»

Pornit pe această cale, el nu putea să se oprească își reamintea pe larg scena fioroasă la care participase, o revedea în toate amănuntele ei, căta să-și ușureze

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelersvania.ro/mcr1901-1932

cugetul, explicându-şi sie însuşi motivele ce-l îndemnaseră s'o săvîrşească.

De cîte ori însă imaginea Mariuchei trecea pe dinainte-i, ochii i se udaŭ fără voie, şi cuvinte de căinţă eşiaŭ din buzele lui arse de remuşcare.

— «Săraca de ea! exclama el cu mihnire, cum plîngea şi se ruga!.. Cum căta să mă înduplece!.. Ce cuvinte dulci îmi arunca, cum, poate, n'aŭ mai eşit din gură-i, cum, desigur, n'am mai auzit-o rostind pînă in minutul acela!.. Ea mă jura pe dragostea ei, pe tot ce am mai scump pe lume, s'o ert, să-i daŭ pace, făgăduindu-mi că se va îndrepta, că nu se va mai uita la nimeni altul, cât va trăi!.. Şi frica şi durerea îi daŭ o mîndreţe fără asemănare!.. Niciodată n'am văzut-o aşa de frumoasă! Niciodată asemenea n'am iubit-o mai mult!.. Cu toate astea, eram ca de pieatră... Ideea că, fiindu-mi atît de dragă, o prinsesem, înşelîndu-mă, în braţele altuia, mă făcea fără milă... Şi dam! şi strîngeam! şi frecam!.. Făşiile de carne cădeaŭ de pe obrazul ei ca bucăţelele dintr'un măr pe o răzuitoare!.. În zadar ţipa şi se svîrcolea, sărmana!.. Eram ca nebun de mînie, şi, cu cît o auzeam văitîndu-se mai tare, cu atît îmi venea să apăs mai cu putere!.. El, din parte-i, nenorocitul! se găsea şi dînsul într'o stare de plîns!.. Îl ţineam în mână-mi ca pe o cîrpă, fără să încerce măcar o ţîră de împotrivire!.. Şi furia-mi creştea pînă a trece peste orice măsură cînd, simţindu-l aşa de nevoiaş şi de moale, îmi ziceam că un astfel de fleac plăcuse mai mult decît mine şi furase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

inima nevestei mele, pentru care mi aș fi jertfit viața în orice clipă! . .»

Luna, sosită la zenit, umplea, acum, întreaga vale cu lumina-i visătoare.

Niță, cu ochii pironiți pe căderea de apă, ce, subt razele de sus, lucea ca o cascadă de argint în fuziune, își încorda, dela o vreme, atențiunea spre o vedenie ce imaginațiunea lui bolnavă suscitase dinainte-i.

I se părea că apa riului s'a desfăcut în două și că, în adîncimi albastre, în abisuri fără fund, o peșteră de sticlă s'a arătat privirilor lui uimite.

Iradiațiuni de diamante, de rubine, de smaralde, de safire decorau pereții acelei încăperi, unde focul prismelor, străbătute de iluminațiuni nevăzute, rivaliza cu lucirea pietrelor prețioase de toate nuanțele pentru a produce curcubee de noapte de un efect inexprimabil.

În mijlocul peșterei, pe un glob de cristal ce ardea ca un far, Mariuca sta, într'o lumină de apoteoză, goală, provocătoare, cu surâsul pe buze.

Niță nu putu să rabde mai mult.

El se repezi, captivat de acea viziune, gata a se arunca în apă, doritor a pătrunde pînă în locașul iubitei sale, a o lua în brațe, a-i cere iertare, a se uni cu dînsa pentru vecie, într'un transport de dragoste ce făcea să vibreze toate fibrele ființei sale.

În acel moment, un glas se auzi la spate, și sgomotul unor pași ce se apropiau îl făcu să tresare, desmeticit.

— «Bună noaptea, vere! zise glasul, care era al unui bușteanar întîrziat. Ce faci acolo la ceasul ăsta?»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Niţă se întrebă dacă trebuea să-i răspundă. În cele din urmă, el replică pe tonul unui om deranjat într'ale sale.

— «Iacă fac! Ce-ţi pasă!..»

— «Cum văz, reluă glasul, vrei să te scalzi. Nu ţi se pare că apa e cam rece?..»

— «O fi, însă nu e treaba ta! Cată-ţi de drum şi lasă-mă în pace!..»

— «A! înţeleg! urmă glasul. Ai băut şi ai nevoie să te răcoreşti! Bagă de seamă să nu te înnecî!..»

— «Moaşă-ta!» nu se putu stăpîni de a esclama Niţă, depărtîndu-se pentru a scăpa de acel supărător.

El trecu puntea dela moară şi începu să urce repede coasta spre Cuculeţ.

Un rău nespus îl strîngea de gît, şi, în acelaş timp, o trebuinţă instinctivă de a fugi, de a se ascunde, de a se pierde în adîncimi unde nimeni n'a mai pus piciorul, îl împingea, ca un bold de foc, tot înainte.

El mergea fără a şti cum, nici unde, purtat par'că pe sus, tîrît de o forţă invincibilă spre prăpăstii atrăgătoare.

Capul lui era un haos, în care concepţiuni confuze se ciocneau în întunerec.

O singură idee lămurită supravieţuia în acel naufragiŭ al raţiunei sale, imaginea Mariucheĭ, şi, pentru a nu o pierde şi pe dînsa ca pe celelalte, el nu înceta, umblînd, d'a o evoca, chemînd-o în gura mare.

Sus, pe plaiŭ, luna învăluia întreaga fire în reveria-ĭ imensă.

Niţă urca mereŭ, aruncînd, din cînd în cînd, strigătul săŭ desperat de «Mariuco!.. Mariuco!..»,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căruia răspundeau succesiv toate înălțimile de prin prejur.

El apucă pe ulicioara din dreptul celor cîtorva case, agățate de mal, ce domină, în partea aceea, valea, și cari, toate, la acea oră, erau afundate în liniștea cea mai adîncă.

O haită de cîini, scornită de apelurile lui prelungite, se luă după dînsul, urmîndu-l cu lătrăturile ei furioase, fără a-l face măcar să-și întoarcă capul.

«Mariuco!.. Mariuco!..» repeta el într'una, și acest strigăt, rezis de ecouri, suna grozav de trist în taina nopței.

După ce rătăci cîtăva vreme prin livezile de sus, albe ca ziua de lumina gînditoare a lunei, el sosi d'asupra satului, la stîncă.

Aci, voi să se așeze pentru a se odihni un moment, însă frigul era așa de simțitor, încît nu putu sta și începu să coboare, prin partea cealaltă, despre Cheia Dîmboviței, la vale.

Un gînd repede, ca un fulger, îi venise. Dacă s'ar duce la Pereți? Acolo, cel puțin, locul era singuratic și apa profundă! Acolo, poate, Mariuca iar i se va arăta, în toată frumusețea ei, în palatu-i de cleștar! Și atunci, de va voi să se repează pentru a o lua în brațe, nimeni nu va mai fi care să-i stea împotrivă!..

Vorbindu-și astfel, el mergea iute, ca să se încălzească, căci un tremur nervos îl apucase, care făcea să-i clănțene dinții în gură.

Deodată, pe dreapta, dinainte-i, două stele roșii, ca două guri de cuptor, i se arătară.

Era varnița lui Iosif Ionescu, de subt Cheiă, pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care, cu cîteva luni înainte, o privise de pe Ghimbav cum întuneca soarele prin fumul coşurilor sale.

Acum, ca şi atunci, ea era în plină activitate, arzînd, cu o putere de cincisprezece stînjeni de lemne pe zi, cele douăzeci de vagoane de pieatră ce se grămădeaŭ în pîntecele ei.

Cînd fu aproape, atras de căldură, Niţă se abătu din cale-i şi intră subt straşina imensă ce adăposteşte cele două cuptoare.

Lumina în acel loc era orbitoare şi focul aşa de viŭ că ochiul nu putea să se fixeze pe dînsul.

Patru oameni, cîte doi de fiecare gură, luaŭ, în fiecare minut, buşteanul întreg şi, printr'o mişcare combinată şi bruscă, îl repeziaŭ în cuptor, unde numai decît se aprindea şi ardea ca un paiŭ într'o sobă.

Niţă intră în vorbă cu aceĭ oameni.

— «Bună noaptea, băeţi!

— «Bună noaptea, domnule Niţă!

— «De mult aţi dat foc varniţei?

— «De alaltăeri noapte. Mai are să arză patru zile.

— «Domnu Iosif a fost pe aici?

— «A fost de cu vreme, dar a stat puţin şi a plecat.

— «Mă! dar tare mai ard cuptoarele voastre!

— «Or fi arzînd, de vreme ce mănîncă atîtea lemne!

— «Mă gîndesc ce-ar fi dacă, în loc de buşteni de fag, aţi arunca un om în ele!

— «Ce să fie? Pînă să te ştergi la ochi, s'ar face scrum!

— «Ce spuĭ, mă? Crezi că s'ar trece aşa de iute?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— «Ba bine că nu! N'ar avea timp nici să-şi dea sufletul!..»

Niţă, cu ochii mari deschişi, pironiţi pe gura cuptorului, încetă brusc să mai vorbească.

Vedenia de mai 'nainte iar i se înfăţişase.

În mijlocul flacărilor, în adevăr, în văpaea focarului mistuitor ce avea dinainte-i, în centrul de unde lumina şi căldura radiaŭ cu atîta putere, încît nu era ochiŭ care să le poată înfrunta mai mult de o clipă, pe mormanele de jăratic incandescent, linse de limbile de foc albe, verzi, galbene, stacojii, peste cari cărbunii aprinşi curgeaŭ ca o ploaie de artificii, vederea lui, rătăcită şi influenţată de ideea fixă ce-l urmărea, descoperise pe Mariuca în palatu-i feeric.

Ea sta goală, cum în atîtea rînduri i se arătase pentru a-l ispiti, înconjurată de bogăţii ce nu se pot descrie, rezemată de columne de aur, luminată de oglinzi de diamant, rumenă, voioasă, provocătoare, surîzîndu-i de departe şi făcîndu-i semn să vie.

Niţă nu putu să mai reziste.

Sculîndu-se, deci, de pe laviţa pe care se aşezase pentru a privi spectacolul amăgitor ce se ţinea de paşii lui, el eşi de subt straşină, făcu ocolul varniţei şi urcă într'un suflet scara de bolovani ce ducea d'asupra ei.

Aci, priveliştea era de altă natură.

Focul de jos, străbătînd stratele de piatră calcaroasă ce avea menirea să transforme în var, izbucnea prin două răsuflători şi ardea, cu flacări albastre, ca un vulcan.

Niţă se apropiă de una din acele răsuflători, îşi făcu semnul crucei şi se aruncă hotărît într'însa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un țipăt ce-i scăpă cînd atinse massa incandescentă care-l carboniză într'o clipă, fu singurul indiciu că el încetase d'a mai trăi.

* *
*

Cînd, a doua zi, se găsiră cadavrele Mariuchei și șefului companiei, grozav de mutilate, și se află de moartea spăimântătoare ce Niță Pălie își dase în varnița din Gura Cheiei, o mare emoțiune cuprinse tot satul, și multă vreme nu se vorbi decît de această întîmplare în Rucăr.

Cuvîntul definitiv însă, în această împrejurare, îl rosti Bilureață.

Cînd auzi, în adevăr, de cele petrecute, după ce-și umflă nările și respiră de mai multe ori din adînc, după cum avea obiceiul să facă, de cîte ori se pregătea să spue cîte ceva important, judecătorul de pace pronunță aceste vorbe sentențioase:

— «Era de prevăzut! Aceasta însemnează că rumînul nu trebue să se întinză mai departe decît unde-i ajunge nasul, nici să umble după femee care nu e de teapa lui!..»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932